

România literară

SALA DE
LECTURĂ

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

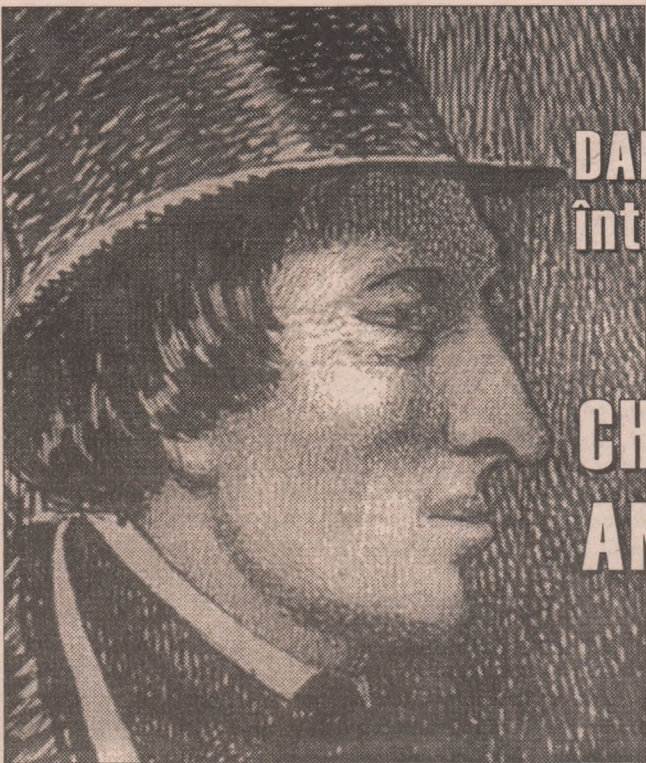
Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

24 - 30 mai 2000
(Anul XXXIII)

20

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

DANEMARCA
într-un om

HANS
CHRISTIAN
ANDERSEN

- un eseu de
Grete Tartler -

(pag. 20-21)

INEDIT

● **MIRCEA ELIADE către
GEORGES DUMEZIL**

(pag. 12-13)

● **ION BARBU către
SIMION STOILOW**

(pag. 11)

CE CITESC BĂRBAȚII

(pag. 7)

Pe
balerină
o întretine
Contele

(pag. 16)

O răsturnare à la roumaine

(pag. 2)

„...Sînt un om terminat”

LA 16 MAI s-au împlinit 20 de ani de la moartea, în circumstanțe neelucidate pe de-a-ntregul, a lui Marin Preda. Ca majoritatea evenimentelor culturale, și acesta a trecut pe nevăgăte de seamă. Ici-colo, în câte un ziar sau hebdomad, o notă, un scurt articol, și cam atât. Am recitit, cu acest prilej, *Dosarul Marin Preda*, (Editura Amarcord, 1999) cartea pe care d-na Mariana Sișoș a consacrat-o împrejurărilor dispariției scriitorului, după ce a dat de urma proceselor verbale, declarațiilor și celorlalte din *Dosarul nr. 1595/II/1980* de la Procuratura București și după ce a strîns numeroase alte informații, documente, interviuri etc., unele din arhiva SRI, pe care le-a prezentat într-un serial de la TVR din 1998. Nu e deloc o lectură plăcută. Multe lucruri sînt insuportabile, certificate medico-legale sau fotografii. Cartea ne obligă să ne punem, totuși, întrebarea dacă Preda a murit pur și simplu, din cauze pe care legiștii le scriu negru pe alb, sau dacă a fost asasinat, așa cum ne pot îndemna să credem unele mărturii, mai vechi sau mai noi, sau unele inexplicabile "potriveli" ale faptelor.

D-na Sișoș are prudența de a nu răspunde tranșant, deși d-sa a pus cap la cap cele mai numeroase și utile informații legate de moartea scriitorului. Și cred că e îndreptățită să spună că problema ține de alte competențe decît acelea ale unui jurnalist care face o anchetă, sau ale unui critic literar. În ce mă privește, sînt la fel de prudent și cred că ar cam fi timpul ca Parchetul să dispună o cercetare profesionistă spre profitul istoriei literare, căreia nu-i este indiferent dacă un mare scriitor a murit ori a fost omorît.

Sînt, în cartea d-nei Sișoș, cu privire la acest subiect, destule motive de nelămurire și chiar de perplexitate. Citite la rînd, documentele și declarațiile dau naștere unor dezacorduri flagrante. Cum viața nu e logică, unele din acestea pot fi puse pe seama memoriei oamenilor, a emoțiilor lor sau a altor factori din aceeași categorie subiectivă. Dar altele ne duc cu gîndul la ce e mai rău. Cunoaștem acum procesele-verbale în care sînt inventariate bunurile rămase de la Preda, așii la Mogoșoaia, cît și la Editura Cartea Românească. Dar nu știm unde se află o mare parte din manuscrisele înregistrate de aceste procese verbale. Mă întreb și eu (mai ales fiindcă nu se întrebă alții): nu cumva au reintrat în posesia familiei? Există un proces verbal prin care soției scriitorului i se predau unele și altele. Dacă la Uniunea Scriitorilor nu sînt, la SRI nu sînt, după cum ne asigură capii celor două instituții, rămîn puține locuri de investigat, între care familia, deși, e drept, rămîne și i poteza ca manuscrisele să fi fost distruse. De ce? Doar fosta securitate știe. Ce este, apoi, cu geamantanul cel mare din dulapul de la editură? Servieta de plomat găsită pare un substitut. Și nici măcar tot conținutul ei, trecut în procesul verbal, nu mai există. De pildă, fotografiile cu primele două soții ale scriitorului.

Peste aceste dificultăți de natură, să-i zicem, "istorică", legată, adică, de misterele regimului totalitar, vin și dificultăți de ordin intim, privitoare la viața familială a lui Preda. Nu-i cerea el unui prieten să-i găzduiască fotografiile fostelor neveste din cauza îndîrjirii cu care fiecare dintre acestea urmărea să distrugă imaginea celorlalte? Și ce e cu bolile de care suferea cu adevărat? Din unele relatări, e vorba de fleacuri, din altele, de boli grave (hepatită cronică!); unora, starea fizică a lui Preda li se pare destul de bună, altora, catastrofală. Ca să nu mai vorbesc de starea lui psihică. Oricît ar încerca să ne convingă fosta lui secretară că Preda bea ca orice om normal, mulți din cei care l-au cunoscut știu (mă număr printre ei) că, cel puțin în ultima perioadă (un an, doi, poate mai mulți, e greu de spus exact) se îmbăta frecvent, dar nu dintr-o plăcere vicioasă, ci dintr-un soi de disperare. Mi s-a părut, nu o dată, că vrea să se distrugă. De ce, nu știu. Nu știu nici apropiați ai lui, pe care i-am întreat. Ultimul roman a fost un succes. O eventuală criză de creație, dacă a existat, trebuie plasată cu ani buni mai devreme. Inclîn să cred că nemulțumirea de viață și de sine pe care i-o puteai citi pe față de la un anumit moment încoace nu era de natură literară. Preda chiar părea că este, așa cum i-a spus la telefon în după-amiaza de 15 mai 1980 unui tînăr scriitor și prieten, un om sfîrșit: "copile, sînt un om terminat". Nu era Preda omul care să se joace cu vorbele. Ceva se întimpla cu el. Ce anume, s-ar putea să nu aflăm niciodată. Dar măcar cum a murit, cu două decenii în urmă, trebuie să știm și putem s-o aflăm. Să nu fie în tot Parchetul General nici un cititor al romanelor lui Preda care să se autosesizeze?

CONTRAFORTde *Mircea Mihăieș*

O răsturnare à la roumaine

DE LA Nichita Stănescu, despre care se știe că era, la modul amuzat-ironic, superstițios, ne-au rămas o sumedenie de vorbe memorabile. O propoziție a lui, intens citată între apropiați — „Cuvintele atrag realul” —, a făcut ocolul lumii literare, dobândind aura unei superstiții de grup.

Mă gândeam, în aceste zile, atât la cuvintele lui Nichita, cât și la situația creată de justiția franceză, ajunsă, pe urmele lui Adrian Costea, în România. Sunt celebre de-acum ieșirile de mahalagiu ale lui Ion Iliescu: „Măi, animalule!”, „Să le dăm peste bot!” și, last but not least, „Sula-n coaste!” Iată că, atunci când nu se aștepta nimeni, sub o formă care dovedește că există deasupra noastră o forță divină, ultima dintre aceste expresii se întoarce, ca-ntr-o piesă de cea mai proastă calitate (așa cum și este!) împotriva Zămbărețului național. Sensibila „coastă” prezidențială era jenată, vă amintiți, în primele zile ale lui 1990, de insistența lui Corneliu Coposu de a reveni pe scena politică. Zece ani mai târziu, prin magie financiară, Ion Iliescu însuși a devenit sula din coasta unui personaj deja intrat în istorie — Adrian Costea. Dar și viceversa!

Ireproșabilul, „săracul”, nepătatul Ion Iliescu se vede prins, din ce în ce mai puternic, în plasa minciunilor, a fățarniciei și a înșelătoriei. Găselnița lui Cornel Nistorescu, din „Evenimentul zilei”, de a titra deasupra afișului electoral din 1996 al lui Ion Iliescu aceste cuvinte ucigătoare: „Sărac, dar cinstit, format 168x207” darămă, cum puține alte comentarii ar fi putut-o face, mitul „omului onest”. Rânjetul color al uzurpatorului de ceaștești ni se dezvăluie în toată hidoșenia sa: un politruc însetat de putere, care nu s-a dat în lături nici de la instigare la asasinat (vezi minerii), nici de la complot politic și, iată, nici de la furt și de la contrabanda de cea mai joasă speță.

Ciuma pedeseristă, uitată prea repede de populația derutată de netrebnicia celor aflați azi la putere, reizbucnește în jerbe înfricoșătoare. Dacă nici acum nu ne dăm seama cu cine am avut de-a face, dacă, infantilizați și lobotomizați, vom pași somnambulic către focurile diavolești ale acestei bande de tâlhari la drumul mare, spre a ne preface în scrum, ne merităm din plin soarta. Cum nu am iluzii în privința inteligenței politicianului român și nici în subtilitatea serviciilor secrete (grosolane până-n pânzele albe, după cum se dovedește cu ocazia fiecărui nou scandal dat la iveală), nu cred nici în teza „rafuielii politice”. Dacă murdara afacere nu ar fi fost descoperită de către francezi, lucrurile ar fi continuat să bălțească în buna tradiție a nesimțirii cuțo-moldo-vlahe.

Nu cred că e vorba de o „încenare” a Cotroceniului ori a serviciilor secrete, pentru simplul motiv că și acestea ies destul de șifonate din confruntare. Dl. Constantinescu a dovedit, o dată în plus, că n-are habar pe ce lume se află și că nu e decât plămada amorfă din mâinile unor ticăloși. I-am reproșat, ani în șir, incapacitatea de a face o minimă curățenie la locul de muncă. Iată că azi securistimea cocoloșită de el precum sfintele moaște îl izbește cu măciuca în moalele capului. Pe cât de încet la fapte și de ineficient la gândire, pe atât e de iute la semnătură: cu incredibilă iresponsabilitate, actualul președinte a medaliat torționari de la Sighet, a avansat ca generali criminali sadea din armată și miliție și a numit consilieri personali oameni cu un trecut cel puțin murdar. Somațiile Alianței Civice, de a se debarasa de astfel de figuri odioase, s-au lovit de binecunoscuta indolență prezidențială, care-și vede liniștită de „dolce-far-

niente”-le pe bază de mandat electoral.

Mă întreb: cum poate dl. Constantinescu nu doar să reconfirme calitatea de reprezentant personal unui ins despre care nu știa nimic (oare chiar nu știa?), ci chiar să-i acorde atribuții incomparabil mai mari decât îi acordase Iliescu? A-l implica pe Adrian Costea, așa cum s-a încercat, în potențial uriașele afaceri legate de reconstrucția iugoslavă înseamnă o clară dovadă de inconștiență. Măcar consilierii săi, dacă nu el însuși, ar fi trebuit să știe de faimoasa escrocherie „albumul” (antrepriză dubioasă care, în timpul campaniei din 1996, a contribuit la amuțirea pedeseristilor, ce se știau murdăriți de la cap la picioare) și de cine se află în spatele ei. Din păcate pentru el, dl. Constantinescu a preluat odată cu securității și corupții vechiului regim, și tot activul lor de ticăloșii.

Există, însă, o primejdie care trebuie pusă în evidență: și anume, ca printr-o răsturnare à la roumaine, principalii vinovați să scape basma curată, iar paguba să rămână în întregime a celor care, dintr-o prostescă înțelegere a „alternanței la putere”, au tolerat abuzurile, hoțiile și crimele uriașei găști pedeseriste. Spun asta pentru că voci specializate în diversiune tind să mute discuția de pe terenul infracțiunilor reale ale iliescienilor spre cel al prostiei păguboase a oamenilor lui Emil Constantinescu. Culpă actualului președinte a început în clipa în care a crezut că va ști să-i determine pe securiștii și pupincuriștii rămași de la Iliescu să lucreze în favoarea sa. Om dinafara sistemului, fostul profesor de geologie n-avea de unde să cunoască rețeaua de interese, complicități, vinovății ce lega strâns toate aceste scursuri ale ceașismului.

Când oamenii de bază ai noului regim sunt tot generalii cu gușe multiple, îngrașiți pe vremea lui Ceaușescu și aduși la formatul bute pe vremea lui Iliescu și când arătările cu grade avansate la excepțional de către dl. Constantinescu însuși sunt demne de manualul lui Lombroso, la ce să ne așteptăm? Implicarea — repet: din prostie — a regimului Constantinescu în murdara afacere Costea e doar una din notele de plată pentru minciuna întemeietoare a noii puteri: promisiunea că au preluat frâiele țării pentru a face curățenie.

După cum se prezintă lucrurile în clipa de față, cei trei candidați la funcția supremă în stat vor ieși, în proporții diferite, murdăriți dintr-o afacere care doar din întâmplare e prezentată ca una excepțională. Dacă nu mă înșală intuiția, „scandalul Costea” e o minusculă parte din uriașa tâlhărie „Bancorex”. De la cei vreo șase milioane de dolari despre care se știe acum că au luat drumul neantului, până la miliardele evaporate în aerul tare al iliescianismului e drum lung. Atât de lung încât, mi-e teamă, pe parcurs vor sucumba nu doar Iliescu, Meleşcanu și Constantinescu, ci țara însăși. Nu avem nici curajul, nici interesul și nici onoarea de a risca să mergem până-n pânzele albe. În cazul lui Iliescu și Meleşcanu e limpede de ce. La fel de limpede e, din păcate, și în cazul d-lui Constantinescu: el se va abține de la orice măsură fermă, pentru că dinții au început să-i clănțane de spaima că vor apărea noi și noi puncte în care slăbiciunea sa umană a devenit sursa unei potențiale tragedii politice. Paradoxul trist al acestei țări amărâte este că pentru a se salva pe sine, dl. Constantinescu (admit: un ins mai curat decât adversarii săi) va trebui să-i salveze pe cei care nu s-au sfiit să intre în banii țării până în coate. Sau până în coaste. Ca niște sule cu efect întârziat.

POST-RESTANTde *Constanta Buzea*

DACĂ tot ne-ați învrednicit cu onoarea de a vă citi și nu oricum, ci pe un fax care la noi a ajuns ca un uriaș cârlionț de hârtie fină, mătăsoasă, dar dificil de desbărligat, și am pierdut astfel o bună bucată de vreme cu foarfece în mână, tăind și făcându-vă textele strat, (25 titluri), ca să poată fi răsfoite în condiții normale, și dacă, așa cum spuneam, tot ne-ați făcut onoarea de a comunica (unilateral, pentru că noi ne jenăm să vă consumăm toată hârtia de care dispune scula dvs. modernă, cum ați făcut dvs. cu cea a redacției noastre, și vă răspundem aici, nu ne putem și nici nu vrem să ne reprimăm sinceritatea, și vă arătăm la ce riscuri v-ați supus bieteile texte dându-le drumul în lume printr-un intermediar care se dovedește, iată, incapabil de milă și umor. Rece și fără a interveni în vreun fel în modul dvs. original de a folosi punctuația, citiți și dvs. exact ce am citit și noi, cu probabil răutăcioasă satisfacție. Este vorba de poemul *Ghici?*, pe care, pentru început, l-am preferat, recunoaștem, pentru scurttimea lui: "Dacă, sinț fața ța./ Dacă, mai mult,/ De la mine./ înseamnă ține./ Dacă, eu sinț tu/ Si dacă tu/ Ești eu./ Poți, să țe mai dai./ Morții?// Ghici?// Lasă-l morții./ De autobuz prafuiț/ țața!" Poate că dacă poemele dvs. ar fi fost minunate și cu punctuația folosită corect, am fi trecut mai ușor peste efectele umoristice ce se degajă dintr-o transcriere eronată, care face țața dintr-un *tată*, dintr-un *ultrabanal tu* un *tu* ilariant, și dintr-un *autobuz prafuiț* un *autobuz prafuiț*. Cum să ne mai cutremurăm de emoția textelor dacă ne cutremurăm de răs, neputându-vă nicicum citi în grav, versurile? Să mai luăm un exemplu, poemul mai lung *Lumea închipuirii*, ca să nu vi se pară că v-am ocolit cumva fondul: "In lumea închipuirii./ *Sinț* mai presus, de *toți* și de *toate*./ In lumea închipuirii mele./ Soarele nu apune *niciodată*./ Aici nu *este* durere./ iar *moarșea* a *muriț* *ținără*./ In lumea închipuirii./ *Sinț* frumos ca un zeu./ *Bogaț* ca un rege./ *Puternic* ca un leu/ Si *înțelept*, ca un șarpe./ In lumea închipuirii mele./ *țimpul* *este* rob, mie/ Si *zace* în lanțuri./ Fecioare, cu țitele mici./ Mă dezmiardă, fără măsură/ Si mă îmbie, să beau/ Vinul dulce, al dragostei./ *trăind în desfățare*./ *Sinț* *proprietarul* fericirii./ In lumea închipuirii./ *Sinț* liber, ca o pasăre./ Ca pasărea închipuirii./ Singura ce *cunoaște*/ *Adevărata libertate*." Parcă v-am mai sugerat că abuzati, și anapoda, de serviciile virgulei? Va mulțumim din tot sufletul! Pșiu, drace, că molipsitor mai sunteți, Doamne iartă-ne! (M.C. Prisecaru, Bacău, fax 934 119775) ☒ Chiar pe nevăzute și pe necitite, sunt sigură că volumul de debut cu care v-ați lansat anul trecut, adică la 16 ani, o să vă deranjeze curând. Riscul puiului care se grăbește să iasă din ou înainte de a-și fi înghițit tot gălbenușul! Pentru că și azi exprimarea vă e puțin în suferință, vocabularul nu vi s-a așezat, sentimentalismele abundă. Citiți și mai mult decât până acum, și mai ales cu atenția interesată a celei care ține neapărat să învețe. De ce vă spun că v-ați grăbit și veți regreta? Pentru că se vede cu ochiul liber o diferență valorică semnificativă între textul din 1997 și cel de anul trecut. Iar între acestea și poemele pe care le-ați scris în acest an fenomenul este și mai pregnant. Știe toată lumea că fetele se maturizează vertiginos, fizic, mental și artistic, între 16 și 20 de ani. Vă va fi destul de greu, dacă nu chiar imposibil, să vi-i apropiați pe dezamăgiții care v-au citit cartea de debut, în folosul cărților ce vor urma să vă apară. Rămâne de văzut ce se va întâmpla, și vă mărturisesc că aș dori ca vremea să nu mă confirme. (Oana Tonca, Tg. Jiu) ☒ Dintre cele două poeme, dublate, cum spuneți, fiecare pe bazaodia lui, și care fac parte dintr-un ciclu potrivit și inspirat intitulat *Melodii în cheia Fa*, mie mi-au plăcut parodiile, care sub forma unor răspunsuri inteligente venite din partea iubitei de dragul căreia vă consumați energiile creatoare. Fata din realitate, nu are nici o vină, dar aceea imaginată, căreia îi sugerați generos, în versurile parodiei, rețete de comportament, este fermecătoare. Cum vă pune, ea, la punct, dintr-un condei, e meritoriu și inveseleitor. Iat-o dulce, sinceră și cu picioarele pe pământ în *Răspunsul fetei care împletește un șal*. E meritul dvs. de a o fi inventat, chiar dacă valoarea literară este modestă, adică nu trece dincolo de virtuțile unei suculente cronici rimate: "Am înțeles, iubite./ Că viscolește-afară/ Și că pe uliți, iarna./ Coboară ger cumplit/ Sa-ți fac un șal de lână/ Eu învoi-m-aș, iară/ Dar să mă spânzur, nu pot./ Eu vreau să mă mărit!// Să atârnăm de stele?/ Cred că nici nu se poate./ Și alte bazaconii/ Pe care le-ai scormit!// Să pendulăm prin aer/ Ca soră și ca frate?/ Eu nu vreau să fiu soră./ Eu vreau să mă mărit!// N-am să mă joc cu țimpul/ Ce-n pulberi ne preface./ Și-așa din viața asta/ Destul am risipit!// Cu versurile tale/ De poți, mă lasă-n pace./ Și spânzură-te singur./ Eu vreau să mă mărit!?. După firea luminoasă din răspunsuri și umorul la purtător, nu cred că vă vor impresiona vreodată videtele critice, cum singur le numiți în finalul scrisorii. (Toma Chivăru, București)

România literară

Director: **Nicolae Manolescu**

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanta Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Ioana Părvulescu, Adriana Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Nina Pruteanu, Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Koln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația „România literară”, - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan, Ionela Stanciu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Mihai Minculescu.

e-mail: romlit@romlit.ro<http://www.romlit.ro>

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii,

Fundația pentru
o Societate Deschisă
România

și

Centrul Cultural
SINDAN

LA VIDA ES SUEÑO

TITLUL celebrei piese de teatru a lui Calderon de la Barca a servit multor literați și esești ca pretext pentru încercările lor de interpretare a sensurilor și avaturilor existenței umane. Doi învățați de la noi, G. Călinescu, în *Impresii asupra literaturii spaniole* (1946), și Mircea Eliade, în *Oceanografie* (1934), s-au ocupat de această inspirată sintagmă, care a avut o lungă carieră între cele două războaie. Cred însă că cea mai completă și mai pertinentă analiză aparține totuși celui de-al doilea. Afirmatia: "Viața e vis", arată chiar de la începutul scrierii sale Eliade, nu trebuie în nici un caz luată cu sensul de "viața e ireală", ci mai degrabă că viața este o continuă creație de miraje, o continuă intervenție a visului prin instinctul pe care îl are omul de a ieși din realitate, de a nu fi prezent, mai precis, de a crea continuu un prezent al său personal.

Bovarismul și cinematograful par a fi două dintre căile prin care se manifestă această nevoie de a-ți vedea viața altfel decât este, mai interesantă, mai conformă dorințelor tale. "Ceea ce mă minunează, scria autorul *Oceanografiei*, și ceea ce nu puteam înțelege prin vechile teorii psihologice este faptul că foarte puțini oameni sunt atenți la ceasul pe care îl trăiesc, foarte puțini oameni sunt prezenți în timpul concret. Ni se spune că omul a «progresat» și facultățile sale mentale au evoluat - prin atenție la mediul inconjurător. Vă rog să vă gândiți bine și să vă amintiți propria dumneavoastră viață: este adevărat că ați fost atenți în momentele decisive? Eu unul, nu". Și dacă ca exemplu un naufragiu pe care l-a suferit în tinerețe pe Marea Neagră când, împreună cu alți șase tineri, a stat în deriva timp de 40 de ore pe o barcă al cărei catarg se rupsese. Ei bine, toți acei tineri, scrie Eliade, au visat continuu:

unul se inchipuia acasă, pe o bancă în grădină, altul era la Paris, altul cu iubita sau citind dintr-o carte preferată. Acea întâmplare l-a întărit în convingerea că, în paralel cu filmul concret al vieții, noi filmăm un alt univers, al nostru, un univers în care suntem singurii și atotputernicii stăpâni.

Poate nu aș fi scris rândurile de mai sus dacă simple fapte observate zilnic, de un timp încoace, nu mi-ar fi atras atenția într-un mod aproape brutal. Nici că s-ar fi putut o mai limpede și mai expresivă ilustrare a spuselor lui Eliade, decât situația în care se află mulți dintre contemporanii noștri și care se potrivește perfect cu ceea ce el numea "sinteza personală" a fiecărui individ în parte. Cu alte cuvinte, perceperea lumii nu ca o *sinteză generală*, cum se știe de la Kant încoace, ci ca o permanentă "ajustare" a realului la nevoile particulare ale fiecăruia. Dacă ar fi trăit în această lume extraordinară a Internetului, cum trăim noi, precis ar fi adăugat aserțiunilor sale alte și alte argumente.

Faptul că plutim într-un univers al simulacrelor și că atitudinea bovarică față de viață este o constantă a existenței noastre aproape nu mai trebuie demonstrat. E suficient să urmărești gesturile disperate ale telespectatorilor de telenovele, care își reglează existențele după cele ale unor frumoase eroine din serialele sud-americane ori înțepenirea ore în șir în fotolii la concursurile de *Teleeurobingo*, pentru a-ți da seama că viața nu e numai vis, dar și visul visurilor altora, pe care îi percepem mai puțin chinuți de realitățile dure din jur și de permanența nesigură în care trăim. Îmi amintesc de o replică frumoasă, dar și descurajantă, dintr-o piesă de teatru de mai demult: "Aș vrea să trăiesc într-un jurnal de modă!", semn elocvent de bovarism, aș zice chiar, un bovarism dus la extrem,

prin formidabila atracție față de niște lumi artificiale, o "ieșire" din lumea concretă ca și un zbor pe o rachetă interplanetară. Ar fi prea puțin să spunem că ne mintim, că ne păcălim cu bună știință, lucrurile sunt mult mai complicate. Chiar în ordinea faptelor reale intervenim cu propriile proiecții, cu propriile "povești". Nu spunem despre unele evenimente capitale ale vieții noastre că s-au petrecut "ca-n vis"? Fiecare are propriile amintiri despre evenimente petrecute aievea, dar totdeauna nepotrivindu-se unele cu altele. Există atâtea revoluții, cutremure, inundații, incendii câți martori există.

Și ca lucrurile pe care le-am înșirat mai înainte să nu pară pure speculații, să încercăm și un mic "studiu de caz" asupra unui fenomen de masă, pe care l-am putea numi fenomenul "nostalgia după Ceaușescu". În acest scop ne vom sluji de nimeni altul decât de Valéry. El pretindea că orice sistem social tinde spre dictatură, deoarece impune o ordine străină naturii umane. Dar asta încă nu ar fi nimic. Părintele Domnului Teste continua cu o afirmație șocantă la prima vedere, dar nu lipsită de o anumită verosimilitate: persoana care îl egalează pe un artist e doar dictatorul. Acesta vrea să transpună în realitate proiectele sale mentale, cu orice risc și pe orice cale. Ordinea ideală a lucrurilor, visată de un dictator, se aseamănă celei a universului imaginat de un creator, amândoi încercând să impună lumii legile constrângătoare ale propriei voințe. Oricât de bizare ar părea afirmațiile de mai sus, ele au totuși, cum am zis, un gram de adevăr. Îmi aduc aminte de o vorbă nemaipomenită a prietenului Tudor Țopa, din perioada când eram taxați, noi, cei din "Școala de la Târgoviște", drept "livrești". Tudor a avut această replică: "Ba să mă scuze dumnealor, Ceaușescu e mai livresc

decât noi toți!" Și avea perfectă dreptate.

Dar să mergem mai departe și să vedem de ce această nostalgie îi face pe mulți români, chiar dintre cei de bun simț, să regrete vremurile când ne conducea vajnicul "Tutului". Primul lucru care ne vine în minte e acea aură de "creator", de "artist", de care vorbea Valéry, a atotstăpânitorului vieților și sufletelor noastre, a lumii pe care el vroia s-o construiască cu orice preț, chiar trecând peste cadavre (și ce poate fi mai lămuritor decât magalomanica și aiuritoarea Casă a Poporului?). Oricât nu ne-ar conveni, trebuie să recunoaștem că mulți duc dorul acelor puteri demiurgice, că nu puțini, în situația de azi, când nici un conducător politic nu saltă măcar cu un cap peste medie, nostalgia unui conducător unic și infailibil apare aproape ca o necesitate pentru o "biată" țărișoară ca a noastră. Și mai e ceva: în ce alte timpuri am visat mai mult, ne-am imaginat viața altfel decât era în realitate, dacă nu sub dictatură? Să visezi nu numai că ai găsit teamea de 18, bere rece și o țigară Kent căzută din cer, dar să visezi chiar că îl omori, cu mâna ta, pe dictator. Ce poate fi mai frumos? Nu spuneau cei vechi că nu există jertfă mai plăcută zeilor decât sângele de tiran?

Românul se aruncă în apele călduțe ale lui ce a fost odată, cu voluptatea cu care ar visa că o are în pat pe Naomi Cambell ori că plutește pe Mediterana la bordul unui yacht strălucitor. Și chiar dacă n-o să ajungă vreodată pe Mediterana iar Naomi Cambell, fiind prea ocupată, nu se știe când se va rezezi și pe la noi, el se mulțumește deocamdată și numai cu ce are la îndemână.

Costache Olăreanu

SCRISORI PORTUGHEZE

de Mihai Zamfir

Globalizare (final)

DAR mondializarea nu a adus doar fericire, iar spectacolul schițat pînă acum prezintă și numeroase umbre. De ce să ne mirăm? Omenirea nu și-a schimbat brusc esența, nu s-a angelizat peste noapte. Necazurile mondializării au devenit astăzi evidente, chiar dacă ele nu definesc originalul proces pe care îl trăim.

Deficitul mondializării nu mi se pare legat nici pe departe de modelul democratic și de liberalismul economic (unică rețetă pentru salvarea omenirii de ea însăși!), ci de inevitabilul revers al progresului fără precedent: dacă, între 1960 și 2000, s-a realizat, din punct de vedere material, mai mult decât în întreaga istorie precedentă, faptul nu s-a putut petrece fără consecințe asupra a ceea ce rămăsese neschimbat timp de milenii, adică asupra naturii inconjurătoare. Spectaculoasa bunăstare instalată în majoritatea țărilor lumii a avut prețul ei - industrializarea și violentarea mediului inconjurător, stricarea echilibrului ecologic, despre care ne obișnuisem să credem că-i etern. Am eradicat foamea, bolile și pericolele ancestrale; stabilitatea cadrului nostru natural a fost însă victima. Efectul de seră, des-

prinderea unor porțiuni imense din calota glacială, poluarea cursurilor de apă, modificarea temperaturii și a ciclului tradițional de anotimpuri, otrăvirea solurilor din cauza pesticidelor, "sabia lui Damocles" reprezentată de centralele atomo-electrice - toate ne amenință concomitent și cu maximă urgență. Am deschis cutia Pandorei.

Stingîștii de toate nuanțele au încercat să prezinte dereglările ecologice drept rezultat inevitabil al "capitalismului" și al "goanei după profit". Asta pînă cînd anumite fapte strigătoare la cer au început să le cam ia apa de la moară. Cea mai poluată industrial regiune din lume se află la frontiera dintre Polonia, fosta Cehoslovacie și fosta RDG, rod direct al industrializării socialiste. Cel mai sinistru accident nuclear s-a produs la Cernobil, în fosta Uniune Sovietică; iar singurele bombe atomice care ne mai contaminatează astăzi atmosfera aparțin Chinei comuniste. În aceste condiții, relația capitalism-poluare nu poate rezista nici în ochii celor mai naivi dintre naivi.

În realitate, tulburarea naturii reprezintă prețul bunăstării noastre. Nostalgicii comunismului insistă asupra dezecilibrelor contemporane, innegrind intenționat tabloul; dar oamenii normali nu conțin să se minuneze în fața spectacolului miraculos reprezentat de existența lor cotidiană, din anul de grație 2000.

Cît privește "omenirea care merge la pieire" și poluarea ce ar amenința viața de pe pămînt, lucrurile nu sînt, din fericire, atît de tragice pe cît ar dori adversarii mondializării. Motivul e foarte simplu: din

anii '60 și pînă acum, locuitorii Terrei au devenit neașteptat de înțelepți; datorită geniului lor, în lumea de astăzi *le pire n'est jamais sûre*. Marile situații inextricabile ale ultimilor 40 de ani s-au rezolvat parcă de la sine, fără vărsări de sînge și fără pierderi ireparabile. Coșmarurile anilor '60 s-au evaporat. Cine și-ar fi închipuit atunci un asemenea deznodămînt? După ce omenirea a fost, decenii la rînd, în pragul autodistrugerii prin acumularea armamentului atomic, politicienii au avut tăria și înțelepciunea de a nu recurge niciodată la riposte nucleare și de a începe demontarea treptată a pericolosului arsenal. În anii '60, spectrul suprapopulării globului și al foametei părea de neînlăturat, în timp ce iresponsabili cu diplome, adunați în "Clubul de la Roma", ne semnau cu anticipație certificatul de deces; astăzi, nu numai că populația globului crește în ritm rezonabil, dar înseși resursele nutritive planetare se dovedesc inepuizabile. Pînă de curînd, comunismul părea instalat pentru o mie de ani, iar dispariția lui nu s-ar fi întrevăzut fără un război nimicitor: s-a risipit ca un vis rău și fără să provoace victime.

Iată tot atîtea cazuri în care oamenii din a doua jumătate a secolului XX au învățat din ororile trecutului, trăgînd concluziile logice. Situații de aparență irezolvabilă și-au găsit o miraculoasă rezolvare. Dacă această sporire exponențială de inteligență se va menține măcar un timp, dramaticele chestiuni ecologice își vor găsi la rîndul lor ieșirea: ar fi o victorie de dimensiuni supra-umane, însă cu specific atît de uman!

Descentralizarea vieții literare

Aer proaspăt

DE MULT n-a mai debutat în poezie cineva atât de evident talentat și de neasemănător cu alții ca Simona Tache. Cartea ei, *Împărțit la doi*, care mai e și un obiect de artă, datorită colaborării cu graficianul Valeriu Pantelimon, are toate șansele să rămână în istoria literaturii ca începutul unei frumoase cariere literare.

Simona Tache nu este nici optzecistă, nici nouăzecistă, nici douămiiștă. Este Simona Tache, o ființă liberă, o autentică răzvrătită împotriva convenționalismului, o utilizatoare ingenioasă a limbii române, capabilă să-l surprindă, prin îndrăznelile limbajului ei poetic, pe blazatul cititor de azi.

Tânăra autoare (născută la 14 septembrie 1974 în București, absolventă a Facultății de Litere din același oraș) se copilărește ca un matur și este gravă în stilul unui copil. Așa cum refuză să fie prizoniera unui curent literar, refuză să fie prizoniera unei vârste. Spiritul ludic și luciditatea se combină într-un mod original în poezia ei.

Poeta este o nou-venită, dar nu vine din neant. Ea descinde din poezia română, pe care o cunoaște atât de bine, încât o poate rescrie, în joacă. Ea povestește în mod intenționat prozaic momente de poezie sublimă:

“Pun sare pe oul martir/ Și mușc din carnea virtuală/ A găinușei ce-ar fi putut fi./ Cu mofturi de *donna* medievală./ Ce-și reprimă grațios fiziologia./ Pun, va să zică,/ Ketch-up & muștar & sare./ Pe găinușa comprimată în galbenul glob/ (Palat de nuntă și, evident, cavou)/ Și mușc./.../ Și totul e banal ca moartea.” (*Scenă de gen cu micul dejun inclus*)

Deconstrucția și reconstrucția poeziei nu constituie însă pentru autoarea volumului *Împărțit la doi* o preocupare sistematică sau - Doamne ferește! - un program estetic. Din sugestii livrești preluate capricios, ca și din neașteptate declarații directe, făcute în registrul stilistic al oralității bucureștenești, Simona Tache își compune și își recompune un autoportret indecis, fluid, un “autoportret din mers”, cum ea însăși îl definește. Acest

autoportret ni se înfățișează ca o siluetă de față furișată prin tramvaie pline de bărbați prost-crescuți sau refugiată în bucătărie, unde scrie scrisori de dragoste “pe mușamaua roz, înflorată”. Este vorba de o eroină a zilelor noastre, de ceea ce a mai rămas din feminitate într-o epocă a vulgarității dezlanțuite:

“Încă un an se duce liniștit la treaba lui/ Scuturându-și mâna cu ceasul./ Ca tine în piața Obor, printre butoaie de varză./ Cu lista de cumpărături în buzunar/ Și-o iubire monumentală în gând.” (*Fuge ireparabil [timpul]*)

“Îmi târâsc după mine sictirul, ca pe-o fiară în lesă/ Aparent îmblânzită./ Cu gheare de câine, el rupe din mine bucăți./ Le mozelește, le-adulmecă îndelung/ Și le-aruncă apoi, c-o grimasă scârbită.” (*Stare de împrumut*) etc.

Bucuria de a trăi răzbate cu greu prin straturile de proză a vieții. Dar... răzbate. Iat-o pe Simona Tache sau, mai exact formulat, iat-o pe femeia-fetiță din poezia sa prăjind chiftelile și încercând să se ridice, tragicomic, la condiția de Ofelia et comp.:

“Mă rumenesc/ Cu fiecare boț de carne tocată./ Așezat în uleiul încins/.../ Tresar erotic la fiecare sfârșit/... Mă rotunjesc./ Cresc./ Simt cum ies din tablou./.../ Mă împregnez/ Miros a femeie/ Traiesc ultimativ și ritualic./ Până la capăt./ Gestul simplu de gospodină./ Mângâi apoi cu privirea mormanul de carne prăjită/ Și mă simt simultan Ofelia, Isolda, Desdemonă și./ Nu în ultimul rând./ Madame Bovary./.../ Sunt fericită.” (*Ars domestica*)

Teribilistă cu grație și sinceră cu artă, Simona Tache atentează la *statu quo*-ul instaurat de “optzeciști” în spațiul liricii românești. Ea deschide în poezia actuală o fereastră prin care intră aer proaspăt.

Cruzime de critic literar

AM FOST tentat să-mi intitulez acest subcapitol al cronicii literare *Cruzime de femeie*. Nu de mult am primit însă prin poștă, din partea unei asociații feministe din Cluj, o diplomă, prin care mi se acordă titlul de *Misoginul anului 1999*. De la primirea acestui titlu - de altfel, nemeritat, întrucât femeile mi-au plăcut întotdeauna - am devenit mai prudent...

În plină criză a criticii de întâmpinare, Editura Cartea Românească publică o remarcabilă culegere de cronici literare, *Graffiti*, semnată de o necunoscută din Târgu-Mureș, Nicoleta Sălcudeanu. Unii pasionați de literatură, care citec reviste din provincie ca *Vatra* sau *Discobolul*, au întâlnit, fără îndoială, acest nume, sub texte critice inteligente, de o ironie elegantă. Însă mulți cititori, sunt sigur, nici n-au auzit de el.

Nicoleta Sălcudeanu s-a născut acum patruzeci de ani, la Târgu-Mureș. Este absolventă a Facultății de Litere din Iași și lucrează la Institutul de Cercetări Socio-Umane “Gh. Șincai” al Academiei Române.

Comentariile sale critice pe marginea noilor apariții editoriale sunt scrise cu vervă și aceasta fără să devină digresive și imprecise. Autoarea rămâne mereu la obiect. Talentul literar îi permite să definească exact diferite moduri de-a scrie.

Altă caracteristică a felului ei de a face critică literară o constituie atitudinea mereu ofensivă. Chiar și când laudă, Nicoleta Sălcudeanu laudă provocator, solidarizându-se cu autorul cărții analizate împotriva opacității altora (de obicei împotriva... bărbaților; dar ei nu-i trimit nimeni nici o diplomă...). Iată ca exem-

Nicoleta Sălcudeanu, *Graffiti*, critică literară, București, Ed. Cartea Românească, 1999, 188 pag.

plu un pasaj dintr-o cronică la romanul *Distanța dintre un bărbat îmbrăcat și o femeie așa cum e* de Rodica Draghinescu:

“Fără complexe, suflecată până la brâu (...), juna Rodică își duce rufe la râu conștientă de privirile lacome ce-o petrec, sfidând, de pe poziția asumată de muiere cu corp și suflet, dar și minte, compartimentul lubric al prejudecății masculine cu chiar armele ei. Arătându-le tocmai ce se așteaptă să vadă, le și răstoarnă cofița cu apă rece peste mințile înfierbântate.”

Niciodată plictisită (sau plictisitoare), având de fiecare dată aerul că n-a mai scris de mult și își dorea arzător să se pronunțe asupra literaturii actuale, Nicoleta Sălcudeanu transformă aproape orice comentariu într-un spectacol critic. Într-un spectacol din care nu lipsesc maliția și chiar cruzimea. Ea se mobilizează cu aceeași feroare indiferent de autorul pe care îl are în vedere. Luând în considerare sumarul culegerii de cronici (care constituie și volumul ei de debut), nu s-ar putea alcătui o listă de preferințe. Elementul comun al cărților analizate îl constituie faptul că ele au apărut recent. Ștefan Caraman, Constantin Abăluță, Mariana Bojan, G. Călinescu, Christian Tamaș, Paul Goma, Dumitru Țepeneag, Bujor Nedelcovici, Herta Müller, Alexandru Papilian, L. M. Arcade, Mariana Șora, Lia Savu, Vintilă Horia, Victor Frunză, Mircea Zăciu, Jeni Acterian, George Tomaziu, Gabriel Țepelea, Nicolae Breban, Alexandru Vlad, Mihai Sin, Ion Simuț ș.a. sunt aduși rând pe rând în prim-plan, cu aceeași receptivitate. Caracterul eterogen al opțiunilor cronicarului literar este o dovadă de profesionalitate. Adevăratul cronicar literar nu are dreptul să facă mofturi în alegerea cărților despre care urmează să scrie. Nicoleta Sălcudeanu este un cronicar literar înzestrat, care ar putea impune cândva o nouă ordine în literatura română contemporană. Dacă, bineînțeles, nu va dezerta și ea, ca atâția alți critici literari...

Cărți primite la redacție

- Hortensia Papadat-Bengescu, *Radăcini*, ediție îngrijită, prefață, curriculum vitae, bibliografie de Dimitrie Stamatiadi, București, Ed. 100+1 Gramar, 2000. 534 pag.
- Alice Voinescu, *Kant și școala de la Marburg*, traducere din franceză și studiu introductiv de Nestor Ignat, București, Ed. Eminescu, 1999. 268 pag.
- Eugen Negrici, *Expresivitatea involuntară* (cuprinde: *Expresivitatea involuntară*, 1977, *Figura spiritului creator*, 1978, *Imanența literaturii*, 1981), București, Ed. Universală, 2000.
- Dan Laurențiu, *Călătoria mea ca erou și martir al timpului*, antologie, postfață și notă bio-bibliografică de Irina Mavrodin, București, Eminescu, 1999. 210 pag.
- *Don Quijote, prostituata și alte personaje*, cele mai bune povestiri din 1999, o antologie de Dan-Silviu Boerescu (i se datorează selecția, prefața și aparatul critic), București, Ed. Allfa, 2000. 272 pag.
- Bujor Nedelcovici, *Ultimii*, roman, ediția a II-a, București, Ed. Universală, 2000. 336 pag.
- Ion Nica, *Eminescu - Vis animi* (continuarea volumului *Eminescu - structura somato-psihiică* din 1972), București, Ed. Eminescu, 1999. 332 pag.
- Petre Got, *Plâns de heruvim*, antologie poetică, postfață de Ștefan Aug. Doinaș, București, Ed. Eminescu, 1999. 382 pag.
- Nicolae M. Mazilu, *Bandiții "păr de lup"* (*Dureri ce nu se uită*), roman, Rm. Vâlcea, Ed. Conphis, 1999. 226 pag., 15 000 lei.
- Nicolae M. Mazilu, *Figuri fără pereche (umor cazon)*, Rm. Vâlcea, 2000. 98 pag.
- Constantin Ștefănescu, *Sufrageria orei șaisprezece*, București, Ed. Cartea Românească, 1999 (debut în poezie). 144 pag.
- Liliana Paisa, Valeriu Corocea, *Între uitări*, Bacău, Ed. Corgal Press, 2000 (versuri). 64 pag.
- Martin Abramovici, *Un zâmbet în fața morții*, București, Ed. Universal Dalsi, 2000 (versuri). 328 pag.
- Sorin Averescu, *Poezii*, Iași, Ed. Junimea, 1999. 68 pag.

ÎMPĂRȚIT LA DOI Simona Tache

CRATER

Simona Tache, *Împărțit la doi*, versuri, cu desene de Valeriu Pantelimon, București, Ed. Crater, 1999. 88 pag.

"Spațiul dintre viață și artă"

V OIND să explice faptul că literatura subiectivă (memorialistică, jurnalul) și-ar fi făcut la noi "o apariție târzie", E. Lovinescu se referea la vicisitudinile istoriei, care au redus încrederea în durată, deoarece speța în chestiune e "rezemată pe convingerea robustă a eternității": "Abia acum, în ultimele decenii, prin consolidarea poporului nostru într-o expresie de stat viabilă, prin crearea deci a condițiilor psihologice, memorialistica a început să se afirme ca o ramură posibilă a literaturii naționale". Opinia a fost contrazisă, îndată, de către Perpessiciu, care considera că indeletnicirea memorialistică în literele românești beneficiază de un "inceput somptuos" prin întreaga producție a cronicarilor. Azi îl putem contrazice pe mentorul Sburătorului - unul din puținele puncte în care poate fi combătut! - socotind că literatura subiectivă poate înflori tocmai în condițiile de criză, reflectând precaritatea existenței. "Neașezarea" poate fi în egală măsură un handicap și un stimulent pentru însemnările intime, care devin "o piedică în calea uitării". Această împrejurare se verifică eclatant în cazul amplului *Jurnal* al lui Radu Petrescu, operă majoră a întregii noastre literaturi, izvorită tocmai din relele condiții ale marginalizării, cenzurii, sărăciei, represiunii. E o oază de intelectualitate în mijlocul pustiului generat de partea cea mai tristă a erei totalitare, când scriitorul era silit a se retrage în sine, într-o subiectivitate adesea exaltată, flamboiantă, pentru a rezista la presiunea realului ostil. Desigur că, dacă aceste pagini ar fi fost publicate în anii elaborării lor, s-ar fi văzut aspru criticate sau "infierate", cum se spunea în epocă, pentru evazionism, estetism, elitism, cosmopolitism etc. Li s-ar fi atribuit fără dubiu toate păcatele pe care ideologia le găsea în creația neînfeudată propagandei. Azi ele documentează asupra unui climat de clausturare silită, de retranșare într-un spațiu securizant, pe care l-au cunoscut destui intelectuali, fără ca nici unul să aibă energia trebuitoare unei atitudini cuprinzătoare și de complexe mărturii. Nu e un strigăt de luptă, ci o voce potolită a rezistenței, a supraviețuirii senine, olimpice, în mijlocul ruinelor. "Apolitism"? În nici un caz. Deși temele politice sînt de obicei ocolite ("Asupra oamenilor de astăzi, politicieni la putere, mă rog, sînt perfect lămurit. Nu voi avea nimic a face cu ei"), întreg discursul se desfășoară la umbra lor malefică, fiind tot atât de convingător în rezerva sa melancolică precum un rechizitoriu.

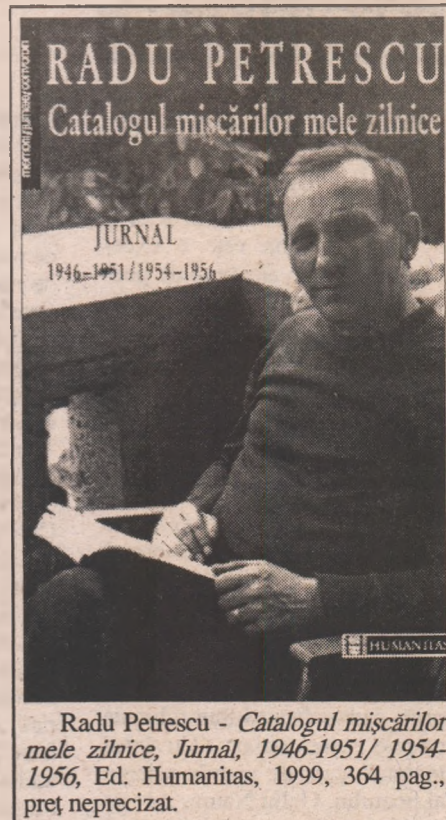
Uneori trecerea de la cotidianul anost, incomfortabil, în lumea mirajului livresc e brusca, spectaculară. Scriitorul săvârșește gestul unui înotător care sare în apă cu dibăcie de pe o înaltă trambulină: "În fine, la 10,30 am ajuns în C. A. Rosetti cu pantalonii uzi, m-am dezbrăcat repede și am intrat în pat cu Molière. Multă claritate și frumusețe în gestul demonstrativ: *Je ne demande point de plus grande - clarté*. Plasticitatea pe care-o dă frazei pauza notată de mine. Molière nu se joacă, ci se citește, actorul trebuie să lase o impresie (ușoară) de a nu ști prea bine textul și de a-l recita cu cartea în față, nu să-i dea drumul repede, furind atenția de la text pe ce se petrece pe scenă". Inconfortul e mixt cu datele artei, așa cum o durere e potolită cu antinevralgice: "Burnițează pînă tîrziu noaptea. La 4 cu ea la Zambaccian. La 7 revenim spre Ioanid, ocolind prin Kiseleff. Au căzut toate frunzele, trotuarele par acoperite cu o goană de vulpi roșcate. Și frig. În Ioanid am stat pe banca din chioșcul muzicii. Cerul, văzut de-aici, e roz. Adelei i-a fost frig. La 9 ne-am despărțit. Mă dureau măselele. Am mîncat o prăjitură la Anghelescu, ceea ce mi s-a părut vulgar. Mama a fost numită la Robescu. Citesc *La Bruyère*". Notele de evadare în timpul istoric, favorizate de străzile cu iz arhaic ale Bucureștilor, se îmbină cu semnalele necrutătoare ale traiului curent: "De la gară am mers pe niște străzi ciudate, parcă din vremea fanarioților (Iordache Goleșcu, Turda), la Floreasca. Lacul scînteia ca fierul înroșit, copacii gravi, apoi după căderea soarelui, peste tot un albastru zgurțuros și păstos în care ciorile pătrundeau greu. În fond, pe Jianu, autobuze galbene mari ieșeau și intrau în frunzișuri, sub antenele tremurătoare ale reflec-

toarelor de la Băneasa". De cele mai multe ori avem a face cu un amestec specific de noti-ficări de lecturi, impresii fugare, intens esteti-zate, confruntări ale artelor cu viața și viceversa, cu o predilecție aparte arătată artelor plas-tice (Radu Petrescu e un pictor refulat). Sub condeiul său, sevele realității se evaporă, lăsînd un reziduu cristalin, caligrafia vieții înseși sacrificată în actul scriptic: "Joi. Dau lui Paul Lăzărescu traducerea din italienește pe care m-a rugat acum cîteva zile să i-o fac, apoi R. N. mă anunță că marți voi avea *Istoria* lui Călinescu, în amfiteatrul Odobescu. Adela stă cu două bănci în fața mea și, privind-o cînd întoarce capul, nu disting nimic în ochii ei - atât de frumoși, mari pietre prețioase, verzi, în monturi de aur, apoi întîlnesc în hol pe Timotei - și pe Creția, pe care îl părăsesc îndată pentru Oana. După masă, cu Timotei și Țoncu la Zambaccian unde era și doamna Z. într-o lungă rochie roșie. Trei tineri pictori răsfoiau un album Picasso exclamînd la fiecare planșă: «Ce frumos! Inimitabil! Țsta e foarte frumos! Uite!». Am revăzut baigneusele lui Renoir, cea verzuie ca ceara veche și cele două roșii, monstruoase, centrul unei spirale vegetale; portret de fată cu pălărie pai, de Padina, nimfa adormită a lui Corot etc. Cîteva pinze esențiale (*Jama* lui Andreescu, apoi Luchian) lipsesc, duse la retrospectiva de la Simu. Cînd am ieșit, ploua subțire, copacii de pe acele locuri *dădeau* coroane sferice cu verde adînc, lucios; pe cerul grișătre nori subțiri galbeni și violeți. Ne-am agățat de o tînără servanță și am dus-o pînă acasă, lîngă căminul Spiru Haret, o bihoreancă de 26 de ani, chip subțire, ochi mari, flancuri late, spatele picant, picioare albe și nervoase". Reversul e, firește, monstruosul, imaginea bruegheliană copiată după natură fără economie de precizii naturali- ste: "Un tip foarte interesant în biroul meu, un individ de cam 45-50 de ani, ruinat fizi-cește, cu o fizionomie mongoloidă și mic rest de păr negru pe ceafă, pîrînd gras din cauza murdăriei. Hainele bleumarin reiate și încăl- țămîntea îi sînt aproape de ultima dezintegrare și cu miros greu, de corp de multă vreme nespălat. A fost căpitan, taică-său, ziarist la *Argus*, e căsătorit cu o caneroasă de care nu poate divorța și ca să scape de ea a fugit de-acasă și acum locuiește într-o cămară, într-o mahala rău famată despre care nu mai ispră- vește să povestească, rostogolindu-și ochii albaștri bulbucați în niște pleoape enorme, lucruri îngrozitoare în care deține rolul omului slab și necrotit... Mizeria (și probabil și apucături sordide) l-au buhăit, i-au umflat miinile, i-au dat un aspect de brînză murdără și descompusă, sinistru, de brînză ținută în vespasiană". Contrastele sînt foarte atent stu- diate, ținute în savant echilibru de acest artist al *construcției*, inclusiv pe spații mici, la care spontanitatea e dureros supusă scrupulului formal, penitența estetă pîrînd a o dubla, răscumpărător, pe cea existențială, sugerată perpetuu.

"Filozofia" acestui monolog grav este obiectivitatea, față de care atitudinea receptivă cea mai convenabilă e aparenta impasibilitate: "Ca să glumești, nu-ți trebuie cine știe ce inteligentă, ba aș zice că lipsa acesteia este o condiție. Omul inteligent nu rîde (dar nici nu se lamentează), fiindcă pentru el toată lumea e coerentă, fiecare mișcare justificată, scutită de ineditul grosolan. În același timp însă lucrurile se apropie de el evolutiv și sînt deci inedite, vii, încă neabstractizate de mînușa de gheață a minții. Rostul său e să desființeze treptat viața, s-o absoarbă în obiectivități". Care sînt pro- cedeele obiectivității? Unul e consemnarea scurtă, din care imaginea germinează natural, integrîndu-se stilului "telegrafic": "Mihai cîntă la biserica luterană cu doamna Stadelmann. Petru Creția, Camilia, Remus Niculescu, Oana, A. S., Valentina, M. T., Dina cu tatăl ei pictorul, Ulpa, Mihai, mărț. Solemnitate. Orga, aștepti să se desprindă din balcon și să zboare ca o corabie cu pinzele umflate". Ex- trovertirea se săvîrșește și prin ținuta prozas- tică, prin pura descriere a personajului care poate să nu aparțină lumii interne a autorului, atent a-l fixa în pasta tabloului său vast, com- pus din nenumărate particule. Beția de nuanțe a realului e copleșitoare: "La Dalles muzică de cameră de Mozart: o biată femeie cu păr roșu,

bluză albă și fustă mov, aplecată asupra pianu- lui, cu mîini care ies mereu, inutile, din masa sonoră ca rădăcinile unui copac din pămînt. Un quintet, ușor lugubru, în felul Schubert. Splendidă tînără blondă cu o voce venind parcă din adîncul putemicului ei corp. Peste umărul unei doamne din fața mea citesc pe program: Lola Galățanu". Frecvent personajul pus în scenă e cîte un scriitor din cercul afi- nilor, bunăoară Tudor Țopa: "Săptămîna tre- cută, miercuri, l-am găsit pe Tudor Ț. la He- restrău pîzînd retrospectiva Ghiăț și din vor- bă în vorbă mi-a spus că scrie *scurte romane* și instalîndu-ne afară în două scaune de paie mi-a citit unul din ele - care e o *Didactică*, identic cărții mele pînă și în frazare, pînă și în unele expresii, mai precipitat însă și mai ne- coapt dar foarte grațios. Citea cu o voce extra- ordinar lansată și eu din clipă în clipă muream de uimire." Recitîndu-și opera, diaristul se ex- teriorizează de asemenea, punînd-o în rînd cu lectura producției altcuiva, găsindu-i, narcisi- ac, însușiri și dorlotîndu-se el însuși în calitate de personaj, necutit de tribulații, spre a sfîrși cu o autocritică sublimă prin termenii for- mulării sale: "Joi. Mă vizitează Ț., imi vorbește de structura arhitectonică pe care o va da cărții sale(...) și mă roagă să-i citesc capitolul X din *Didactică*. La ațita timp de cînd nu le-am mai citit, mi s-a părut admirabil de precise, volum, culoare... Într-adevăr sînt aici cadențe extrem de precise, o materialitate colorată și lucioasă. În fine, după toate ace- tea, o infernală durere de mîsea... Durerea nu mă părăsește decît către ora 7 seara, cînd adorm citînd Ariosto, canto quarantesimote- ro. Ariosto, în finalurile cînturilor (*Quel che seguì dirò nell'altro Canto*), e tot atât de aga- sant ca și mine în *Didactică* cu veșnicile trimi- teri la capitele anterioare sau viitoare, i-am spus lui Ț.". Spre a înfățișa sordidul atmosfe- re de care e, la un moment dat, covîrșit Muzeul Zambaccian, Radu Petrescu recurge nu doar la o descriere rece, ci și la o com- parație literară ce o pecetluiește: "Atmosfera insuportabilă de birou de miliție, copita bru- tală și murdără pusă să spurce și să devasteze, în totul un aer de ireverențiozitate suspectă, amintînd celebrele scene din *Le cousin Pons*". În fine, pasajele exegetice corespund de asemenea unui fond de obiectivare prin expli- cația de specialitate: "Citesc canto cînto și sette din *Orlando innamorato* cu satisfacții necurmăte și de un ordin foarte înalt. Fac o apropiere utilă între fondul nostru folkloric de balade și arta mediteraneană, de fapt arta cu un singur cuvînt căci este singura".

Dar, evident, predomină subiectivitatea ascuțită, sensibilă pînă la delir. Uneori cu o notă picant-detectivistică, ramificată ca de obicei în masa doctelor referințe: "Dar dacă e adevărată prima ipoteză atunci se mărește familia lui O.S.C. ațit de grăbit să citească *Ce se vede* și apoi spunîndu-mi că n-a citit decît șaizeci de pagini deși din discuții mi-am dat seama că a citit tot - și pot măsura exact încă o dată pericolele care mă înconjoară și să înțeleg de ce Balzac nu vorbea despre artă, Flaubert explică greșit motivul, însă marele om dă cheia rezervei sale dacă nu mă înșel în *Une fille d'Eve*. Ceva spun și frații Goncourt, dacă nu mă înșel în *La Faustini*". Observațiile autoanalitice acute, moralmente pozitive în subtilitatea lor ("Pentru mine maturitatea este o reducere la esență, o simplificare, o debarasare de inutil, regimul strict al necesității"), alterează cu consemnarea unor momente de descurajare: "În fine, de două zile încoace îmi sînt suspect de străin - și nu e rău. Poate mă ajută Dumnezeu să mă cretinizez". În unele locuri, autorul se amendează cu nonsalanță: "Am bună memorie a locurilor, dar prea repede le-am recunoscut ca să se poată prezenta Ideea. Nu pot reține acum pen- tru jurnalul meu decît o bucurie *artificială*". Însemnările sînt mai toate muiate într-o sensi- bilitate particulară, grație căreia scriitorul își apropiază realul: "Copii nenumărați întră la Antipa. În cărucioare, pe brațe sau pe jos au cu toții aceeași fizionomie de bătrîni înțelepți, observatori plini de gînduri ai vieții, dar și oarecum zaharișiți într-un zîmbet fără motiv suficient". Piesajele sînt innumerabile, toate strălucitoare de substanță plastică: "Frumoasa și insistenta ploaie s-a terminat, căci, vai, toate

Radu Petrescu - *Catalogul mișcărilor mele zilnice, Jurnal, 1946-1951/1954-1956*, Ed. Humanitas, 1999, 364 pag., preț neprecizat.

lucrurile se termină fiind totuși eterne, și azi universul e de un albastru cenușiu, perlat, luminos cu distincție". Percepem ochiul pic- torului care alcătuiește compoziția, aranjează nuanțele, sprijinindu-și opera de ceea ce găsește în natură. E un compromis între descriere și viziune: "Printre sine cresc smocuri de iarbă lucioasă, lumina strecurată pe sub castani le aprinde odată cu micul halo de praf dansînd calm în jurul lor. O lumină venind de nu știu unde, racoroasă, largă, absorbită de cîmp și copaci. În vecinătatea acestui loc pacific, cochete locuințe, printre care ale citorva familii de italieni, aduc în spațiu gălățiile de sare. Ziduri albe, sticlă, țigle albicioase". Iată și un portret, din tușe mitologice, al lui Ion Barbu: "Neptun sever răsărit dintre talazuri de cifre, craniu masiv acoperit cu alge parcă, ochii strălucind ca la vîperea în păienjenșul stelar al formulelor și ecuațiilor axiomatice din noaptea tablei". Radu Petrescu e un rafinat cunoscător de artă și punctele lui de vedere au acel aer tranșant care, conferindu-le originalitate, le face detașabile: "Ce mi se pare că este izbitor la Brâncuși (în special a celui de după epoca rodiniană) este plăcerea de-a teslui, de a lustrui, bucurie care se transmite și privitorului și care înviează, dă senzația participării la o lume de uriași, la timpurile de început ale fa- cerii. *Vrăjitoarea, Hимера, Cocosul* sînt jucării cum se mai fac și acum la țară, însă din mate- riale mai dure și în mai mari dimensiuni. Dacă în locul Arcului de triumf pe care îl avem și care seamănă cu o vespasiană, i s-ar fi dat lui Brâncuși să facă ceva ca poarta din Tîrgu-Jiu, Bucureștii ar arăta altfel, ar fi mai specific și mai interesant".

Dacă facem o comparație între *Jurnalul* lui Radu Petrescu cu acela al lui Mircea Zăciu, constantăm, pe lîngă numitorul comun al unor subiecte și stări de spirit, semnificative deose- biri. Ultimul e o operă de moralist penetrant și malițios, bizuit pe materiale eterogene, nedis- prețuind zvonul, știrea neconfirmată, comera- jul. Efectul e de "comedie umană" *sui generis*, spectacol de psihologii și de fapte pe care le străbate sancțiunea etică nedisimulată. În schimb *Jurnalul* lui Radu Petrescu e o operă de estet întemeiat pe emoții literare, plastice, muzicale, în speță pe cele plastice, cărora le dă replică în verb, oarecum desprins de umani- tatea pe care o prizează sporadic, obiectiv, rez- zervîndu-și subiectivitatea pentru aura crom- atică extraordinară cu care îi inzestrează evocarea. Rezultatul nu e ațit o "comedie umană" cît una estetă, de forme și culori, de ritmuri și eufonii cu un fond moralist subia- cent, precum o fabulă enormă a viziunii autorului, cu tilcuri ale realului subînțelese. Sensul cel mai general și cel mai important îl reprezintă impactul dintre existența unui artist de excepțională vocație și mediul sufocant în care i-a fost dat a se desfășura. Mirarea noas- tră este că un autor precum Radu Petrescu - un Ernst Jünger român, așa cum am mai spus - nu are încă parte de susținută atenție, de inflores- centele comentarii pe care le merită și pe care cu siguranță le va avea în viitor.

Mic regal poetic

AUDIENȚĂ captivă de Sebastian Reichmann este o excelentă antologie alcătuită de poetul și prozatorul Constantin Abăluță, cuprinzând cele trei volume publicate în țară (*Geraldine* - 1969, *Acceptarea inițială* - 1971, *Umblețul șopîrlei* - 1992) și alte două volume scrise în limba franceză și prezentate aici bilingv (*Pour un complot mystique* - 1982 și *Audience captive* - 1988). Calificativul "excelent" nu privește atât valoarea recunoscută a autorului cât ediția în sine, alcătuită cu o acuratețe de care puține volume de poezie beneficiază în ultimul timp. Un prim cadou făcut iubitorului de poezie este chiar "Cuvîntul înainte" scris de marele prieten al poetului, Gellu Naum. Acesta rezumă perfect periplul poetic al lui Sebastian Reichmann: "Experiența unică a unui poet care și-a început opera poetică pe lama de brici a unei poziții dintre cele mai înaintate ale poeziei românești, folosind un limbaj totdeauna luxuriant, flexibil, extraordinar de agresiv și de generos în același timp; experiența unică a unui poet care s-a continuat pe virful de lance al poeziei franceze și apoi pe cîmpiile minunate ale poeziei americane de ultimă oră." La sfîrșitul volumului apar și referințe critice selectate chiar de poet, pagini extrem de utile (cel puțin pentru recenzent). Aici apare sugestiva evoluție a receptării acestui scriitor de-a lungul timpului: de la completa opacitate a unor Dan Grigorescu sau Aurel Martin care denunțau "impostura poetică" în *Știința anilor '60*, pînă la reproșuri îndreptățite și prezentări nuanțate făcute de Florin Mihăilescu și, respectiv, Ion Bogdan Lefter. Un dialog cu Mariana Marin apărut în *Contrapunct* în 1990 completează portretul extrem de interesant al poetului.

Volumele scrise în românește sînt, în primul rînd, dovada "slăbiciunii" pentru latura suprarrealistă a avangardei românești. Principalul reproș este asincronismul demersului său (în 1969 cînd debutează, suprarrealismul era istorie). Însă, ca și Gellu Naum, Reichmann crede într-un suprarrealism tipologic; dicteul

se transformă în alcătuirii sugestive de paradigme poetice, fronda este înlocuită de o mobilitate imagistică ieșită din comun și, în plus, experimental ascunde nu de puține ori "mesaje" cu o altfel de miză: "derizoriile mașini ale puterii/ iluminate în zori/ predicînd sistemul marginii pentru apărarea fărimei/ de Gheenă/ semnălizînd cu morți cenușii splendoarea plimbăreață" sau "cerneala cu care-s scrise hieroglifice în zăpadă [...] Se usucă pe fruntea Revoluției/ pe fruntea Culorii"...

În *Pour un complot mystique*, Reichmann optează pentru formula "poemului în proză". Apropierea de formula poetică a lui Saint-John Perse este inevitabilă. Predomină stilul aforistic, contemplativ al poetului francez, iar "personajele" poemelor sînt aceleași prezențe feminine diafane exilate într-un spațiu exotic alienant: "Se depărtează de orizontul reconfortant al orașului ei natal, în fascicolul de umbră sub un copac, poate un măslin, pe drum, de-ntoarcere de acum, trece iar prin zona obscură, își îndepărtează brațele, privește în jos". *Audience captive* este o interesantă "cotitură" în evoluția poetică a lui Sebastian Reichmann, volumul rezultînd din contactul cu poezia și civilizația americană. Apar nuanțe biografiste și prozaste care se potrivesc extrem de bine cu suprarrealismul la care nu renunță nici o clipă: "În fața cuiva ea urcă într-un taxi îndreptîndu-se/ cît mai repede spre-o altă Agenție de emigrare/ hotărîre care a cuprins-o lent/ ca senilitatea ce atinge-n treacăt crăpăturile Broadway-ului/ ca uriașii saci de hîrtie doldora de hrană". Acest melanj inedit face din *Audience captive* cel mai original și mai interesant volum al lui Sebastian Reichmann.

Experiența poetică a "Contelui Sebastian" (așa îl numește Gellu Naum) apare, grație acestei ediții, în toată complexitatea ei. Și, cum spune Constantin Abăluță în postfață, "De acum înainte nu se va mai putea trece așa ușor peste vocea lui Sebastian Reichmann. Evident, dacă nu te numești «Di Toată-Lumea, proprietar fără complexe» al ierarhiilor literare imuabile acum și-n vecii vecilor".

G. Rogozanu

Despre insularitate ca spațiu central

CENTRUL de Istorie a Imaginarului și Colegiul Noua Europă ne-au obișnuit de multă vreme cu manifestări extrem de interesante, colocvii la care, în afară de personalitățile prestigioase prezentate în program, numărul mare de participanți, majoritatea de același calibru, asigură debateri cel puțin la fel de interesante ca și comunicările propriuzise. Dintr-o astfel de întâlniri s-a născut și o carte, mult îmbogățită, cum era și normal, prin contribuțiile unor participanți la discuții în serile colocviului.

Figura imaginarului surprinsă din unghiuri extrem de dife-

rite este insula: nu atât "insula în sensul ei concret, ci insula imaginată sau, și mai precis, imaginarul insular", insula în genere, ca soluție de izolare, ca entitate individualizată prin limite bine definite" (L. Boia, *Cuvînt înainte. Cu privire la forța imaginată a insulei*, p.7). Astfel "insule" pot fi oricare din formele izolării: geografice (insule propriuzise, oaze, munți etc.), sociale (mănăstirea, spitalul, falansterul, ghetoul, închisoarea), individuale ș.a.m.d. Dar, sîntem avertizați, "nu vom întîlni pe insulele imaginate sau transfigurate în imaginar decît ceea ce propriul nostru imaginar ne oferă", "fantasmele, proiectele, speranțele și temerile noastre. Doar că pe insule totul apare mai concentrat, cu o încărcătură încă mai simbolică" (p. 8).

Studiile, organizate în capitole (*Dincolo de ape* - cuprinzînd cercetări legate de istoria imaginarului, *Izolare/ Transfigurare* - transmutările în mitic ale izolării, *Spațiul utopic* - proiectiile lumilor perfecte în spațiul insular, valorificarea insularității, *Insula România* - aspecte semnificative ale cazului românesc) vin din zone diferite intersectînd în fapt un spațiu interdisciplinar: istorie a imaginarului (pentru spațiul românesc, grecesc, irlandez, francez, arab, britanic), etnologie, filosofie, sociologie, urbanism, gnosticism și misticism arab, hermetism și alchimie renascentistă, critică literară de diferite orientări, sociologia artei. Și autorii vin din spații diverse: Universitatea din București, Cluj, Grenoble. Institutul "A.D. Xenopol" din Iași, sau chiar din zone marginale spațiului academic.

Insula se metamorfozează astfel de la un studiu la altul dovedindu-și implicarea în formele "noastre" de cunoaștere și definire. Insulele relatărilor de călătorie din îndepărtatele timpuri medievale, renascentiste dar și căutările paradisului terestru din secolul al XVIII-lea (multe astfel de scrieri ajunse astăzi între bunurile comune, nediscutabile) surprind extremele evazioniste ale autorilor: sfințenia extremă, desfrîul fără margini, sau ciudate forme hibride și cuprind "tot felul de vieți experimentale" (Lucian Boia - *Desfrîu și sfințenie: doi poli ai imaginarului insular*, p. 23). Căutarea Insulelor Fericiteilor printre formațiunile insulare reale deplasează deseori descrierea în fantazare adăugînd bogății fabuloase sau, după caz, monștrii cunoscuți și necunoscuți ori obiceiuri monstruoase cadrului de multe ori real al relatării. De aceea istoria scrierilor de călătorie oferă un material generos și permite observarea în timp a imaginii insulei: insulele între mitologic și descriere rațională (Andrei Pippidi, *Insula. Orizonturi mitologice și itinerariu istoric*), imaginarul mitic al paradisului terestru în diferitele forme întîlnite în textele irlandeze de secol XII (Philippe Walter, Directorul Centrului de Cercetare a Imaginarului de la Universitatea Stendhal, Grenoble - *Les Îles mythiques de l'Autre Monde dans La Navigation de la barque de Maelduin, texte irlandais du XIIIe siècle*), prezența insula-

rității în imaginarul românesc, mai ales în reprezentări mitice ținînd de simbolistica arcei (lui Noe) și a bisericii (lui Manole), de insulele fericiteilor din textele apocrife și valorizarea în acest sens a Insulei Șerpilor, de miturile cosmogonice românești și construcția tradițională a satului ca insulă ordonată (Andrei Oisțeanu - *Utopografia insulei în imaginarul colectiv românesc*). "Dorița de insulă" ca loc al perfecțiunii a alimentat mitul orașului interzis din Africa neagră, Tombouctou, transformînd, chiar împotriva evidenței, o localitate totuși modestă într-un strălucitor centru cultural și comercial (Simona Corlan-Ioan - *Tombouctou. Orașul-insulă în Africa neagră*).

Locuirea însăși este o formă a insularității și cercetarea atentă a dispoziției spațiului privat față de cel public spune multe despre organizarea discursului public/civic într-un oraș, refacerea înfățișării civilizate a orașelor mari din România necesitînd atât refacerea spațiilor private ("spațiul public depinde de existența spațiului în întregime privat în care se întemeiază ființa", p. 161), cît și a piețelor de reuniune a egalilor: "nici încălcarea primelor nu este de natură să înființeze spațiul public, nici desfigurarea celei din urmă [a "insulei" publice, n.m., RR] nu readuce în stare privată spațiul furat publicului", p. 161 (Augustin Ioan - *No Trespassing! Locuirea ca arhipelag*).

Insula ca proiectie a alterității feminine este descifrată în reprezentațiile oferite de Ludovic al XIV-lea la Versailles în care imaginarul baroc al insulei deliciilor și a primejdiilor este convertit politic în alteritatea supusă și distrusă de acțiunea hotărîtă a regelui (Dolores Toma - *Ludovic al XIV-lea și insula fermecată*). Insula și cetatea utopică din scrierile hermetice ale Renașterii își dovedesc importanța, prin doctrina spațială a alchimiei care a alimentat multe expediții geografice, în mirajul de neocolit al societăților perfecte social, politic sau/și științific, detectabil în spații diferite, de la experimentele comuniste la comunitățile academice (Radu Drăgan - *L'utopie hermetique de l'île merveilleuse dans les textes alchimiques de la fin de la Renaissance*).

Literatura se oferă discuțiilor despre imaginile izolării și traiectele inițiale în două texte ale lui Thomas Mann: *Muntele vrăjît* și nuvela *Tristan* (Ștefan Borbely - *Sanatoriul ca spațiu insular în opera lui Thomas Mann*). Dar și textele "clasice" ale insularității: *Robinson Crusoe* și *Aventurile lui Gulliver* în contextul mai larg al imaginii insularității britanice (Mihaela Irimia - *Insula distopică sau ascensiunea eutopiei către utopie poate fi oprită*) și *Utopia* lui Thomas Morus ca relatare despre cetatea ideală sau țara nebunilor (Mădălina Nicolaescu - *Utopie sau nragonie? O reprezentare cartografică a insulei lui Thomas Morus*).

"Insula România" se întrevide din ideile sociologului Ștefan Zeletin care ajunge să propună izolarea economică a României ca soluție în fața capita-

Insula. Despre izolare și limite în spațiul imaginar. Colocvii interdisciplinare organizate de Centrul de Istorie a Imaginarului și Colegiul Noua Europă, 19-20 martie 1999, Sediul NEC, volum coordonat de Lucian Boia, Anca Oroveanu, Simona Corlan-Ioan; Colegiul Noua Europă, București, 1999, 320 p., f.p.

lismului (Cristian Preda - *Insula România*), din situația evreilor din Moldova pînă în perioada interbelică și "ieșirea din ghetou" prin educație și competitivitate economică (Lucian Nastaș - *Educația școlară la evrei și "ieșirea din ghetou"*) și, în granițele ei bine strînse, insularizarea imaginii lui Ceaușescu în producțiile plastice oficiale și evoluția cultului Conducătorului (Adrian Cioroianu - *Ceaușescu pe insula culorilor. Construcția unicității în plastica "omagială" românească*).

Chiar în carte se trasează o zonă de insularitate în apa nediscutată a privirii europene asupra fenomenelor izolării etc. prin studiul lui Silviu Lupașcu despre insularitatea inițialului în ascensiunea sa spre desăvîrșire în mistică arabă (*Ibn Tufayl, Ibn Al'Arabi, Ibn' Abbad - insula ca topos al regăsirii de sine*).

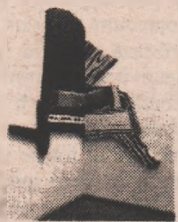
Adevărata opoziție nu este între insulă și continent, între minoritate și majoritate, oricare din aceste categorii putînd să se metamorfozeze în cealaltă ("violenta «continentală» a majorităților asupra minorităților «insulari» are drept replică violența «insulară» a minorităților asupra majorităților «continentali» rătăciți pe insulă", p. 164), ci între insulă și abisul marin din care emerge, o discuție despre imaginarul insular devinînd neapărat către problematica limitelor și a originii, a matricei, a situații noastre față de ea (Virgil Ciomoș - *Înspățiere și insularitate. Figuri analogice ale individualității*).

"Mesajul" unui asemenea demers (de conștientizare a figurilor imaginarului) ne este descifrat în finalul *Cuvîntului înainte*: "trăim într-o lume în care s-au destrămat solidaritățile tradiționale. O lume în care totul se perindă într-o rețea tot mai uniformă și mai constringătoare. Salvarea identității, a identităților multiple, presupune imaginarea de insule. Nu ruperea de lume, dar totuși legitima marcarea a unor perimetre distincte. [...] Să inventăm insule. Cu cît vor fi mai multe, cu atît va fi și omenirea mai bogată" (p. 9).

Roxana Răcaru

SEBASTIAN REICHMANN

Audiență captivă

EE

Poeți Români Contemporani

Sebastian Reichmann, *Audiență captivă*, Editura Eminescu, colecția "Poeți români contemporani", București, 1999, 190 p., f.p.

Ce citesc bărbații

ALFABETUL
DOMNILOR

de
Ioana
Pârvulescu

PENTRU bărbații din cărți, cartea este ca femeia: simplu accesoriu cu care să se laude sau dragoste adevărată. Unora le place să-și sporească la repezeală haremul de cărți, să adune tot ce se nimerește, alții aleg cu grijă și citesc pe-ndelete, unii consideră cartea un instrument util și se pricep să-l folosească, alții se lasă pur și simplu în voia bucuriei de a citi. Sînt personaje masculine cu un gen de lectură preferat, căruia îi rămîn credincioase, altele care experimentează neconținut. „Plutarh îmi vine la socoteală”, afirmă eroul lui Filimon, Dinu Păturică, pentru care biblioteca fanariotului e una din căile spre mărire. El jefuiește biblioteca stăpînului de ceea ce are mai bun, la fel cum îi fură acestuia amanta și bunurile. Cartea, femeia și banii îi sînt deopotrivă de utile aristivului, cu observația că începe cu cărțile.

Pe de o parte...

LA CONTEMPORANII avuți ai lui Păturică cartea e la modă, e o modă. Tinerii „snobi” Bucureșteni de la începutul secolului al XIX-lea au iubite frumoase și biblioteci formate „din cele mai bune cărți ale timpului, pe care nu le citeau niciodată”, după cum aflăm dintr-o notă de subsol a romanului *Ciocoi vechi și noi*. Mania cărților, *bibliomania*, cum o numește chiar Filimon, se manifestă în forme fabuloase: „...mulți din cei aprinși de această patimă, nevoind să sacrifice bani și timp, chema cîte un pictor meșter și le zugrăvea prin saloane și camerele de studiu cîte o bibliotecă de minune, în care se găsea tot ce ne-a lăsat mai sublim gîndirea omenească...”. O cameră de studiu cu mari cărți pictate! Este o imagine decupată din istoria civilizației noastre, deși pare mai degrabă o invenție poetic-grotescă a unui scriitor de geniu. În completarea tabloului cultural al epocii vin observațiile lui Alecsandri: bătrînii nu citesc decît *Viețile sfinților*, iar tinerii, care disprețuiesc cărțile românești, nu citesc *nimic*. „Dezvoltarea ideilor și purificarea gustului literar” sînt împiedicate, cu o generație înainte de pașoptiști, atît de indiferența guvernului cît și de indiferența publicului, de care scriitorii se lovesc „ca de o stîncă”. Urmași cu spirit practic folosesc manuscrisele părinților pentru a acoperi borcanele cu dulceață, astfel încît poezia ajută doar bucatăria, iar în cultura română, „cămara se îmbogățește cu paguba literaturii” (V. Alecsandri, *Constantin Negruzzi. Întroducere la scrierile lui*).

Pe de altă parte...

GRIGORE ALEXANDRESCU citise deja, la 17 ani „pe toți clasicii francezi și știa pe

dinafară tot ce era mare și frumos în literatură”, după cum își amintește epistolierul Ion Ghica. Cunoștea poezia greacă veche și modernă și, ca mulți dintre contemporanii săi, știa elina, latina și franceza. Înscriș în clasa de franceză (!) pe care profesorul Vaillant o inițiasse pe la 1831 la Sfințu Sava, își uimește colegii recitînd „fără îngînare și fără o singură greșeală” lunga epistolă a lui Boileau către Molière. Că nu era numai o chestiune de memorie o spune chiar Ghica, în amintirile sale despre fostul coleg: „Deși citisem și recitisem de o sută de ori acea epistolă, dar pot zice că numai atunci i-am înțeles spiritul și eleganța”. Este poate una dintre primele observații despre faptul că nu poate citi cu glas tare (recita) decît cel care înțelege în profunzime textul. (Nu e de mirare că, în epocă, autorii de teatru se plîng că actorii, pe-atunci simple mașini de memorat, le răstălmăcesc ideile prin felul în care își spun rolul). Alexandrescu avea adunate, în podul casei, la Mitropolie, în jur de o mie de volume. Plutarh, maestrul lui Păturică, este citit cu plăcere și de tinerii învățați din clasa lui Vaillant, alături de *Viețile sfinților*, de Tucidide și de Xenofon.

Exilul și prizonieratul, „ocupații” specifice masculine, sînt îndulcite de cărți. La mănăstire la Soveja, unde Alecu Russo ispășește culpe mai mult sau mai puțin literare, exilatul își notează în jurnal, la 5 martie 1846: „mi-au venit șase broșure și un Théophile Gautier... sunt bogat!” Pentru ca trei zile mai tîrziu să exclame mîhnit „Am mîntuit cărțile ce mi-au venit de la Iași”. Din revistele literare (*Magazin istoric pentru Dacia*) citește mai ales „osebitele bucăți datorite redactorilor” (August Treboniu Laurian și N. Bălcescu) și „se unește” cu părerile istorice ale acestora, în schimb lui Gautier trebuie să-i „dea iertăciune” că spune „un couvent est un monde”, căci n-a cunoscut mănăstirea Soveja (traducerea din franceză a jurnalului lui Russo îi aparține lui Odobescu). Interesant este însă *cum îl citează pe Gautier*: cu ediție și pagină („pe fața 75, ediția din Bruxelles”), ca orice rafinat al artei cititului. Într-o literatură aflată la începuturi, lîngă articolele istorice și cartea lui Gautier (pesemne *Căpitanul Fracasse*, apărut zece ani mai devreme), Fenimore Cooper cu *Cel din urmă mohican* își avea desigur un loc mai firesc decît ni se pare astăzi.

Dacă la literați, ca și la exilați, cititul este o ocupație normală, chiar inevitabilă, nu același lucru se poate spune despre polițiști și detectivi. Diferența dintre cele două categorii se face, în literatura română, tocmai prin ceea ce citesc. Polițaiul citește „ca pe o Evanghelie” numai gazele: ziarul puterii sau al opoziției, după caz. În schimb detectivul, urmaș al personajelor inteligente și independente, tip Sherlock Holmes, e un cititor redutabil, căci meseria lui e de a descifra semne. În

Sub pecetea tainei, Conu Rache e posesorul a vreo două mii de volume în tovarășia cărora își petrece „în sihăstria lui, la gura sobei”, nopțile de iarnă. Cărțile din biblioteca lui sînt toate legate, mai scump sau mai ieftin, în funcție de valoarea literară pe care le-o cunoaște stăpînul lor și nu sînt împrumutate niciodată. Cu o singură excepție: „romanele detectiv”.

În cele din urmă...

IZBÎNDA amoroasă masculină ține de știința de a descifra, ca pe o carte „scrisă cu hieroglifă” - cum spune un clișeu din secolul al XIX-lea - inima femeii. Băieții sînt educați mai tîrziu la școala femeilor de hîrtie. O școală zadarnică, pentru că femeile din realitate sînt fie mai rele, fie mai bune decît semenele lor „din romanuri”. Mai mult, o școală periculoasă, întrucît creatoare de iluzii: „Aprins de cetirea unor asemenea cărți, unde mai totdeauna amorul se înfășoșează biruitor, unde obicinuit femeia este zugrăvită slabă și subjugată, fiștecare june cînd intră în lume socoate că are numai a dori spre a-și vedea împlinite toate dorințele”, constată deziluzionatul Mihail Kogălniceanu, amintindu-și de nimfeta visurilor sale de adolescență. Or, în literatura română personajul masculin nu cunoaște de obicei această regulă, își faurește femeia ca la carte, după carte.

Prototipul fauritorului de idealuri de hîrtie este tocmai un bărbat frust și plin de vitalitate amoroasă, ofițerul Ragaiac din romanul *Rusoaica* de Gib I. Mihăescu. El cheamă în ajutor literatura crezînd, ca orice începător, că aceasta îl poate scăpa de „setea de viață”, îi poate potoli „revolta sîngelui”. Va constata destul de curînd că „o analfabetă rurală” are putere mai mare decît „toate femeile celebre ale vastei drame omenești”, de la *Biblie* încoace: „Binecuvîntam pe Măriuca, pe biata văduvă săteană, care cu atît de puțin mă smulse de înclăștarea de foc a cărților dătătoare de insomnii haine, de ambiții nesăbuite și aștătoare la păcat”. Acest mod primitiv de a vedea forța și neputințele cărții îl aveau și bărbații din generațiile de pe la 1800, care-și țineau la căpătîi doar *Viețile sfinților*, își potoleau sîngele în brațele nevestelor și fugeau de ispitele literare ca de diavol. Romanul lui Gib Mihăescu nu este însă primitiv, căci el conține și răzburarea literaturii. Ragaiac se va rătăci printre femeile din cărți care-l vor ameți și-l vor învinge: „împrumutam fetei mult așteptate cînd trăsăturile Avdotei Alexandrovna, sora lui Rascolnikov, cînd ale Zinei ori Dariei din *Posedații*, ale Natașei din *Război și pace*, ale Annei Filipovna din *Idiotul*, ale Ecaterinei Ivanovna ori Grușencăi din *Frații Karamazov* sau ale Soniei din *Crimă și pedeapsă*. (...) Apoi mă gîndeam la

copilele enigmatice din Andreev și din întreaga literatură rusă. (...) Însă, dacă ar fi fost ca împlinirea să se îplinească întocmai, întocmai după gîndu-mi, eu visam o subțire cazacă palidă, cîntînd și acompaniindu-se din gitară, așa ca într-una din micile povești vînătorești ale lui Turgheniev”.

Este Ragaiac în contradicție cu sine însuși, un viril visînd idealuri livrești, un luptător primitiv cu spirit rafinat? Nici vorbă. La el trupul e singurul stăpîn și excursul său literar e mai mult unul al trupului decît al imaginației. El trece de la un personaj literar la altul fără discernămînt, așa cum, în realitate trece de la o femeie la alta, de la Ghenea la Niculina, de la aceasta la Măriuca și așa mai departe. Aplică „mecanica amorului” și în literatură. Coincidența face ca opusul perfect al lui Ragaiac să apară în literatura română tot în 1933, anul romanului lui Gib Mihăescu. Este doctorul Emil Codrescu din micul roman *Adela* scris de Garabet Ibrăileanu. Contrastul începe de la cărțile citite. În timp ce ofițerul, cam diletant, citește fără reținere, cu o lăcomie și o forță ce par să țină exclusiv de trup, doctorul, cititor rafinat, se abține de la lectură. O face într-un mod foarte special: citește dicționare și cataloage de cărți, ceea ce reprezintă pentru el un maximum de plăcere: „Trei perne sub cap și țigările pe mesuța de alături, ca să-ți rămînă *spiritul absolut liber de corp* și de griji, și lectura catalogului, cu toată atenția, ca să nu treci cu vederea nici o carte - se poate imagina voluptate mai esențială?” (s.m.). Ceea ce la Ragaiac era exces de concretete, de dominație trupestă, la Emil Codrescu este exces de imaginație. *Ragaiac citește despre eroinele din cărți ca și cum le-ar iubi în realitate, Codrescu o iubeste pe Adela ca și cum ar citi-o*. De fapt cunoașterea Adelei, dragostea pentru ea, este ca lectura unui catalog: aceeași voluptate a recunoașterii unor „titluri”, a deja cititului sau bucuria noutăților care trebuie însemnate sau cea a dorințelor de lectură îndelung amîinate. Ragaiac și Codrescu sînt două fețe ale dragostei care e totodată în exces și în deficit.

Tinerii din epoca fanariotă sînt bibliomani. În Bucureștiul secolului al XIX-lea, Dionis, cu toată sărăcia lui, umblă prin anticariate și-și procură cărți rare. La sfîrșitul aceleiași veac, pe la 189..., data jurnalului doctorului Emil Codrescu, aflați în vacanță, bărbații citesc cataloage de cărți și-și marchează cu trei cruciulițe preferințele. În primele decenii ale secolului al XX-lea, ofițerii cei mai energici renunță la cărțile de joc și comandă cărți de literatură, ca Ragaiac. Bărbații din cărțile literaturii române citesc cu pasiune și iubesc după cum citesc.

Primim

0 pagină pripită

ÎN JURNALUL meu, *Tentația mizantropiei*, apărut anul acesta la Polirom, redau pe scurt, la pagina 57, o discuție purtată acum trei ani, în apartamentul d-lui Paul Barbăneagră, despre „cazul Gheorghe Ursu”. Pagina cu pricina a stîrmit vii și îndreptățite reacții, de uimire (din partea d-lui Mihăies, pe nedrept, socotesc eu, acuzat de dl Andrei Ursu), de indignare (a d-lui Camillo Baciu), de revoltă (a d-lui Andrei Ursu). Cînd ai greșit nu ai nevoie de prea multe vorbe s-o recunoști. Îmi asum toată vinovăția în această nefastă „poveste” și-mi cer scuze public pentru dezinformările, precum și pentru acele (neverificate) lansate în pagina respectivă. Activitatea

de comunist a lui Gheorghe Ursu (între 1945 și 1950) nu întinează în nici un fel martiriul suferit de acest om, ai cărui asasinii își exercită de zece ani, liberi, dreptul de vot în cadrul societății românești. Faptul demonstrează că această societate continuă să „funcționeze” în continuare după „principiul” amoralității, al complicității și lichilismului fără scrupule. Involuntar eu insumi aș fi putut deveni, prin comentariile mele pripite, complicele Securității. Regret nespun faptul de a fi rînit (îi asigur, inconștient) sentimentele fiului, fiicei și prietenilor lui Gheorghe Ursu. De asemenea, cer scuze d-lui Paul Barbăneagră pentru gafa enormă de a fi reprodus o conversație privată într-o carte destinată publicării, și nu în ultimul rînd cititorilor pe care i-am dezinformat. Pagina cu pricina va fi eliminată din tirajele sau edițiile următoare ale cărții.

Cristian Bădiliță

Dezmințire

ÎN VOLUMUL N. Steinhardt, *Dumnezeu în care spui că nu crezi... Scrisori către Virgil Ierunca (1967-1983)*, la pagina 100, în nota 6, a apărut o informație greșită cu privire la Vladimir Streinu. Îngrijitoarea ediției a interpretat eronat textul scrisorii nr. 52, consemnînd în notă că Vladimir Streinu ar fi fost membru al Garzii de Fier, cînd în realitate criticul literar, membru al PNT, a avut o orientare democratică și nu a făcut parte din mișcarea legionară.

Editura cere scuze urmașilor lui Vladimir Streinu și cititorilor volumului pentru această regretabilă eroare.

Editura Humanitas

Theodor DAMIAN

Femeia cal joacă mai multe roluri

Femeia cal joacă mai multe roluri acum se produce undeva între Central Park și 5th Avenue e frumoasă femeia cal cu trupul celui de mare și capul inorogului coroana de pe cap și cea în care locuiește ca și aceea bine pusă deoparte sunt din aurul cel mai pur se vede grajdul ei de cristal transparent cum o încapă și n-o încapă cum o desparte și n-o desparte de arborii musculoși ai grădinii culorile ei sunt la modă desigur de o dulce stridentă mai ales coama și coada mai ales copita regală despăcată mai ales lacrima cerului trecută prin ea neîncercată.

mereu ne răstignim prietenul

Prietenul înțelege dar nu știe ce toți vorbesc acum de acceptarea necondiționată deși reciprocitatea e condiția de bază chiar și în prietenia cu Dumnezeu. Spune-mi câți prieteni ai ca să-ți spun cine ești mereu ne răstignim prietenul și-apoi îi scriem viața în cartea cu povești.

În cartea destinului meu

S-au înmulțit și prepelitele și peștii pentru mine ca să nu-mi fie frig în pustia înstrăinării prietenul meu declarat, vrăciul m-a învățat toate secretele vieții și totuși trăiesc în propriul meu dezavantaj în cartea destinului meu scrie că trebuie să locuiesc la fiecare etaj stâlp de foc nor strălucitor îmi lucrez mântuirea ca amator.

Ochiul meu

Din ochiul cel drept mi-a curs lacrima-n piept În ochiul stâng luminile-mi mute se frâng

În ochiul cel drept timp de o judecată te mai aștept Ochiul meu stâng este singurul cu care plâng.

Aproapele meu, transparenta

Comunic nu de dragul transiterii de idei ci de dragul comuniunii comuniunea este însă act de creație și aceasta are în spate creația divină și în față pe mine în spate treimea iar în față aproapele meu, transcendența mea scaldată în lumină.

Când ai mușcat din mărul edenic

Când cerul îți cade-n spinare și pisicile pier când oceanul se zbate în disperare iar magul din Sevilla ca să ajungă bărbier studiază pe Paracelsus când te joci cu cuvintele dar ce spui nu-i de joacă și când ai mușcat din mărul edenic înainte ca el să se coacă atunci începe timpul să-ți vâjâie pe la urechi și simți cum cineva te împinge delicat în liftul ce știi că se va bloca între etaje când alarma-i stircată...

Luăți aceste pastile, ne spun doctorii

"Fie mie după cuvântul tău" căci tot nu știu cum se face că în plină noapte Darwin bate la poarta lui Moisi toate problemele noastre sunt nelămurite lumea e ca o casă incendiată și alergăm care încotro încercând toate ieșirile, toate ferestrele tatonăm panicați pereții

să vedem unde sunt mai subțiri dar cine ne-a spus că ar fi undeva mai subțiri luați aceste pastile, ne spun doctorii, și

veți trăi noi vrem să trăim dar nu luăm pastilele înainte să plece fiul a cerut tatălui său și un sac ca să-și pună în el zilele.

Îți mai scriu un poem ca să-l ai ca bibliografie

din când în când îți mai scriu câte-un poem ca să-l ai ca bibliografie ai în el o mulțime de trimiteri acolo îți vei vedea misiunea și verifica vocația poți să-ți faci cu el un doctorat poți să organizezi trimiterile

pe teme și subteme să le analizezi în contextul conexiilor lor și-am scris un poem e rândul tău să-l explici tuturor.

iar tu când îți faci darea de seamă

iar tu când îți faci darea de seamă vezi dacă mai e ceva împrejur dă-ți seama dacă nu cumva sfânta sfințelor te împinge afară dă-ți seama de ce se înalță coloanele templului la cer ca stâlpii de foc în pustie darea de seamă e casa ta în care locuiești într-o lungime de zile poți fi fericit acolo și protejat depinde de ce temelie i-ai pus depinde dac-ai citit-o pe Veronica Balaj și dacă te-ai dus cu îngerul la arat.

Ești

Cuvântul meu creează aduce întru ființă de aceea el vede este-le și se recunoaște auto-contemplare și iubire te iubesc pentru că ești sau ești pentru că te iubesc.

CERSETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Cartea regăsită

SINT săptămîni cînd cuvintele-mi vin de-a gata, aranjate în fraze largi, copioase, numai bune de pocnit la mașină (aceeași rabla, veșnicul "Consul"), de bagat pe gît cititorului (sau cititoare!), de îndopat creierii confrăților cu laude (înjur cam rar; vedeți, asta e defectul meu!), deci totul merge strună de violoncel și... fleoșc!!! Parcă a intrat cadavru-n mine! Nu-s în stare să leg două vorbe ca lumea! Salvarea, ca întotdeauna, sosește de unde nici nu te aștepti. Cam de vreo patru ani rătăcisem prin cameră (cine a îndrăznit să mă viziteze știe că nu mint!) una din cele mai necesare, mai dragi cărți, *Însemnările lui Malte Laurids Brigge*. Am scotocit, am pîndit, am angajat detectivi particulari, mi-am dărîmat un perete, am intrat la idei morbide, mi s-a distrus dantura, robinetul de la apa caldă... nimic: *Rilke* nu apărea de nicăieri! Cutreierai anticariatele, tarabele, fostele iubite, viitoarele... Zero! Desigur, era cel mai normal lucru să-l împrumut volumul de la o bibliotecă. S-o credeți!! Aș fi sfîrșit iureșul de citații, de amenințări duioase, de... Dom' le, mi-am zis, n-a scris undeva *Nicolae Manolescu*, de, că femeile (scuze!)... cărțile au... aia... craci (scuze!)... au suflet, că-s capricioase, că se ascund de-al naibii, așa, ca să te tortureze un pic, să demonstreze că dînsule fac ce vor cu noi, nu invers? Mă rog, citez din memoria-mi pierdută, trebuie s-o caut și pe asta ca pe-un ac în carul cu fin mucegăit. N-o lungesc. Într-un ceas de grație, o descoperii, culmea!, în teancul din stînga fotoliului, cuminte, învelită, ostenită de sublinieri, de semne de exclamație, de notații pe coapse (scuze!)... pe margini. Și redevenii umilul copiator de fragmente...

Nu poți să cazii în Înviere

Nu poți să cazii în Înviere înainte de a fi cuprins de ea Învierea este o rostogolire a căii tale din punctul maxim al desfășurării spre tine spre perimetrul ei în care tu te afli acum în momentul în care crezi.

Literele furate

Pocăința mea un obiect gata să-mbrățișeze primitor de străini și rătăcitor prin porturile genoveze Pocăința mea pentru foamea din mine prelingându-mi-se printre degete pentru frumusețea răstălmăcită a Cuvântului acum când literele i-au fost furate din alfabet.

Meditînd la trecutul României

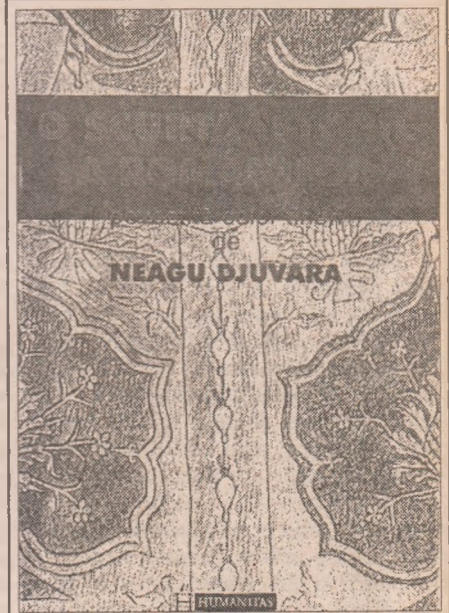
CU O ACTIVITATE savantă în capitala Franței, unde a avut parte și de un premiu academic, dl. Neagu Djuvara își schimbă, brusc, mijloacele și obiectul de studiu, apropiindu-se de lumea tinerilor, cărora le povestește istoria poporului român. (Or mai fi tineri interesați de asta, nu e inutilă întrebarea?). Firește că renunță la trimeri și aparat critic, că istorisește, pe caseta audio înregistrată de d-na Irina Nicolau, sfâtos și cursiv, momentele semnificative ale istoriei noastre. Nu are pretenția de a-și transforma excursul în manual. Dar, în polemică deschisă cu manualele, care continuă să prezinte deformat și într-o densă limbă de lemn istoria națională "m-a adevănit să rezum în casete audio pentru tineri, în modul cel mai simplu și curgător, tot trecutul țării noastre". Din transcrierea acestor înregistrări pe casete s-a născut volumul pe care îl comentez aici. Citeva observații preliminare ale autorului sînt de cel mai mare interes. Nu-și propune să fie obiectiv pentru că știe prea bine că istoriografia este, prin statut, subiectivă, chiar atunci cînd se bizuie pe critica atentă a izvoarelor primare. Deformările sau falsurile unor istorici din țările vecine nu trebuie să li se răspundă cu alte minciuni, ci prin integrală cinste intelectuală. Să observ că propunîndu-și să evoce "tot trecutul țării noastre" în această istorie se constată unele denivelări între epoci și perioade, teme care țin de epoca veche și medievală ocupînd prea mult spațiu în raport cu cea modernă și contemporană. Evident, cele dinții se întind pe mai multe secole, încît spațiul acordat se justifică. Cred însă că tineretul cărui i se adresează autorul era mai curînd interesat de timpurile istoric mai apropiate decît de cunoașterea cutărilor domnitori medievali. Începînd cu originile, autorul ia în considerare pe lîngă geto-daci și romani, componenta turanică (avarii, pecenegii, uzii, cumanii) și slavii. Autorul ține să releve că nu e adevărată aprecierea că geto-dacii se confundă cu tracii, ci au fost semînții deosebite. Iar colonizarea romană nu se reduce la armatele stabilite aici, ci la afluaerea spre ținuturile dacice a unor mase de oameni din aceeași zonă în căutarea aurului de aici. "Dacia colonizată de romani a putut în foarte puține generații să devină atît de prosperă încît să i se spună *Dacia felix*". Retragerea aureliană n-a fost totală, negolindu-se de romani întreaga provincie. Sigur, chestiunea *continuității* nu mai prezintă, azi, importanța de acum vreo două sute de ani, esențial fiind proporția populației, care ne e, în Transilvania, hotărîtor favorabilă. Dar evacuări totale de populație dintr-un ținut, cum pretind unii istorici maghiari, nu se cunosc, încît leagănu limbii române - în ciuda opiniilor lui Al. Philippide și Ovid Densusianu - este în nordul și nu în sudul Dunării, între locuitorii din ambele maluri existînd, sute de ani, relații, datorită originii comune. Și se produc argumente despre continuitatea locuirii acestor teritorii viitoare românești, prin păduri, (*sylvae*; de unde, apoi, Transilvania). "Dar argumentul decisiv în ochii mei în favoarea continuității îl constituie *păstrarea numelor antice ale Carpaților și ale tuturor marilor riuri din spațiul nostru*". Atenție se acordă, apoi, componenței slave și turanice. Nașterea statelor române, în jurul anilor 1300, li s-a datorat, după tradiția orală reafirmată de istorici precum Gh. Brătianu și Ștefan Papacostea, și acel Basarab întemeietorul a fost un personaj real, dintr-o spiță de șef cuman. Oricum, de pe atunci începe, în Transilvania, excomunicarea de la drepturi egale a românilor, datorită ortodoxiei lor creștine și a refuzului catolicizării (poate chiar a asimilării maghiare). Și la fel, datorită unei plecări din Maramureșul transilvan, se petrece și întemeierea principatului Moldovei, de la Dragoș la Bogdăneștii Mușatini. Venind vorba de originea marii boierimi în Muntenia și Moldova, autorul crede că ea este de proveniență slavă, marcată și cultural, astfel explicîndu-se circulația,

timp de veacuri, a unei literaturi în manuscrise de limbă slavonă. Marii boieri erau urmași de cei mici, de Biserica, de moșneni, răzeși și rumâni (aceștia din urmă în Muntenia), de ostași. Să adaug că dl. Djuvara contestă valabilitatea științifică a folosirii la noi a realităților feudale (valabile numai în Occident). La noi a fost, pînă în al XIX-lea secol, un regim boieresc (care nu era uhlul politic); cu privilegiu mai mic decît în Apusul Europei, neavînd niciodată cetăți ci numai moșii întinse, sute de serbi și slujitori.

Un amplu capitol e consacrat prezentării a ceea ce autorul numește *România sub "turcocratie"*, adică perioada, îndelungată, a domnării, în țările române, de către turci. Lup-ta lui Mircea cel Bătrîn (numit astfel în cronică pentru a-l deosebi de alți domnitori cu același nume; în realitate, în lupta de la Rovine, chiar dacă Eminescu îl înfățișează astfel, nu era deloc bătrîn). Bătălia de la Rovine, spre deosebire de ceea ce spun unii istoriografi, s-a terminat cu o victorie fragilă, pentru că turcii n-au fost alungați peste Dunăre pentru ca, mai tîrziu, la Nicopole, să fim înfrinți împreună cu întreaga oaste cruciadă a Apusului, Mircea își păstrează domnia, datorită tratativelor cu Timur Lenk, domnind 32 de ani, fiind la fel de important ca Ștefan cel Mare. În Moldova, Alexandru cel Bun e vasal al regelui Poloniei. În Transilvania, cu toată domnia Huniazilor, țărani sînt iobagi pe moșiile nobililor unguri. Moldova din veacul al XV-lea e dominată de personalitatea lui Ștefan cel Mare, voievod bogat și viteaz, care îl învinge pe Soliman-pașa la Vaslui dar e învins la Războieni (1476), rămînînd pe tron timp de 47 de ani, sfătuiindu-și urmașii să închine, ca și el, țara turcilor, ferind-o astfel de pericolul transformării ei în pașalic turcesc. Mihai Viteazul (secolul al XVI-lea) s-a luptat, o vreme victorios, cu turcii, dar n-a fost iubit în țară pentru aspirarea decretată asupra țărănilor. Și (autorul se sfiește s-o spună) n-a avut conștiința națională la vremea sa, de a uni, sub sceptrul său, cele trei țări române. Acest nimb simbolic vine din secolul al XIX-lea ("secolul naționalităților"), începînd cu monografia lui Bălcescu (neterminată) *România supț Mihai Voievod viteazul*, N. Iorga considerîndu-l, în 1895, un condotier pentru a-și modifica, apoi, radical opinia. Domnia bună a lui Șerban Cantacuzino, unul dintre ultimii domnitori pămînteni (celălalt a fost Const. Brîncoveanu, cu tragicul lui sfîrșit), e importantă și pentru că, pe vremea lui, se produce o adevărată revoluție... agrară, introducîndu-se cultura porumbului, care, treptat, o va înlocui pe cea a meiului. Iar unii autori consideră că datorită acestei mari modificări a crescut populația în Principate în secolul al XVIII-lea. Evident, despre veacul fanarioților autorul aduce bune, justificate corective hulirii sale din secolul trecut și cel ce stă acum să se încheie. (S-a constatat de curînd, se relevă, că în epoca fanariotă s-au tipărit mai multe cărți în românește decît în grecește.) Sînt evocate, cum se cuvine, răpirea Bucovinei (1775) și a Basarabiei (1812) și, apoi, se vorbește, cu năduf evident, despre soarta tragică a romanității sud-dunărene (aromânii din Grecia și diaspora).

TRECÎNDU-SE, mai decis, la etapa modernizării românilor, se insistă asupra consecințelor revoluționare excepționale a practicii trimiterii tinerilor la studii în Apus, modelul francez fiind predominant. Revoluțiile de la 1848 în cele trei țări române sînt analizate pertinent, chiar dacă nu se aduc puncte de vedere înnoitoare. Cu totul novatoare este, în schimb, dezbaterea chestiunii francmasonerie (de obicei ocolită de manualele noastre, inclusiv de cele alternative), menționîndu-se, în spiritul adevărului istoric, că "revoluția de la 1848, ca și Unirea Principatelor de la 1859 a fost opera tinerilor masoni". E pusă în evidență iscusința cu care, prin dubla alegere a lui Cuza,

marile puteri europene au fost puse în fața unui fapt împlinit. De-abia peste trei ani, cu ajutorul hotărîtor al lui Napoleon al III-lea, dubla alegere este recunoscută numai pentru perioada sa de domnie (șapte ani). Și tot, prin 1862, se admite ca Principatele Unite ale Munteniei și Moldovei să se numească, și în cancelariile europene, România și se alege steagul țării. Sînt bine surprinse marile împliniri ale domniei lui Cuza (secularizarea averilor minăstirilor închinăte așezămintelor de la Muntele Athos, reforma agrară, precedată de lovitura de stat de la 2 mai 1864 datorită împotrivirii mării boierimi, adoptarea Codurilor moderne în legislația românească, introducerea, în 1863, a alfabetului latin, alegerea Bucureștiului drept capitală a țării). Cînd vine vorba de detronarea lui Cuza Vodă, autorul e mai zgîrcit în evidențierea unor argumente defavorabile domnitorului, cum ar fi tendința sa netă spre cezarism (care a alăturat, în aceeași conjurație, și pe conservatori și pe liberalii radicali, în frunte cu I.C. Brătianu și C.A. Rosetti), crearea acelei corupții a Camarilei sale, în cap cu belgianul Librecht. Acestea, de fapt, contrar opiniei autorului nostru, au dus la detronarea domnitorului și nu coaliția realizată de masoni. Pentru că ideea, socotită necesară, a unui domnitor străin pe tronul României o acceptase și Cuza. Interesantă este versiunea scrisă, în memoriile încă inedite, ale lui Ion Bălăceanu despre modalitatea capacitării principelui Carol de Hohenzollern (nepot al împăratului Napoleon al III-lea care, de aceea, și-a dat acordul) pentru a deveni domn al României. Autorul are dreptate cînd consideră că lungă domnie (48 de ani) a principelui (apoi, din 1881, a regelui) Carol I a fost benefică pentru destinul țării. Rețin și aprecierea judicioasă: "Poate că, dintre toate țările moderne, numai Japonia a făcut un salt comparabil cu cel al României de la mijlocul veacului trecut și pînă la primul război mondial." Dar, firește, într-o singură generație, nu se putea ajunge la nivelul țărilor occidentale. Apoi, din păcate, soarta ne-a fost potrivnică (a intervenit și experimentul comunist care ne-a pironit timp de aproape jumătate de veac) și decalajul dintre noi și țările occidentale e, acum, imens. Vorbindu-se de înfăptuirile politice pozitive dobîndite sub vremea lui Carol I, nu se spune nimic (de ce?) despre carența esențială a sistemului electiv care, pornind de la prerogativa constituțională că domnitorul (regele) numește și revocă miniștrii, alegerile, la noi, erau formale. Guvernele (numite de rege) organizau alegerile și le cîștigau invariabil. În acest fel, guvernele nu erau expresia parlamentului ci invers. Și anomalia s-a menținut și în Constituția din 1923, falsificînd grav regimul democrației românești. Apoi disputa între filozofii și partizanii industrializării mai accentuate nu s-a dus, are dreptate autorul nostru, numai pe plan doctrinar (între conservatori și liberali) ci și pe cel parlamentar. Și, de asemenea, are dreptate dl. Djuvara că, la noi, spre deosebire de Rusia, a fost nevoie, pentru asimilarea culturii occidentale, numai de una sau două generații. Dar nu istorisește nimic despre curentele de idei (prelungite pînă și în perioada interbelică) care s-au opus cu îndrîjire acestui proces asimilist al modelului occidental, considerat un atentat la identitatea noastră națională, cu îndrîjire plasată inexorabil în zona Răsăritului ortodox. Cite anateme n-au fost rostite, pe această temă, de N. Iorga, apoi de Nichifor Crainic, Nae Ionescu, legionarismul, toți facîndu-i vinovați de acest "implant" dăunător pe pașoptiști și continuatorii lor? Dl. Neagu Djuvara consideră (înaintea lui s-a pronunțat la fel marele istoric N. Iorga) că intrarea României, în 1913, în războaiele balcanice și anexarea Cadrilaterului au fost tot atîtea erori politice. ("Eu cred că s-a făcut rău în 1913 cînd nu ne-am mulțumit numai să îi împiedicăm pe bulgari de a obține hegemonia în Balcani, dar le-am cerut și o porțiune de teritoriu în Dobrogea, unde de

O scurtă istorie a Românilor povestită celor tineri de Neagu Djuvara, Editura Humanitas, 1999.

altfel nu erau majoritari nici bulgarii, nici românii, ci turcii și tătarii... Ne-am făcut prin aceasta dușmani din oameni care au fost întotdeauna alături de noi în cursul istoriei. Eu cred că preluarea Cadrilaterului de la bulgari în 1913 a fost o greșeală politică". Și, tot așa, venind vorba de primul război mondial, dl. Neagu Djuvara socotește că România nu a fost obligată să încheie pacea de la București din 1918 cu Puterile Centrale și că aceasta a fost o apreciere eronată a lui Ionel Brătianu. Era mai bine să ne fi evacuat cu armata în Rusia și astfel "poate că am fi influențat chiar viitorul război civil dintre albi și roșii, în favoarea albilor". E, desigur, un punct de vedere. Dar nu trebuie ignorat faptul că România n-a ratificat niciodată, prin semnătura regelui Ferdinand, tratatul de pace încheiat de guvernul Al. Marghiloman, făcînd, astfel, nul acest tratat. Și aceasta s-a datorat sfatului înțelept acordat de Ionel Brătianu. Încît, la Conferința de pace de la Paris, Brătianu (minus condamnabilul său refuz de a recunoaște statutul minorităților) avea dreptatea lui de a se respecta, integral, tratatul încheiat în 1916, cu Antanta. Tot așa, dl. Neagu Djuvara consideră că în teribilul an 1940 n-ar fi trebuit să cedăm teritorii, la ultimatumul sovietic și, apoi, la dictatul de la Viena ("Aceasta a fost, după părerea mea, marea eroare politică pe care am făcut-o în ultimii 50 de ani"). Și adaugă că, dacă ne împotriveau ultimatumului sovietic, urmările (chiar dacă n-am fi rezistat cu armele decît opt zile) ar fi fost infinit mai puțin catastrofale decît cele ale campaniei în Rusia, pînă în Caucaz și Stalingrad, și, apoi, în cea pe frontul de vest, pînă la Praga. E, negreșit, o opinie demnă de luat în seamă. Dar e o întrebare dacă mai bine ar fi fost să fim ocupați întii de Rusia, apoi de Germania hitleristă. Tradiția românească, încă de pe vremea lui Ștefan cel Mare, este cea a menținerii, cu orice pret, a stătalității, strategie pe care, recent, în cartea *Paradoxul român*, de Sorin Alexandrescu o numea "strategia de tip brâncovenesc". Revenind la perioada interbelică, referindu-se la mișcarea legionară, cu mulții ei aderenți, autorul apreciază: "A existat un fel de orbire colectivă. Numai tîrziu - mult mai tîrziu, după experiența războiului - ne-am dat noi seama că orice mișcare presupunînd un partid unic duce în mod fatal la crimă. Cu atît mai mult, în contextul de azi, reînvierea mișcării legionare apare ca o anacronică și primejdioasă aberație". Judicioase sînt și evaluările despre Ion Antonescu, despre care se spune că a mers alături de nemți cu armata, după recucerirea Basarabiei și a Bucovinei de nord, în inima Rusiei, numai crezînd că astfel va recăpăta Ardealul de nord. "Cu această greșeală politică, simplu rămășag, am mers înainte și am ajuns cu trupele noastre pînă la Stalingrad, pe Volga și Munții Caucaz". Și apreciază că la Stalingrad, datorită himerelor lui Antonescu, "am suferit cea mai mare înfrîngere militară din toată istoria noastră".

Scurta istorie a românilor, povestită și transcrisă de dl. Neagu Djuvara, trebuie numădeci citită.

LUNA mai din singurul an cu trei zerouri ce ne-a fost dat rotunjește la duzină deceniile ce s-au scurs de la nașterea lui Tudor Arghezi, pe 23 ale lui Florar, și ridică la 105 numărul anilor aniversari ai lui Lucian Blaga (n. 9 mai 1895). Noblețea datelor jubiliare obligă. Astfel, la o nouă lectură, apar în inventarul ideatic al celor doi poeți compartimente comune. Aici fluidul liric circula liber, prin teme aprioric vulnerabile: timp, iubire, moarte, rosturile naturii și ale creației. Dincolo de clasificări și încadrări mai mult sau mai puțin pertinente în curente și tendințe, în ciuda unui lexic prea "emancipat" la Arghezi, dar "ingenuu", mereu sub control academic la Blaga, corespondențele sînt evidente. Primul care observă și proclamă explicit strania îngemănare este G. Călinescu. Citind în *Istoria* sa poezia *Biografie* a lui Blaga, conchide: "De fapt «biografia» aceasta e «testamentul» lui Arghezi. Se întâmplă acum un fenomen curios. Deși Blaga are mijloacele lui proprii și e posibil să nu fi fost deloc înrîurit de poetul *Blestemelor*, începe să facă dublet cu Arghezi." Pompiliu Constantinescu întărește în studiul său impresia unor infiltrații filosofice de tip Blaga în linia versului argheziei. Timona acestei ambarcațiuni ce navighează lin sub două pavilioane este brusc răsucită de Șerban Cioculescu. Ușor iritat de preferința lui Arghezi pentru studiul amintit în detrimentul propriului volum de exegeză, el se confesează amar: "A preferat cartea lui Pompiliu Constantinescu. Mă întrebați de ce? Pentru că a mea îl indispuinea prin răscolirea prea indiscretă în măruntaiele operei, pe când a lui Pompiliu, întemeiată - după mine

eronat - pe ideile și terminologia lui Blaga, îl ridică avantajos în empierea ipotezelor transcendente." Și totuși, din unghiul just, chiar și cititorul "neprevenit" poate recunoaște în apoeticul cartof lehz din *Har*, atins de "sfintele scule", mirabila sămîntă în preajma căreia "fulgere rodnice joacă/ să-nalțe tăcutele seve-n lumină".

Dar avantajul lecturii proaspete este acela al re-descoperirii. La Arghezi "revelația" se numește *Manual de morală practică*, o "minima moralia" în 31 de tablete adunate în volum în 1946. O scriere rar pomenită și pe nedrept uitată, mai ales în aceste vremuri neașezate, văduvite pînă și de un pamfletar pe măsură. Nu ne lipsesc nici astăzi "sultanii și stăpînitorii de haremuri politice și sociale", pentru a nu mai vorbi de "băiatul de la țară, încălțat cu nevasă, cu automobil și cu mandat", mereu în pericol de a fi "doborit din copacul în care s-a suit porcul lui sufletesc". Interesant este că tot în "Introducere" se regăsește, după canonul descifrării anamorfozelor, sensul pe care îl dă Arghezi însuși celebrului *Testament*. Călinescu are, o dată în plus, dreptate: "Nu iubirea fiului pentru străbuni e tema, ci teribila sfortare pe care trebuie s-o facă natura pentru a obține un rezultat". Despre Cărturar, cu care se identifică fără explicitări colaterale, Arghezi spune: "Datoria il silea să lase moștenire cugetarea lui cea mai bună și simțirea lui cea mai adevărată[...]. Ca să ajungă om, maimuța făcuse un salt, ca să ajungă cărturar, plugarul repetase saltul maimuței". Încheierea, demnă de tezele lui Gorgias, conotează scepticismul argheziei absolut: "Cărturarul a stat, a reflectat și a făcut însemnări pentru un manual de buzu-

nar de morală curentă. E de presupus că el nu va servi la nimic."

Revenind la Blaga, "surpriza" vine din domeniul publicisticii. Ca și Arghezi (și chiar înaintea lui!) a scris tablete publicate în periodice din Cluj, mai ales între 1920 și 1925. Apoi, de prin 1942, a devenit un polemist redutabil, necruțător cu "limbuții cu patos găunos" sau "eunuci ai filosofiei", cum ar fi, de pildă, un C. Rădulescu-Motru sau Mircea Florian. Înaintind pe acest teren lingvistic minat, parcă împotriva structurii sale ideatice, Blaga cucește și ultima redută a stilului dezinhbat: pamfletul. Iată, spre confirmare, o rețetă din *Săpunul filosofic*, ce stă, desigur, doar la îndemina inventatorului său (Nichifor Crainic): "50% sodă caustică (trebuie multă, deoarece e caustică precum spiritul profesorului), 30% surogat teologic (râu digerat), 7% platonism cu puțin miros de amoniac, 1% bergsonism alterat, 0,5% kantianism pentru uzul moronilor, 1,5% sensualism englez, incolor și inodor, 10% retorică răsufletă, adică ținută 60 de ani într-un borcan deschis".

Și, pentru că vorbește așa-zicînd "în dodii" țin de o retorică a refuzului și a iritării solubile doar în ironia inteligentă, să amintim că pe 17 mai un alt poet de forță a împlinit o vîrstă: Geo Dumitrescu - 80. Printre versuri în răspăr despre cîinele Degringo, țaranul pe bicicletă și Ieremia cu oiștea și gardul, se strecoară poeme din care sarcasmul se retrage ca marea la reflux: "...corăbier în larguri de tristeți./ am explorat tăcerile din mine/ Peste nădejdea morții anodine./ am numărat un veac din dimineți" (*Columb*). Ultimul vers s-ar putea preschimba într-o urare ad-hoc.

Gabriela Ursachi

PĂCATELE LIMBI

de Rodica Zafiu

"PE STICLĂ", LA TELEVIZOR

JARGONUL producătorilor și cel al consumatorilor de programe de televiziune au mai fost studiate (în special prin inventarierea formațiilor lexicale cu *tele-*, dar și în legătură cu unele împrumuturi, calcuri, jocuri de cuvinte etc.). Într-o sferă de comunicare și de activitate foarte prezentă în lumea contemporană, în viața cotidiană, e însă firesc să se producă permanent inovații lingvistice - și acestea merită să fie periodic trecute în revistă. De fapt, chiar construcția cea mai uzuală a domeniului - *la televizor* (*a se uita la televizor*, *a vedea la televizor*, *a se da la televizor*, *a apărea la televizor* etc.) - e demnă de oarecare interes, în măsura în care, bazîndu-se pe o relație metonimică, extinde numele obiectului asupra funcțiilor lui. În treacăt fie zis, în DEX *televizor* este definit doar ca "aparatură care recepționează imagini transmise prin televiziune", ceea ce maschează folosirile de tipul citat; desigur că *televizor* nu e un cuvînt căruia mulți vorbitori să simtă nevoia de a-i căuta sensul în dicționar, dar un scrupul lingvistic ar fi trebuit să conducă la adăugarea particularităților de uz care se pot dovedi utile cel puțin la alcătuirea unor dicționare bilingve. Apariția în emisiuni de televiziune poate fi descrisă și cu ajutorul unei sintagme clișeizate, cam uzate, de sursă gazetărească: *pe micul ecran*. Mai familiară e formula (echivalentă semantic) *pe post*, care apare în construcție cu diferite verbe: "ieșirea *pe post*", sub reflectoare ("Lu-ceafărul" = L 14, 2000, 2); "ne anunțase *pe post*"; "întră *pe post* la începutul lui 195" ("Evenimentul zilei" = EZ 2303, 2000, 10); "ni se aruncă *pe post* cam 80 de filme artistice săptămînal" (EZ 2306, 2000, 12). Mi se pare o noutate (dar s-ar putea să mă înșel) o construcție colocvial-argotică care are aceeași semnificație ca a sintagmelor *la televizor* sau *pe post*, dar e mai puțin previzibilă, pufînd produce chiar unele ambiguități: *pe sticlă*. Formula împinge mai departe metonimia - de fapt o sinecdocă, în care partea substituie întregul - începută cu reprezentarea *televiziunii* prin *televizor*; din televizor mai rămîne doar ecranul, desemnat prin materialul său (real sau aparent). Majoritatea citatelor care urmează provin din același cotidian, multe aparțin chiar aceluiași ziarist, semnatar al unei rubrici de cronică de televiziune; există totuși și exemple care dovedesc că nu e vorba de o particularitate lingvistică individuală. Sînt folosite de multe ori ghilimelele (care ar indica noutatea sau cel puțin diferența de registru stilistic): "tot cu Mihaela *pe sticlă*" (EZ 2303, 2000, 10); "toate promo-urile intrate *pe sticlă*" (EZ 2320, 2000, 10); "nu-l știți pentru că nu apare *pe sticlă*"; "a plecat teleleu ca să ajungă *pe sticlă*" (EZ 2332, 2000, 10); "De la leacurile băbești la frecții *de pe «sticlă»*. Românii se tratează după reclamele de la televizor" (EZ, 2322, 2000, 5); "Cu budigăii *pe sticlă*"; "s-a prelinz *pe sticlă*" (EZ 2331, 2000, 8); "A vrut (...) să apară în sfîrșit *«pe sticlă»?*" (L, 14, 2000, 2). Se simțea probabil nevoia ca referirile la televiziune să capete o variantă argotizantă, care să se potrivească cu registrul colocvial și cu tonul lui de ironie generalizată. *Televizorul* era de altfel de mai multă vreme și o sursă pentru comparații familiare: expresia *a vorbi ca televizorul*, folosită cu sensul "a vorbi de unul singur, a nu fi ascultat" circula oral, dar e atestată uneori și în scrisul jurnalistic ("națiunea... a învățat să vorbească singură, *ca televizorul*" - EZ 2306, 2000, 12). O altă necesitate a uzului - aceea de a avea un adjectiv cu sensul "de televiziune" - își găsește o rezolvare economică și foarte răspîdită cu ajutorul siglei devenite, ca în altele alte limbi, echivalentul unui adjectiv invariabil: TV. Exemplele sînt în acest caz nenumărate: "programul săptămîinii TV"; "sub incidenta hipnozei TV" ("Dilema" 290, 1998, 15) "vedete TV"; "star TV" ("România literară" 12, 2000, 19), "cronici TV"; "cronicar TV"; "audiență TV" (EZ 2309, 2000, 10), "clipurile TV" (RL 2788, 1999, 17), "pamfletul TV" (EZ 2324, 2000, 12), "simpatica prezentatoare TV" (EZ 2308, 2000, 10); "agramatisme realizatorilor TV" (EZ 2330, 2000, 10) etc.; mai rar întîlnim chiar scrierea cu minuscule: "emisiune tv" (EZ 2332, 2000, 10). E interesant că nu există adjective propriuzise cu acest sens care să se fi impus; cele care circula au încă un aer ușor improvizat, precum *televizoristic* (neînregistrat în DEX): "merită să-ți lași baltă toate interesele *televizoristice*" (EZ 2306, 2000, 12). Un adjectiv mai vechi (tot neînregistrat de dicționare) - *teveristic* - are o arie de aplicație mai limitată; format de la sigla TVR, se referă doar la televiziunea națională, de stat.

CALENDAR

15.V.1881 - s-a născut Nicolae N. Beldiceanu (m. 1923)
15.V.1884 - s-a născut Octav Botez (m. 1943)
15.V.1907 - s-a născut Emil Gulian (m. 1943)
15.V.1912 - s-a născut Salamon Ernő (m. 1943)
15.V.1920 - s-a născut Marosi Peter
15.V.1925 - s-a născut Savin Bratu (m. 1977)
15.V.1926 - s-a născut Venera Antonescu
15.V.1926 - s-a născut Aurel Martin (m. 1993)
15.V.1931 - s-a născut Sonia Larian
15.V.1933 - s-a născut Domnica Gâmeață
15.V.1938 - s-a născut Horia Pătrașcu
15.V.1952 - a murit Paul Bujor (n. 1862)
16.V.1864 - a murit Simion Bămăuțiu (n. 1808)
16.V.1905 - s-a născut George Boldea (m. 1934)
16.V.1912 - s-a născut Hans Mokka
16.V.1919 - s-a născut Vasile Iosif
16.V.1922 - s-a născut Gavril Scridon
16.V.1930 - s-a născut Titus Popovici (m. 1994)
16.V.1938 - s-a născut Florin Costinescu
16.V.1939 - s-a născut Constantin Cubleşan
16.V.1944 - a murit Aurel Marin (n. 1909)
16.V.1980 - a murit Marin Preda (n. 1922)
17.V.1886 - s-a născut Emil Isac (m. 1954)

17.V.1895 - s-a născut Constantin D. Ionescu (m. 1950)
17.V.1901 - s-a născut Pompiliu Constantinescu (m. 1946)
17.V.1920 - s-a născut Geo Dumitrescu
17.V.1939 - a murit Ion Moldoveanu (n. 1913)
17.V.1940 - s-a născut Valeriu Pantazi
17.V.1944 - s-a născut Efim Tarlapan
18.V.1888 - s-a născut Eugeniu Speranția (m. 1972)
18.V.1921 - s-a născut George Nestor
18.V.1921 - s-a născut Horia Panaitescu (m. 1986)
18.V.1928 - s-a născut Domokos Géza
18.V.1937 - s-a născut Laszloffy Aladar
18.V.1940 - s-a născut Eugen Seceleanu (m. 1979)
18.V.1940 - s-a născut Francisca Stoenescu
18.V.1968 - a murit Oscar Lemnaru (n. 1907)
18.V.1976 - a murit George Boitor (n. 1934)
18.V.1982 - a murit Șerban Nedelcu (n. 1911)
18.V.1983 - a murit Alexandru Bădăuță (n. 1901)
18.V.1991 - a murit Areta Șandru Popa (n. 1952)
18.V.1993 - a murit Aurel Covaci (n. 1932)
19.V.1893 - s-a născut H. Bonciu (m. 1950)
19.V.1921 - s-a născut Vasile Dima
19.V.1939 - s-a născut Vasile Galaicu

Sărbătoriri

◆ În ziua de 13 mai a.c. a avut loc la Uniunea Scriitorilor o festivitate dedicată împlinirii a 39 de ani de activitate a Editurii Univers și a 10 ani de la preluarea conducerii acestei edituri de către criticul Mircea Martin. Despre rolul însemnat în cultura noastră contemporană al prestigioasei instituții au vorbit Eugen Uricaru, vice-președinte al Uniunii Scriitorilor, Ion Caramitru, ministrul Culturii, filozoful Andrei Pleșu, prozatorul Nicolae Breban, tănărul prozator Ion Manolescu și ambasadorul Braziliei în România Jeronimo Moscardo. În cuvîntul său, Mircea Martin a prezentat programul Editurii Univers și a pledat pentru "civilizația cărții" despre care crede că va supraviețui și în "epoca internetului".

◆ În după-amiaza aceleiași zile a fost sărbătorită, la sediul redacției, revista *Contemporanul* - *ideea europeană*, cu prilejul apariției numărului 500 (serie nouă) și al împlinirii unui deceniu de când este condusă de prozatorul Nicolae Breban. Acesta s-a referit, în alocuțiunea sa, la obiectivele și strategia revistei, continuatoarea unei tradiții care numără 120 de ani, și la problemele actuale ale presei culturale din România. Au mai vorbit Cătălin Țirlea, redactorul-șef al revistei, și Eugen Simion, președintele Academiei Române. La festivitate au fost de față, printre alții, academicienii Ștefan Aug. Doinaș, Gabriel Țepelea, Fănuș Neagu, precum și Ion Caramitru, ministrul Culturii. Numărul 500 (serie nouă) al revistei *Contemporanul* - *ideea europeană*, deschis de editorialul lui Nicolae Breban, este consacrat în întregime amintitei aniversări.

ION BARBU într-un document revelator

SCRISOAREA alăturată, găsită în arhiva Stoilow, este semnificativă pentru starea de spirit a poetului-matematician în perioada imediat următoare lui 23 august 1944. Simion Stoilow, căruia îi este adresată, era evaluat încă de atunci (continuă să fie și azi) drept unul dintre cei mai importanți matematicieni români. Dan Barbilian îl considera cel mai mare, pe locul al doilea situându-l pe Gheorghe Vrănceanu. Scrisoarea este o expresie clară a admirației față de Stoilow. La 30 ianuarie 1945 (data scrisorii), Simion Stoilow, profesor la Facultatea de Științe a Universității din București, era chiar rectorul acestei universități. Puțin mai târziu, avea să devină ambasadorul României la Paris, funcție în care și-a atras nemulțumirea lui Mircea Eliade, care îl abordase fără succes, pentru obținerea unei hârtii care să-l ajute să ocupe un post în Franța (a se vedea Jurnalul lui Mircea Eliade).

Să fie scrisoarea de față o manifestare de oportunism? Raspunsul este categoric negativ, deoarece Stoilow și Barbilian s-au aflat într-o lungă corespondență matematică și filozofică pe tot parcursul anului 1942, o corespondență care invederează stima și admirația reciprocă a acestor culmi ale spiritualității românești. Am prezentat unele părți ale polemicii Stoilow-Barbilian în cartea (scrisă în colaborare cu Cabiria Andreian) *Simion Stoilow* (Editura Științifică, București, 1983), dar o parte mare a corespondenței lor din 1942 se află încă în manuscris. Purtată în plin război între două personalități care păreau să se afle la polii opuși ai spectrului politic (Ion Barbu era încă apreciat prin cele câteva scrieri din perioada de rătăcire legionară de la sfârșitul lui 1940 și începutul lui 1941, dar prelungite, după cum a arătat Barbu Cioculescu în *Contrapunct*, în urmă cu câțiva ani, și printr-o traducere din februarie 1942; prin contrast, Stoilow s-a manifestat în mod constant ca un

antifascist, atitudine care a culminat cu semnarea memoriului adresat mareșalului Antonescu, prin care se cerea, în primăvara 1944, ieșirea României din războiul din Est), această corespondență este o mărturie a profunde prietenii care-i lega pe acești doi savanți, dincolo de orice efemere împrejurări. A venit vremea unei reconsiderări a celor câteva scrieri ținute până acum ascunse, ca o rușine, dar care au devenit totuși cunoscute, în mare parte, prin dezvăluirile unor autori ca Barbu Cioculescu, Geo Șerban, Mircea Coloșenco, Marin Mincu. Primul dintre acești autori a dat la iveală un text al lui Dan Barbilian, din 1947, prin care acesta regreta și explica rătăcirea sa. Din colecția "Adrian Rogoz", aflăm (prin intermediul revistei *Paradigma*, anul 6, nr. 2, 1998) că, chiar Ion Barbu reconsidera în 1947 poezia sa "1940" din *Falanga*, decembrie 1940, p. 6-7, indicând modificările necesare pentru a scoate textul de sub semnul admirației față de Hitler. Dacă noua variantă poate fi privită ca un simplu exercițiu de dexteritate în versificare, o nouă lectură a celor câteva articole compromițătoare se impune, pentru a constata în ce măsură părțile infamante erau simple lipituri la texte care se situau, în esența lor, în sirul de idei caracteristice gândirii filozofice a poetului matematician, așa cum se constituie ea pe parcursul întregii sale activități intelectuale, deci din deceniul al doilea până în deceniul al șaselea.

Scrisoarea reprodușă aici scoate în evidență forța satirică a verbului barbilian, forța pe care a mai invederat-o și cu alte ocazii, de exemplu atunci când îi demasca pe cei care încearcă să obțină cu rigla și compasul cuadratura cercului sau trisecțiunea unghiului, la mult timp după ce aceste operații fuseseră dovedite imposibile. Dar acum, pentru prima oară, este vorba de o auto-satiră!

A trăit tot timpul în acei ani postbelici într-o stare de frică, pe care nu reușea s-o disimuleze. L-au salvat două

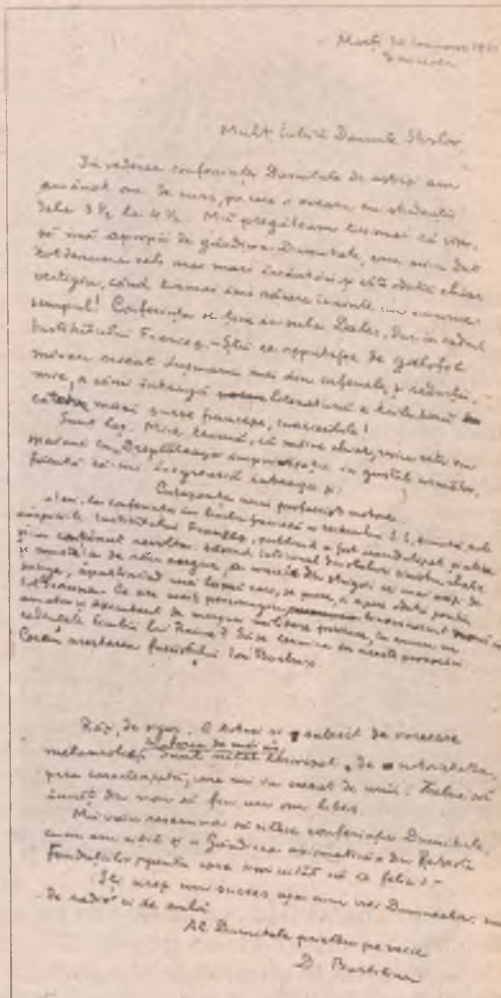
personalități: Alexandru Rosetti și Simion Stoilow (poate că au fost și alții), care aveau o anumită trecere la mai marii zilei. Dar de frică nu a scăpat până la sfârșitul vieții. La învățământul ideologic, pe care, în anii '50, trebuia să-l urmeze ca orice cadru didactic, era terorizat de ideea de a nu comite o gafă care ar putea avea urmări. Lipsit de cultură marxistă, ar fi preferat să tacă, dar își dădea seama că și tăcerea totală putea fi interpretată negativ. În aceste condiții, strecura observații anodine, care stârneau o mare animație printre participanți. Astfel, când cineva s-a referit la sloganul leninist "Comunism = puterea sovietică + electrificarea întregii țări", Barbilian a ridicat bastonul, pentru a cere cuvântul. A spus doar atât: "În această formulă leninistă, operația de adunare este necomutativă". Rumoare generală. Tovarășa de la catedră, nematematiciană, intrase în stare de panică, la gândul că ar putea lăsa nepenalizată o afirmație care nu e "pe linie". Căuta cu disperare privirile liniștitoare ale unui matematician de încredere, care să-i dea asigurările necesare. Altă dată, Barbilian a ridicat bastonul pentru a propune să nu se mai folosească "or" cu sens adversativ, deoarece a fost introdus în limba română de ministrul conservator Alexandru Marghiloman.

Scrisoarea merită un comentariu mai amplu, de exemplu în legătură cu acele "mari surse franceze, inaccesibile" cărora le este tributară literatura lui Ion Barbu. A scris întâi "poezia, dar a șters acest cuvânt și l-a înlocuit cu "literatură", deoarece sunt vizate aici, în mod evident, și unele texte în proză.

Reflecția din partea finală "Trebuie să învăț din nou să fiu un om liber" semnifică probabil "Trebuie să rămân în matematica mea, să nu mă mai aventurez în alte teritorii", singura interpretare coerentă cu întregul său comportament din anii de după război. În ceea ce privește cealaltă libertate, din manifestările sociale cotidiene, pe aceasta Ion Barbu nu a mai regăsit-o niciodată.

Articolul lui Stoilow la care se referă D.B. în ultima parte a scrisorii este intitulat "Gândirea axiomatică în matematica modernă" și a fost publicat în "Revista Fundațiilor Regale" nr. 11, 1944, p. 364-381, și nu în 1947, cum se indică în mod greșit în volumul publicat postum S. Stoilow, "Matematica și viața" (Editura Academiei, București, 1972), unde acest articol este reproduș.

Barbilian și Stoilow erau amândoi bucureșteni, dar locuințele lor se aflau la o oarecare distanță. Scrisorile pe care și le trimiteau unul altuia nu foloseau serviciile poștale, ci erau transmise printr-un servitor. În mod normal, scrisorile lui Stoilow ar fi trebuit să se

Marți 30 ianuarie 1945, dimineața

Mult iubite Domnule Stoilov,

În vederea conferinței Dumitale de astăzi am amânat ora de curs, pe care o aveam cu studenții de la 3 1/2 la 4 1/2. Mă pregăteam tocmai să vin, să mă apropiu de gândirea Dumitale, care mi-a dat totdeauna cele mai mari încântări și câteodată chiar vertigiu, când tocmai îmi răsare înainte un anume scrupul! Conferința se ține în sala Dales, dar în cadrul Institutului Francez. - Știi ce reputație de galofob mi-au creăat dușmanii mei din cafenele și redacții, mie, a cărui întreagă literatură e tributară câtorva mari surse franceze, inaccesibile!

Sunt laș. Mi-e teamă că mâine chiar, voi citi cu spaimă în "Dreptatea" o improvizație în gustul următor, făcută să-mi înnegrească întreaga zi:

Cutezanța unui profascist notoriu "Ieri, la conferința în limba franceză a rectorului S.S., ținută sub auspiciile Institutului Francez, publicul a fost scandalizat și abia și-a conținut revolta, zărind într-unul din staluri sinistra chelie și mustața de rău augur, a unuia din strigoii cei mai avizi de sânge, aparținând unei lumi care, se pare, a apus pentru totdeauna. Ce are acest personaj, binecunoscut nouă, cu cadențele limbii lui Racine? Să se termine cu aceste provocări. Cerem arestarea fascistului Ion Barbu".

Râzi, desigur. E totuși și subiect de oarecare melancolie în farsa de mai sus. Sunt nițel terorizat de notorietatea, prea caracterizată, care mi s-a creat de unii. Trebuie să învăț din nou să fiu un om liber.

Mă voiu resemna să citesc conferința Dumitale, cum am citit și "Gândirea axiomatică" din Revista Fundațiilor, - pentru care am uitat să te felicit.

Îți urez un succes așa cum vrei Dumnea-ta: nu de radio ci de aulă.

Al Dumitale prieten pe vecie

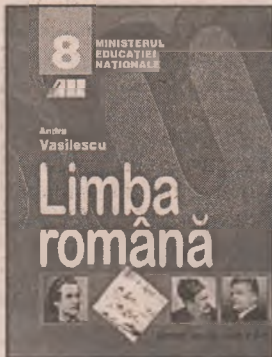
D. Barbilian

află în arhiva poetului-matematician. În cartea *Ion Barbu. Amintiri* (Cartea Românească, București, 1975), Gerda Barbilian nu face nici o referire la această corespondență, care, probabil, se află în mâinile celor care au preluat arhiva respectivă. Îi rugăm să se deconspire, pentru a putea valorifica cum se cuvine o corespondență de o mare valoare culturală. În mod firesc, scrisorile lui Barbilian către Stoilow ar trebui publicate împreună cu scrisorile lui Stoilow către Barbilian.

Solomon Marcus

BD. TIMIȘOARA NR. 58, SECTOR 6 - BUCUREȘTI, C.P.12 -107; TEL.: (01) - 402 26 20; (01) - 402 26 34; FAX: (01) - 402 26 10

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ.
MANUAL PENTRU CLASA A VIII-A.
Textul, Lectură și Interpretare
Autor: Andra Vasilescu

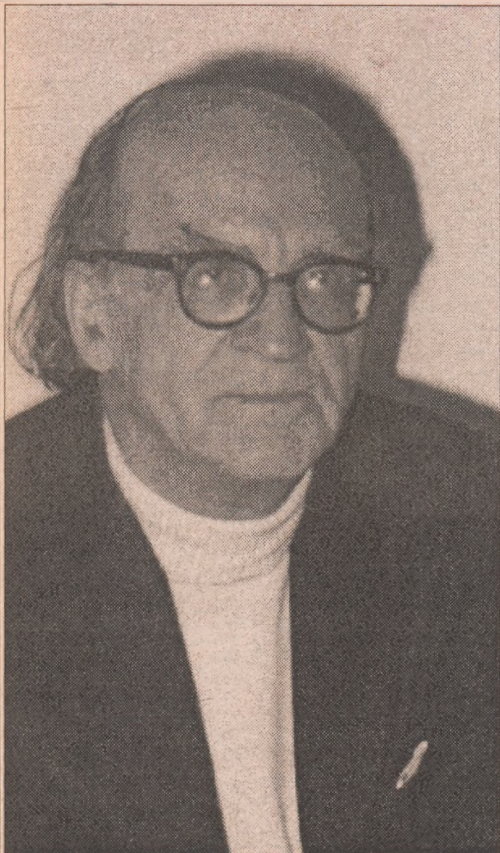
- Manualul asigură continuitatea seriei ce cuprinde manualele pentru clasa a VI-a (în colaborare), și a VII-a.
- Propune abordarea textului atât la nivelul conținutului, cât și al formei.
- Lucrarea a fost concepută pentru a asigura elevilor o pregătire eficientă pentru examenul de capacitate, fiind structurată în patru module, fiecare abordând diferite tipuri de texte, atât la nivelul conținutului, cât și al formei: primul modul propune texte variate, aparținând diverselor stiluri; celelalte trei sunt rezervate textului liric, epic, respectiv dramatic.

Auxiliarele manualului:

Ghidul profesorului, autori Andra Vasilescu, Maria Necu, cuprinde, în sinteză, o prezentare a tehnicilor de predare interactivă a principalelor concepte nou introduse în programa școlară, precum și o planificare detaliată, pe săptămâni și ore, a materiei.

Caletul elevului, conceput de aceiași autori, oferă modele de învățare, tipuri de subiecte și metode de rezolvare, ca și teste complexe, de tipul celor ce se dau la examen.

MIRCEA

Scrisori către GE

SCRISORILE publicate mai jos fac parte dintr-un grup de 12 epistole adresate de Mircea Eliade lui Georges Dumezil și păstrate în arhiva savantului francez depusă la "College de France". Cu câțiva ani în urmă Mircea Handoca a publicat două scrisori trimise de Dumezil lui Eliade și datând din 1952. Corespondența dintre cei doi a fost, însă, mai bogată. Conform mărturiei lui Georges Dumezil ("*Entretiens avec Didier Eribon*", Gallimard, 1987), primul său contact epistolar cu Eliade datează dinaintea de 1940, fiind ocazionat de apariția revistei *Zalmoxis*. În primul număr al acesteia găsim recenziile făcute de Eliade cărții lui Dumezil, *Flamen-Brahman*. Cei doi se vor întâlni la Paris, mai întâi în 1943, apoi în 1945, când Eliade se stabilește pentru mai mult de un deceniu în capitala Franței.

Scrisorile care urmează luminează numai de o manieră limitată relațiile dintre Dumezil și Eliade. Majoritatea lor datează din anii 1957-1977. Una singură dintre ele, cea mai veche, datată printr-o însemnare marginală a lui Dumezil în ianuarie 1947, provine din perioada de maximă apropiere dintre cei doi. Această scrisoare, așternută oarecum în grabă de Eliade, surprinde un moment din colaborarea lor intelectuală: Dumezil începuse să corecteze textul cărții lui Eliade, "*Traité d'Histoire des Religions*", careia îi va scrie și prefața iar acesta din urmă adnota volumul *Mitra-Varuna* pe care Dumezil îl revizua pentru o nouă ediție. Cu un an în urmă, Dumezil obținuse ca Mircea Eliade să poată ține un curs la "Ecole Pratique des Hautes Etudes" din Paris și tot el îl introdusese pe prietenul său român la Editura Gallimard. Câțiva ani mai târziu avea să îl recomande pentru obținerea bursei Fundației Bollingen. Dumezil l-a sprijinit pe Eliade la începuturile carierei sale internaționale după cum i-a sprijinit și pe Claude Lévy-Strauss sau pe Michel Foucault.

Corespondența dintre intelectuali nu este întotdeauna o corespondență de idei consistentă. Din acest punct de vedere, corpus-ul de scrisori schimbate de Eliade și Raffaele Pettazzoni, admirabil publicat de Natale Spineto, este mai curând singular. În toată corespondența dintre Dumezil și Foucault, de pildă, o singură scrisoare abordează chestiuni teoretice (Didier Eribon - *Michel Foucault et ses*

contemporains, Fayard, 1994). Scrisorile care urmează pot dezamăgi prin conținutul lor propriu-zis intelectual, care este limitat. Ele cuprind, însă, detalii despre mediul universitar american și despre starea de spirit a lui Eliade după stabilirea sa la Chicago, despre rolul savantului român în editarea operei lui Dumezil în Statele Unite. Câteva scrisori, dintre care doar unele au fost reproduse aici, abordează problema vizitei lui Dumezil la University of Chicago unde avea să susțină ciclul de conferințe Haskell în toamna anului 1969.

Cele mai lungi și mai interesante scrisori sunt cele din 1957 și 1958. Putem vedea în ele o mărturie, evident incompletă, asupra stării de spirit a lui Eliade la începutul carierei sale americane. Pe lângă îngrijorarea pe care i-o provoacă perspectiva de a nu mai avea suficient timp pentru cercetare, răzbate și conștiința unei relative distanțe dintre el, "european" și "apatrid" și noul mediu în care începe să se integreze. Alături de această distanță este sugerată corespondentului său cu un "clin d'oeil" amuzat ("Americani mă acoperă de onoruri... ne devin cu adevărat simpatici"). Când însă tulburările studențești din 1968 par să aducă în campus-ul de la University of Chicago pericolul dezordinii politice și când manifestațiile izbucnesc, în mai, chiar la Paris, angoasa exilatului amenințat să reia drumul pribegiei iese la suprafață.

Florin Țurcanu

1
Vineri [4 ianuarie 1947]

Mon cher Collegue et Ami,

Tocmai am recitat aceste câteva observații copiate ieri seară și le găsesc lamentabile. Aproape toate sunt alături de problema care vă interesează și nu văd în ce măsură notele acestea vă vor putea fi utile. În ciuda "ex-centricității" lor vi le trimit ca o dovadă a plăcerii și atenției cu care am studiat lucrarea dumneavoastră.¹⁾ Am profitat foarte mult în urma acestei lecturi și am hotărât să integrez în capitolul meu asupra "formeii" zeilor pe Mitra și pe Varuna. Intuiesc ocazia de a examina (foarte superficial, bine înțeles) relațiile dintre Varuna și Yama (și, poate, Vrtra), o problemă pe care ar trebui, pe bună dreptate, să o evitați într-o expunere de ansamblu asupra mecanismului dublei suveranități.

Încă o dată, mulțumesc pentru corectarea "Aproximațiilor" mele.²⁾ Sufăr când mă gândesc la câtă muncă v-a cerut această corectare!

Al dumneavoastră,
Mircea Eliade

2

5707, Woodlawn Av.
Chicago 37, III.
5 aprilie 1957

Cher Maitre et Ami,

Ce bucurie să pot citi aici, în acest aspru și cenușiu Middle East (sic!), cartea dumneavoastră *Déeses Latines*, să regăsesc gândirea dumneavoastră, "stilul" dumneavoastră și mai ales, să particip cu tot sufletul la executarea definitivă a falsului Mare Om de la St. Andrews! Am petrecut seri de neuitat citind și recitind textele dumneavoastră. Am putut transmite esența cărții de-a lungul unui seminar în care se discuta o parte a seriei [indescifrabil]. Totul îmi pare "definitiv"! Admir mai ales noile perspective pe care le deschideți pentru sistemul tripartitei în sensul în care se înțeleg mai bine acum structurile interioare ale fiecărei funcții. Într-o nota publicată în *NRF* cu privire la *Aspects de la fonction guerrière* lasam să se întrevadă regretul că dumneavoastră - singurul și ultimul! savant care poate cuprinde ansamblul religiilor indo-europene - nu ne dați și o "Istorie generală". Iată însă că aceasta este pe cale de a fi alcătuită sub privirile noastre pline de încântare! Este înuțit să vă repet cât sunt de bucuros și de mândru că am putut urma cursurile dumneavoastră și că am meritat atenția pe care mi-ați acordat-o.

Dacă am înțeles bine nota de la pagina 83, atunci sunt cu totul de acord cu dumneavoastră: studierea fenomenologică sau structuralistă a unei realități umane este un lucru, iar cercetarea acestei realități în concretitudinea istorică este cu totul altceva. Sociologii sunt cu adevărat obligați să utilizeze, de pildă, conceptul de "familie" și să clasaze diferitele tipuri de familie, însă, concretitudinea istorică, după cum o spuneți atât de bine, nu se lasă dezvăluită decât în cazuri particulare...

Am petrecut o iarnă destul de proastă. Clima este aspră. Primăvara nu a sosit încă. Propriile mele cercetări n-au avansat aproape deloc. Cu toate că am acceptat catedra de Istorie a Religiiilor încep să regret acest lucru. Munca științifică va fi redusă la jumătate și mă întreb dacă "poziția oficială" de profesor titular merită acest sacrificiu. În fond, cu bursa Bollingen puteam trăi în Franța dedicându-mi toate forțele (care, din păcate, s-au diminuat mult) cercetării. De ani de zile adun materiale pentru o carte despre inițiere și pentru câteva studii asupra lui Zalmoxis și a religiilor Daciei. Speram să public primele rezultate peste patru sau cinci ani. Acum trebuie să mă aștept că vor trece opt sau chiar zece ani.

Am primit o lungă scrisoare de la Wikander.³⁾ Spre deosebire de el, Widengren⁴⁾ nu mi-a răspuns. Mi-e teamă că s-a supărat din nou pe mine din motive pe care nu ajung să le ghicesc. Vroiam să știu dacă a publicat *Feudalism in Iran*. Aici, la

Chicago, cărțile din Europa sosesc aproape întotdeauna cu o întârziere de un an.

Abia așteptam soția mea și cu mine ne întoarcem la Paris la începutul lui iulie. Sper că vă voi găsi încă acolo. Vom mai locui în apartamentul din d'Or căci acolo s-a instalat familia Goodenough. În august și septembrie ne vom afla în Elveția și în Italia.

Omagiile mele doamnei Dumezil. Soția mea mă roagă să vă transmit salutările și prietenești.

Al dumneavoastră devotat
Mircea Eliade

3

Swift Hall, Univ. of Chicago
10 decembrie 1958

Cher Maitre et Ami,

Doream să vă scriu de îndată ce am primit cartea dumneavoastră *L'idéologie tripartite*, nu doar ca să vă mulțumesc și să vă felicitez, dar și pentru a vă spune cât de regretat, soția mea și cu mine, că nu vă-am întâlnit la Tokyo. Știam că, în primul rând, erați hotărât să mergeți în Caucaz, în unul dintre colegii (în Elveția? în Franța?) nu îmi mai aduc aminte) îmi spunea, în august, că, foarte probabil, veți veni în Japonia... Ne-a părut rău tuturor.

Japonia a fost, pentru mine, o experiență de neuitat. Am stat cinci săptămâni și am călătorit foarte mult (am traversat, de pildă, toată insula Kiushu în automobil). Singura dificultate consta în faptul că trebuia să fac conferințe în mai multe universități (durau câte două ore și jumătate și se traducea în japoneză!). Dar Kyoto, Nara și alte orașe sunt atât de extraordinare încât nu mai visez altceva decât să revin în Japonia. «visiting professor» măcar pentru șase luni. Hawaii a fost, de asemenea, o mare descoperire. Și aici ne-ar place să ne întoarcem în vacanță... Pe scurt, toate încercările de ordin moral prin care am trecut la Chicago în primul an meritau să fie înfruntate. Cum altfel aș fi putut (eu, apatrid, care aproape că nu mai poate spune că se întoarce vreodată în România) să înconjurul lumii și să vizitez Japonia, Hawaii? Americanii au fost foarte șic: Goodenough,⁵⁾ președintele delegației americane, m-a însărcinat să vorbesc în numele universităților din Statele-Unite la ședința solemnă de închidere. Acest gest m-a emoționat, însă, în același timp m-a întristat enorm, deoarece, după cum știți, mă simt «european», dacă nu francez român (în ciuda faptului că franceza mea se deteriorează cu o exasperantă rapiditate). Sufeream, de asemenea, din cauză că organizatorii congresului (nu japonezii, ceila Bleeker,⁶⁾ etc.) nu au dat Franței locul care-i merită în istoria religiilor. Într-un chip, însă, că știți deja toate acestea la d. Puech.⁷⁾

Aș avea încă atâtea lucruri să vă spun

ELIADE

MIRCEA DUMEZIL

le o săptămână, soția mea și cu mine
n foarte îngrijorați deoarece cumna-
stru, dirijorul,⁹⁾ a avut, la New York,
moragie cerebrală, iar brațul drept îi
complet paralizat. Pentru un dirijor
adevărată tragedie. Soția mea se află
v York lângă sora ei.

ne întorcem la *Ideologia tripartită*.
at contact cu cineva de la Chicago
Press. Mi-a vorbit în primul rând
e dificultatea de a găsi aici, la Chica-
bun traducător. Mi-am amintit, însă,
publicat deja o lucrare de sinteză în
ză (la Collins?). Ch. U.P. ar privi cu
mult entuziasm tipărirea ediției ameri-
unei cărți deja apărută în Anglia. Ați
să-mi dați câteva detalii în această
? În orice caz, rămân în contact cu
de la Ch. U.P. (care, din păcate, nu
franceza).

em aici, ca «visiting assistant-profes-
e sanskritistul Van Buitenen (care a
Poona, excelenta ediție comentată a
Upanishadgrani).

am convins că va citească mai atent
că a început să se intereseze de cer-
le dumneavoastră. Elevul meu,
⁹⁾ (tot un olandez!) care, în primăvara
57 prezentase atât de strălucit
dumneavoastră *Déesse latines* în
arul de Istorie a Religiiilor, se află
în drum spre India. Pregătește o teză
e tantrism (dar și asupra lui Auro-
Gosh deoarece bursa de studii îi este
de Rockefeller Foundation, ceea ce
ca în mod automat necesitatea de a
ont de India modernă).

memoria mea este teribilă, dar cu toate
a nu-mi amintesc să fi citit articolul
eavoastră *Curtus equos*. Mai aveți
extras?

i v-am trimis textul englez al con-
celor mele «Haskell Lectures» (= *Birth
Rebirth*)¹⁰⁾ publicate de curând de
r deoarece sper ca Gallimard să
ască în câteva luni originalul în
ză, acest text francez fiind ceva mai
let.

rog să prezentați doamnei Dumezil
ile mele. Vă doresc o plăcută vacanță
aciun și un An Nou fericit.

Rămân al dumneavoastră devotat,
Mircea Eliade

Este vorba de cartea lui Dumezil *Mitra-Varuna. Essais sur
représentations indo-européennes de la souveraineté*. Savantul
z pregătea ediția a II-a a acestei lucrări care va apărea în 1948.
“Approximations - structure et morphologie du sacré” este
l capitol din *Traité d'Histoire des Religions* pe care Eliade îl
blica în 1949 cu o prefață semnată de Dumezil.

Stig Wikander - savant suedez, iranizant, profesor de sanscri-
Jnic sitatea din Uppsala.

Geo Widengren - profesor de istorie a religiilor la universi-
lin Uppsala.

Erwin Goodenough - profesor de istorie a religiilor la Yale
rsity, autor al unei cărți clasice despre “Jewish Symbols in
eco-Roman period”.

Carl Bleeker - profesor de istorie a religiilor la universitatea
msterdam, secretar general al Asociației Internaționale de
a Religiiilor între 1950-1960.

4

9 decembrie 1966

Cher Maitre et Ami,

Vă mulțumesc din toată inima pentru
extraordinară carte care este *La religion
romaine archaïque*. Am petrecut cinci ore
tându-i filele. Voi petrece vacanța de
Crăciun citind-o.

Ne-am oprit la Paris în septembrie, însă
nici unul dintre prietenii noștri nu se întor-
sesse din vacanță...

Decanul îmi cere să vă scriu în legătură
cu “Haskell Lectures”: 6 conferințe (care
vor fi publicate la Chicago University
Press) și un curs (sau un seminar timp de 8
săptămâni) în calitate de “visiting profes-
sor”. Altfel spus, opt săptămâni de sedere -
o conferință Haskell pe săptămână în tim-
pul primelor șase săptămâni precum și un
seminar (sau curs) pe săptămână. Când ați
putea veni începând cu toamna lui 1967?
Trimestrele cele mai convenabile sunt oct.-
nov. 1967, ian.-feb. 1968, oct.-nov. 1968,
iar dacă preferați primăvara, aprilie-mai
1968 sau 1969. Sperăm mult să îl avem
printre noi și pe Stig Wikander. În orice
caz, decanul vă roagă să ne informați cât
mai repede ca să putem anunța cursurile
dumneavoastră în program.

E inutil să vă spun cât suntem de fericiți
să vă avem aici. (Americaniii mă acoperă
cu onoruri - “doctor honoris causa” la Yale,
membru al Academiei, etc. Ne devin cu
adevărat simpatici...).

Vă trimitem, amândurora, toată priete-
nia și afecțiunea noastră.

Al dumneavoastră devotat,
Mircea Eliade

5

8 iulie 1968

Cher Maitre et Ami,

Deoarece nici Cioran, nici Gallimard
nu au primit scrisorile mele, mă tem că
întreaga corespondență expediată din
America a fost condamnată (de către
greviști? de “Istorie”?). Ce tragică ironie!
La scurt timp după ce am avut bucuria să

aflu despre traducerea celor patru cărți ale
dumneavoastră de către Chicago Univer-
sity Press (am avut și eu, astfel, ocazia unei
mici răzbunări: un raport de două ori mai
lung decât cel din 1960 când am propus
L'ideologie tripartite) izbucnirea “crizei
universitare” americane, atentatele din
campusul nostru, guerilla care se pregăte-
ște pentru luna viitoare (mă întreb dacă
Chicago va mai fi același în octombrie...).

Nu vă ascundem întristarea și dispe-
rarea mea și vă vorbeam despre intenția
noastră de a reveni în Franța definitiv... Și
iată că, după câteva săptămâni, o criză încă
și mai gravă se declanșează în Franța.
Unde să ne ducem, acum?...

Vă scriu aceste câteva rânduri pentru a
vă spune că Maurice English mi-a promis
să-mi trimită *Du mythe à l'épopée* (*Mythe
et épopée*, n.n.) și că-i voi face un “edito-
rial report” înaintea plecării noastre spre
Italia pe 22 iulie. La sfârșitul lunii septem-
brie și la începutul lui octombrie ne vom
afla la Paris. Sper să vă pot întâlni și să vă
vorbesc despre o mulțime de lucruri.

Soția mea mă roagă să vă transmit,
doamnei Dumezil și dumneavoastră, bu-
nele sale amintiri. Le adaug omagiile mele
către doamna Dumezil.

Cu grațitudine și prietenie,
al dumneavoastră,
Mircea Eliade

6

27 decembrie 1968

Cher Maitre et Ami,

Nici măcar nu îndrăznesc să mă scuz!
Am primit scrisoarea dumneavoastră toc-
mai când fusesem atins de gripă (Hong
Kong!) și, de atunci, am fost redus la o
existență vegetativă în urma complicațiilor
gastro-intestinale. Ultimele vești bune se
găseau în scrisoarea dumneavoastră. Cel
puțin continuați să lucrați, iar tot ceea ce
anunțați în legătură cu cele trei aspecte ale
problemei răului mă pasionează.¹¹⁾

M-am interesat de *Mythe et Epopée I*
(asupra căreia prezentasem, în iulie, o ex-
punere entuziastă și destul de detaliată).
Răspunsul m-a dezamăgit: Chicago Univ.
Press pare să fie mulțumită cu cele trei vo-
lume ale dumneavoastră aflate în curs de

7) Henri-Charles Puech - istoric al gnosticului, profesor la
Ecole Pratique des Hautes Etudes din Paris.

8) Ionel Perlea, căsătorit cu sora lui Christinel Eliade, Sybille.

9) Kees Bolle - unul dintre primii studenți americani ai lui
Eliade, devenit apoi profesor universitar de istorie a religiilor.
Autor al unei teze despre tantrism.

10) Eliade susținuse conferințele Haskell în octombrie-noiem-
brie 1956 la Chicago.

11) Dumezil îi dăduse câteva detalii în această privință lui
Eliade într-o scrisoare din 7 decembrie 1968 (ciomă în arhiva G.
Dumezil).

12) Fost rector al Universității din Chicago.

13) Director al Chicago University Press.

14) Fost student al lui Mircea Eliade și unul dintre traducătorii
americani ai operei lui Dumezil.

15) Joseph Mitsuo Kitagawa - profesor de istorie a religiilor și
decan al Divinity School (University of Chicago), prieten al lui
Mircea Eliade.

traducere și nu a reținut *Mythe et Epopée*.
Maurice English mi-a spus că a scris, în
acest sens, la Gallimard. Regret sincer.
Speram că Chicago Univ. Press va deveni
editura dumneavoastră.

În ceea ce privește cursurile de aici în
1969-1970, sunt sigur că voi găsi soluția
ideală pentru toată lumea de îndată ce voi
putea să ies din casă și să vorbesc direct cu
anumite personaje. “Criza-contestație” a
atins și universitatea noastră, însă, pentru
moment, administrația poate încă să ia
unele hotărâri.

Sper să vă scriu mai mult în ianuarie.

Soția mea vă transmite gândurile sale
afectuoase. Omagiile mele doamnei
Dumezil. Happy New Year!

Al dumneavoastră,
Mircea Eliade

7

12 iulie 1969

Cher Maitre et Ami,

Nici nu îndrăznesc să mă mai scuz! Am
fost hărțuit în continuu, iar mâine plec la
Santa Barbara (un colocviu organizat de
Hutchins despre “noua universitate”¹²⁾. Phi-
lippson¹³⁾ mi-a trimis copia scrisorii sale.
Mă așteptam la un alt răspuns care v-ar fi
lasat libertatea de decizie... Însă, în cele din
urmă, toți editorii sunt la fel.

Plecăm din Chicago la Roma și Veneția
pe 6 august. Vom fi, foarte probabil, la
Paris, la începutul lui septembrie (4 Place
Charles Dullin, Paris, 18e). Vă voi anunța
imediat după ce vom sosi.

Nu sunteți așteptat la Chicago înainte
de 7 sau 8 octombrie. Noi ne gândim să fim
acolo în jur de 10-12 octombrie (ne vom
opri o zi sau două la New York, la sora lui
Christinel).

Am cerut lui Alf H.[iltebeitel]¹⁴⁾ să tra-
ducă conferințele Haskell pe care le veți
susține (traducerea va fi plătită de Univer-
sitate - Kitagawa¹⁵⁾ se ocupa de acest lucru;
el este noul Chairman al Departamentului
de Istorie a Religiiilor, iar eu pot respira, în
sfârșit, după 13 ani de “responsabilități ad-
ministrative”).

...Îndrăznesc, totuși, să vă spun că stu-
denții americani nu seamănă deloc cu ai
noștri. E totuși adevărat că se interesează
(în afara de domeniul lor de specializare)
de “probleme”, de “metode”, etc., etc. Sper
că nu veți fi prea dezamăgit!

De trei ani am renunțat la [indescifra-
bil].

Omagiile mele doamnei Dumezil. Cu
toată prietenia, al dumneavoastră,

Mircea Eliade.

“Mentorul era e-vreu?” m-a întrebat Hardtmuț, după ce așa cum face tot mai des - a citit, fără să-i dau voie, pagina pe care o aveam în mașina de scris. Țin caietele ascunse. Nu pot, atunci când dactilografiez, să ascund repede totul. Să scot foaia. Așez deasupra un ziar, o revistă. Curios, Hardtmuț ridică mereu un colț. Îl las. Am obosit. Și așa nu are cum să patrundă întregul. Am găsit, la mîna a șaptea, un hîrb de ordinator. Am folosit unul asemănător cînd am lucrat la muzeu. Îl cumpăr; cineva îmi va împrumuta niște bani. Cum voi auzi sone-ria, voi afișa pe ecran tot felul de chestii porcoase, știu o mulțime de injurături și de mizerii, trebuie să îi saturez o dată pe nesimțiri.

“Mentorul era evreu?” a insistat Hardtmuț.

“Nu.”

“Atunci cum i-a destăinuit Columb care era scopul călătoriei? I-a lăsat și jurnalul... Greu de crezut că Amiralul ar fi incredințat un asemenea secret cuiva de alt neam. Iar dintre ai lui, doar doi au știut, așa zici.”

Nu aveam un răspuns imediat. Eram în faza în care construim pentru Mentor tot felul de scenarii. Posibile. Cit de cit. Incredibile, unele. Un personaj suportă multe și poate să ducă pînă la capăt orice.

“Columb a jucat la două capete; așa cum faci tu”, am zis, amestecînd nițel lucrurile, pentru a cîștiga timp. “Ești cînd neamț, cînd evreu - sau mai știu ce - după cum îți convine... Pentru că mama ta era evreică din Amsterdam și a fost violată de un german în timpul unei excursii în Egipt sau în Maroc, te crezi cetățean al lumii!”

“Sînt! Drept dovadă, acum, stau într-o țară de neînțeles... Și-apoi, să știi: mama l-a sedus pe neamț; era minor. Nu el, ci mama era să ajungă la răcoare...”

Mințea; era neîntrecut, uneori. Tai-că-sau fusese ofițer nazist, iar pe mama lui Hardtmuț nu o violase, îi fusese iubită; văzusem niște poze, cîndva... Fusese împușcat, mulți ani după război... Pedepsit... Ceva c-un lagăr... Mama lui Hardtmuț nu era străină de toată povestea, cred... Avusesse probleme cu autoritățile germane. O chestie incurcată, pentru asta Hardtmuț și maică-să ajunseseră, pe urmă, în Est, unde toate erau cu susul în jos, așa au zis mereu.

“Așa e”, am reluat, “Columb a jucat la două capete. Dacă dădea greș cu Indiile, avea un loc în Insulă. Cîndva, sfătuit de Mentor, Guvernatorul îi oferise căpitania portului. Columb nu a uitat. Poate, pe măsură ce scriu, o să-ți mai spun cîte ceva. Pentru că de citit vei mai citi doar dacă vreau eu... Sau dacă mai public vreun fragment... Te-ai învățat rău...”

Nu-i spusese de ordinator. De abia peste vreo săptămînă urma să îl cumpăr. Hardtmuț nu a luat în seamă vorbele mele, credea că zic așa doar pentru a face pe grozavul.

“Pînă atunci, pot să-ți spun că, la întoarcerea dintr-o altă expediție, Columb a mai poposit în Insulă. A descoperat cîteva mii de lingouri de aur... A raportat Curtiilor că vasul s-a scufundat... Tone de aur... De unde crezi că-și finanțează Mentorul lucrarea?”

“Din plămuirile tale!” a zis.

L-am lăsat să vorbească singur.

“Din cîteva fraze, ai trecut un tezar-ur cuvenit Vistieriei Spaniei în mina unui criminal...”

Am vrut să-i spun că acolo unde e aur mult crima e nelipsită. Columb cum îl adunase? Ferdinand și Isabela pentru ce aveau nevoie de bani? Pregăteau războiul împotriva maurilor. Eliberarea țării. Orice război e criminal; și în unul pentru apărarea patriei mor nevinovați... Hardtmuț, care visa un conflict mondial, vorbea?

“Crezi”, a continuat, parcă ghicindu-mi gîndul, “că un autor nu e vinovat deloc de moartea unui personaj? De molimele și dezastrele, de tot felul, pe care le aduce? Toate mizeriile astea se fixează în memoria secundară a cititorilor...De acolo răbufnesc mai tîrziu, se transmit urmașilor. Mama citea romane de groază: am, uneori, porniri sadice...”

Mă enerva.

“Dar după femei”, am zis, “de ce umbli - de cînd te știu - ca un dulău în călduri? Din pricina cărților citite de taică-tau, toate de amor, nu? Poate pe vremea aceea căsăpea ruși... Sau sirbi... Pe unchii tăi, evrei din Amsterdam... Mai lasă-mă cu teoriile astea! Biblia, în afara învățăturilor, e plină de nelegiuiri; din pricina asta sînt atîția criminali pe lume?”

Hardtmuț cred că îi întrecea pe toți. Nu puteam să uit cum dăduse buzna, în urmă cu cîteva zile.

“Habar nu ai ce mi-a trecut prin cap!” a zis, din prag. S-a trîntit pe scaun și... dă-i.

“Voi penetra banca de date a Pentagonului, nu e chiar atît de greu, niște puști aproape că au reușit! Și pe aceea a Rusiei. Voi declanșa o stare de conflict rapid, fără prea mult timp de gîndire. O situație limită, am analizat pe îndelete...”

Mă uitam pe un ziar, mi l-a tras din mînă.

“Și unii, și alții”, a continuat, “cred în ordinatoarele ca în Dumnezeu.”

Îi priveam fața. Ochii. Strălucitori, aproape nemișcați. Probabil că se și droga, avea niște ticuri specifice. Automatism, absențe. Era tot mai schimbat. El zice că eu am ajuns de nerecunoscut.

“Caut breșa... Aproape toată ziua sînt cu ochii pe ordinator”, a continuat Hardtmuț. Așa cum stau copiii la poker mecanic. O să le fac una generalilor, de-o să le pice chipiul! Din Moscova - voi avea grijă - va pleca, pe linia specială, spre America, o injurărită, în loc de bună ziua. Apoi: «Ați căcat-o, yankeilor! Cu tot sistemul vostru de supraveghere! Ați crezut că ați terminat cu Rusia? V-am trimis un stol de super-Katiușe, specialitatea casei! Pearl Harbor o să vi se pară o joacă de copii! O să fie de o mie de ori mai urît ca la Hiroșima! Pa, ingerașilor!” Cam așa. Telefonul roșu de la Casa Albă - că îl aranjez și pe ăsta - va zice: «Ai greșit-o, Serioja! Katiușele vor pocni deasupra Atlanticului, Pacificului... V-am trimis și noi, peste Polul Nord, ceva. Și din Mediterana. Din Germania; credeți că nu mai avem nimic acolo! Cu aviația să nu încercați! Din '95 încoace, ați văzut cîte avioane, de tot soiul, au picat în lume? Fără să știe nimeni, sigur, din ce cauză? Orice motor poate fi blocat: deținem arma! Toată aviația voastră e, acum, bună de făcut căsuțe de vacanță, la sol!» Asta e, bătrîne!” a coborît Hardtmuț, nițel, glăsul. Din toate silozurile atomice și de pe submarine vor porni rachete. Cu rușii o să-mi fie ceva mai greu, trebuie să leg cîteva fraze ca lumea. Nu stau

prea bine cu gavaritul. Din zeci de filme rusești, văzute în copilărie, am reținut mai mult lozincile.”

“Acum”, i-am zis, “pînă și babele au învățat - fără voie - engleză! Pe aia americană!...”

“Așa e!” a sărit Hardtmuț. “Acum e un bombardament american! La televizor numai cow-boy și pușcași marini. Țițoase și tot felul de tipi geniali!

Mai avea nițel și începea să-i dea cu Coca-Cola și cu McDonald's...”

Pînă atunci, am încercat să-l temperez.

“Și rock-ul?”

Era nebun după rock, la fel ca mine. Eram și mari dansatori, cîndva. Adolescența noastră s-a consumat pe rock and roll. Muzica asta ne-a omorît. Am înviat, pe urmă, cu Beatlesii. Zilele noastre, o vreme, au fost între viață și moarte. Apoi am dat de cărți și ne-am cumînțit puțin. Dacă nu ar fi existat femeile și băutura am fi devenit chiar niște sfinți.

“Ei, sigur, rock-ul! Dar atunci nu aveam minte!...” a zis.

De parcă apoi am avut mai multa.

“Acum ne-au zăpăcit cu Internet-ul”, nu s-a lăsat Hardtmuț. Tocmai asta o să le întorc americanilor... Găselnița genială a Pentagonului! Ochiul și urechea! Să țină pînă și o bășină sub control! O găselniță-bumerang, li se va întoarce în cap! Banca de date a Marinei poate fi spartă cel mai ușor. Prin ea ajung la sistemul central! Sînt ai mei!

Hardtmuț era în al nouălea cer. Din cînd în cînd, cobora în Iad.

“Mamă, ce-o să mai fie!”

“Yankeii ăștia găsesc mereu o ieșire!” am zis. “O să produci doar un conflict regional. European.”

“America! America!” a început nebunul să urle. Tot mai multă lume, vorbește tare, țipă, se întimplă ceva cu omenirea, dar el întrece măsura. “America! Va intra într-un iureș cum nici nu s-a gîndit. Toată planeta va intra. Nu va scăpa multă lume. Prin emisfera sudică, ici-colo... Tasmania, Noua Zeelandă, Țara de Foc... Falkland... Cea nordică, în schimb, nu are scăpare... Nici China, simpatia mea. Miniștrii corupți împușcați pe stadioane, alături de criminali, de hoți, de negustorii de droguri... Acolo se muncește... China... China, poate va scăpa...” s-a răzgîndit Hardtmuț... “Am admirat Germania. ORDINEA. Elveția, Suedia. Olanda... Germania cel mai mult: acum e invadată de tot felul de nomazi, de killeri, desfriul e la el acasă. Se va ridica, acolo, un nou Hitler! Olanda e raiul narcomanilor și al poponarilor... Suedia; heeei, Suedia! Suedezele! Academia, Strindberg... Cine știe, poate și Suedia va scăpa... Germania va fi făcută zob! Prea tîrziu pentru micul Hitler; cred că are vreo zece ani acum...”

“Și pentru ce vrei prăpădul?” Intram nițel în joc. Germania era importantă pentru mine. Austria.

“Tu pentru ce bulversezi credința lumii?” a răcnit, de credeam că se înecă.

“N-ai înțeles nimic”, am zis. E un roman. Chiar te-ai timpit?”

“Și Werther-ul lui Goethe a fost un roman, ai văzut ce-a ieșit! S-a sinucis aproape o generație!...”

“Cîteva sute... cei mai slabi...” am zis, cinic, mai mult să-l agasez. Îmi place uneori să-i necăjesc pe cei apropiați. Cred că fac asta mai mult pentru a îi încerca, nu-mi dau seama prea bine.

“Aberațiile tale mistice nu sînt de dorit!”

“Nu încerc să distrug, ca tine; re-șez”, am spus. Mentorul va pune doar niște lucruri în ordine... Dacă nu cumva îmi va scăpa de sub control... Cineva - sînt sigur - îmi tot murmură, în ureche, vorbe surprinzătoare... Sînt prins între două forțe opuse... Îmi este tot mai greu...”

“Mentorul e dublul tău!” a mîriit Hardtmuț. “Sfîrșește cu el, i-ai gîtul într-un capitol și ai scăpat! Consultă un psihiatru și-ai să vezi că am dreptate!”

Cine mă trimitea pe mine la doctori! Mai încercase unul, nu de mult!

“Rade-l pe Mentor!... Îmbată-te bine o săptămînă și te vei trezi vindecăt... Din paginile pe care catadicsești, uneori, să mi le arăți, am înțeles destul. Preotul nu a făcut scandal degeaba... Ești obosit...”

“Te-a apucat grija!” l-am repezit. “Pînă acum ai zis că vrei să distrugi omenirea!”

“Din pricina ta mi-a venit ideea, mă încarci negativ!”

“Atunci nu mai veni aici!”

Puteam să îl dau afară. Mai făcusem asta în multe rînduri. Chiar să îl bat, mă încăieram prin circiumi, Hardtmuț era un fleac. De fapt, îl protejam. Era fratele meu întru rele, pentru că bine nu mai făceam de mult. Hardtmuț renunțase la poezie. Se scrisese despre el ani de-a rîndul, luase premii. Încă se mai cînta pe versurile lui. De dragoste! Gîndite/simțite de Hardtmuț-care-vroia-să-arunce-planeta-in-aer! Ne-am ticăloșit, dar, poate, nu într-atît.

Hardtmuț nu va stîrni un război; Mentorul va fi închis ori va ajunge pe eșafod, mă voi strădui.

AM TRECUT iar pe la Preot. Nu știu ce mi-a venit; poate, pentru că se nimerise în drumul meu. Eram nedormit, nu prea aveam chef de vorbă: încercasem, o noapte întregă, să aflu o salvare pentru Caligraf. Nu avea cum să scape, Mentorul știa. Oricum, un personaj prea înrobît de adevăr trebuie distrus; devine insuportabil. Altfel, viu - fie și în carte - Caligraful se va ridica împotriva Mentorului, făcînd truda acestuia zadarnică. Lumea ar fi rămas la fel. Cu puzderie de sfinți. Cu Biserici ce se dușmăneau. Cu inchișitori și Papi precum Alexandru al VI-lea - Borgia. Cu Isus izgonit în cer. Caligraful va mai trăi șapte, opt capitole. Poate cîteva zeci. După condamnarea lui din povestea cu virgula, îi oferisem doar o aminare a împlinirii pedepsei. Urma să mă gîndesc, totodată, la un alt mod, potrivit, în care să sfîrșească.

Eram obosit. Mulțumit de hotărîrea luată. Nemulțumit. Icsa mă enervase, aseară. “Nu am citit tot ceea ce ai scris pînă acum, dar cred că singurul tău personaj pozitiv e Caligraful... Unul, și vrei să îl omori și pe acesta...” Alta care își vîra nasul în hîrțile mele! Am împins-o jos din pat! I-am pus și ei, precum Dalilei, nu de mult, hainele-n brațe! Aveam deja stil. Urma să urlu și să o îmbrîncesc pe coridor. Să scot iar vecinii la apelul de seară. Nu am făcut-o. Nu avea rost; ar fi însemnat să gonesc, peste o vreme, altă femeie, nu se deosebeau... Era o fatalitate, trebuia să iau lucrurile așa cum le rînduise natura; și mama îmi deschisese totdeauna

scrisorile. I-am zis Icei: "Pe Caligraf nici Dumnezeu nu îl mai scapă! În istoriile mele, eu sînt Supremul." "Nu ești!", a zis, colțoasă. "Ți se pare!..." Nu mi-am pus mintea cu ea.

Mă durea capul. Preotul nu știu ce tot zicea despre aspectul etic al clonării, nu eram prea atent. Citise ceva în ziarele de dimineață. Îi tot dădea zor cu președintele Americii, care a interzis așa ceva, de parcă tipul ar fi putut controla toate laboratoarele lumii. Și Papa - așa ziceau gazetele - se ridicase împotriva. Și mai nu știu cine. M-a tocat mărunt. Am băut un pahar cu vin, îmi era sete; chiar sete nu glumă, pentru că am mai sorbit unul și mi-am revenit. Mi-a trecut oboseala, aveam chef de vorbă, de prostii. De multe ori, din senin, îmi trec tot felul de tîmpenii prin cap.

"Părinte", i-am zis, "lucrurile stau și mai rău... Mi-a zis cineva, în taină... Pînă la urmă va afla toată lumea. Nu știu dacă e bine să vorbesc. Nu pot să contez pe discreția dumitale... Ai nescotit taina spovedaniei..." Nu puteam să uit.

"Era vorba de ceva mai sfînt decît spovada: de Isus, de Biserică!" a zis, în loc să recunoască sacrilegiul. "Trebuie să dau pe față lucrurile..."

Mă așteptasem să fie răspopit, pentru asta. Nu se întimplase nimic.

"Ceea ce îți voi spune acum, părinte - fiindcă am să-ți spun - te va face să uiți povestea cu Mentorul, un roman... E vorba, acum - poate - de cel mai păzit secret..."

"Și cum de l-ai aflat tocmai dumneata?!"

Era o întrebare...

"Datorită dumitale..."

Nu știa ce să zică. Păream serios. Cred și eu o parte din minciunile pe care, deseori; le trag. De fapt, din asta trăiesc, nimic nu știu să fac mai bine. *Inventez*, e un eufemism. Oricum, nimeni nu are o părere prea bună despre un scriitor. Chiar în clipa aceea exersam. Un viitor capitol.

"Părinte, acum vreo două săptămîni, am primit o vizită. Un tip - aducea a profesor; putea să fie și pianist sau spărgător pe computer... Rasat, mi-a plăcut. M-a întrebat de roman. Aflase de la tv, unde ai făcut public scandalul în care m-ai tîrît. Ai avut grijă, mai întîi - ți minte - să dai tot felul de anunțuri! Să aduni cît mai mult popor în fața aparatelor!... Opinia publică. *Vox populi, vox Dei!* Poporul - zice în Scriptura cea nouă - l-a trimis la moarte pe Isus! Dar nu a fost așa! Poporul trebuia, acum, să infiereze spusele mele! Scrisul! Autorul! Să fiu ucis, poate! Niciodată nu știi ce iese din isteriile astea! Ai rămas surprins - pe urmă - de faptul că părintele Ezechiel mi-a luat, tot public, apărarea! Și, precum el, o seamă de teologi!... Iar mîlciimea are prea multe griji lumești, pentru a fi atrasă în dispute metafizice!"

"Poate, citind întregul, aș avea altă părere... Aș ierta..."

"Nici un rînd, părinte, sînt pățit! Cît despre iertare, dumneata ai nevoie... Însă n-am terminat... Tipul știa și despre niște discuții pe care le-ai purtat la Episcopie, tainice... Totul se află pe lumea asta, părinte. Chiar îi ajunseseră în mînă niște copii după hîrtiile pe care ți le-a adus femeia mea de mai-nainte, plocon... Au fost traduse pentru cineva care se interesează de acest scandal. Pentru că asta ai reușit, părinte, să faci din disputa noastră. Avea și o înregis-

trare a emisiunii... Se știe, acum, pînă dincolo de ocean. În cerc restrîns, deocamdată. Undeva, părinte, se pregătește un atac real! Nu mai e vorba de neroziile unuia ca mine, cum socotești! Părinte, într-o clinică, deja cresc doi Isuși! Gemeni! Clonați! Experiența a început acum vreo zece ani..."

Nu știa ce să mai creadă.

"Bine, dar așa ceva nu se poate decît dacă se pornește de la o celulă vie! Isus e-n cer!..."

"Poate s-a întors, părinte, și noi încă n-am aflat..."

"Imposibil, ar fi fost un semn! Ar fi început Judecata!"

"Ai dreptate, părinte. Din altă parte a pornit totul. De la Giulgiul din Torino. Pinza în care a fost învelit Isus, cînd a fost pus în mormînt. Pe țesătură e imprimat chipul său. Sînt impregnate sîngele și limfa, toate umorile ce se scurg dintr-un cadavru. În cheagul acela sînt înscrise toate datele genetice ale lui Isus. Știința a ajuns departe, părinte. Cîndva, probabil, chiar și dintr-o înregistrare sonoră va fi posibilă reconstituirea unui individ, din vibrații; nimic nu va mai fi de mirare..."

Îi trăgeam înainte, gogoasă se umfla bine și aveam grijă să nu pocnească; o întepam din cînd în cînd.

"Poate, părinte, nici asta cu clonarea oilor - o istorie recentă - nu e adevărată. Nimeni nu mai știe ceva sigur pe lumea asta, aproape totul e dezinformare... O ceață în care se coc alte rele și mai și..."

Am mîrit, pe urmă, nițel focul.

"Părinte, tipul care m-a căutat a fost trimis de către cei care cresc... gemenii. Isușii. Li s-a părut suspectă povestea... *Sigma*... Sînt convinși că a răsuflet ceva: au citit - în fel și chip - fragmentele publicate, după cite mi-am dat seama... Și paginile care au ajuns la dumneata... Și amănunte - pe care nu ți le-a dezvoltat Dalila - au aflat! Mi-a umblat și altcineva în hîrtii, înseamnă. Dar nu prin toate. Am, de la un timp, ascunzătorii nebănuite. Am intrat imediat în jocul tipului, părinte. Aveam o minge la fileu; am trimis-o înapoi de sus, exact în capul celui care mi-o ridicase: «Știu și eu o seamă de lucruri, totul se află!» i-am zis. «O stewardesă a fost amanta unui genetician din echipa care a clonat Isușii. Ea a vorbit unui alt amant: acesta, într-o zi, a poposit în orașul nostru, are aici o moștenire... S-a îmbătat, în urmă cu două seri, la *Continental*. Nu-l asculta nimeni, numai bazonii... Doar eu l-am băgat în seamă, mi-a povestit pînă la ziuă... Mi-a oferit vermouth, wisiky, nu mai băusem de mult ceva ca lumea..."

"Era beat, nu poți să te bizui pe..." a murmurat Preotul.

"Nu prea am crezut, e drept, dar acum cred tot! Tipul mi-a trimis un retur după care nu mi-am revenit încă..."

"«Te joci cu focul!» mi-a zis. «O să faci pipi în pat!» Exact cum îmi spunea matusica, demult. «Dar poate ne înțelegem», a spus. «Îți scrii cartea așa cum ți-a venit în minte, cu Mentorul și Isușii lui gemeni, iar noi o să ne ocupăm de traducere, în cîteva zeci de limbi, simultan. În ediții ieftine, de mare tiraj. Vrem, pînă cresc Isușii noștri, să vedem care e reacția lumii... Nu cred că știi chiar atît de mult despre experiment, pe cît vrei să arăți... Și nu cunoști locul... Oricum, e altul de cînd am aflat că scrii un roman... Și-l vom schimba iar.»"

"Și dacă o să vorbesc despre întil-

nirea noastră, despre propunerea făcută?" am zis.

"«Nu vei vorbi; ar însemna să deconspiri o parte din acțiunea cărții. Ne-am interesat: ții aproape totul secret pînă la apariție. Uneori, publici fragmente care nu dezvăluiesc nimic; vagi aluzii, care mai mult derutează; ții cu dinții să nu se afle prea mult... Chiar ai provocat un scandal, pentru că iubita dumitale a citit... A devenit public...» De parcă eu stîmsem totul, nu dumneata, părinte!... Nu m-am înțeles cu tipul, nu știu cum o să iasă... A zis că o să mă caute... Și nu doar pe mine... Asta e, totul a pornit de la dumneata... Mi-am pierdut femeia!"

Iar îmi adusesem aminte. Ținusem mult la javra aia.

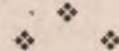
"Nu aveam de gînd, părinte, să-ți spun despre întilnirea asta... Vinul, cred, m-a împins... Uneori sînt imprudent... Mi-e frică... Nu m-am dus aiurea la *Continental*, nu am eu bani pentru locul ăla... Mi s-a dat o întilnire... Un sponsor a zis că e... Aveam nevoie, știi cum o duc... Am fost atras acolo pentru că trebuia să aud povestea cu Isușii clonați... Să mi se observe reacțiile..."

Preotul mă asculta descumpanit. Îmi era destul.

"Dar te-ai gîndit, părinte, ce s-ar întimpla dacă în loc de doi Isuși, cîți cresc acum în clinica de nu știu unde, cineva, într-un alt stabiliment, ar crește o sută? O mie? Zeci de mii? Care să brăzdeze, apoi, pămîntul de-a lungul și de-a latul, ridicîndu-se pe urmă, în stoluri, la cer? Părinte" - am zis, cu glas scăzut - "m-ai împins într-un bucluc mai mare decît îți închipui. Te voi trage după mine..."

"Asta-i culmea!" a izbucnit. "Ce am eu cu încurcăturile dumitale?! Cu alți nebuni, cu America?! Nu mă vîrî pe mine în rahaturi care nu mă privesc! Eu am pornit niște lucruri nelalocul lor?"

M-am ridicat dintr-o dată, strategic, și am plecat fără să salut.

NU MĂ PURTAM bine cu Preotul. Era ceva reciproc: părea, din cînd în cînd, amabil doar pentru că vroia să mă tragă de limbă. Mă bîrfea peste tot. Nu știu cît a crezut din spusele mele, ultima oară, dar un cui tot îi băusem; ne răstigneam, amabili, unul pe celălalt. Și el îmi bătuse vreo cîteva: primul atunci cînd mă atacase la tv, în direct. Îmi pregătea, simteam, unul *necanonic*: între ochi; sau în piept, în creștet, să mă termine de tot.

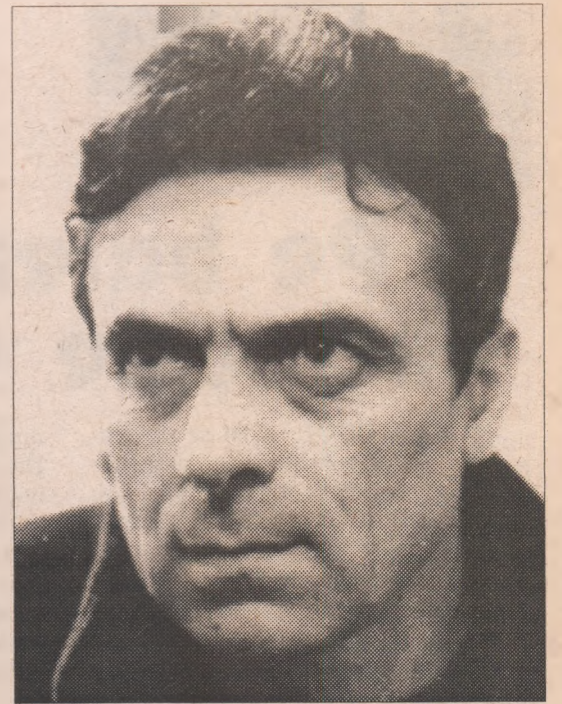
Dar îl vizitam tot mai des.

"Părinții dumitale au fost creștini, i-am cunoscut; despre matusă ce să mai spun... Dumneata ce ești?"

Socotea, poate, că fac parte din vreo sectă, e o fire bănuitoare, pîndește mereu. Toată lumea face asta, suspentează. Nu care cumva... Niște vietăți din Africa, suricatele, fug mereu în virful copacilor și, de acolo, supraveghează orice mișcare, cam așa.

"Întrebarea e tendențioasă", am zis. "De ce trebuie neapărat să categorisim, să grupăm? Dumnezeu e unul, există. Sînt convins. Poate nici nu ne-a zămislit încă. Sîntem numai în Gîndul Lui..."

"Și Lumea? Pămîntul, stelele?... Oamenii?..."

"Ne are doar în minte, cine știe... Așa cum eu, de pildă, am un roman, pe care, poate, nu am să-l scriu niciodată... Dar, în creierul meu, există, se desfășoară. S-au îngrămădit acolo bărbați, femei, cîini, pisici, se dau lupte, au loc execuții, crime - un pleonasm, părinte, orice execuție e o crimă - se comit violuri, trădări; adulterele sînt fleac; vin molime, cataclisme, se trăiește greu în mintea mea, puțini scapă, nici unul, pînă la urmă - la fel ca pe pămînt. Ca în mintea lui Dumnezeu, indiferent cum îl numim: nu e deloc ușor, părinte, să te miști într-o Idee, e devastator. Poate izbutesc să comunic direct cu EL; fără intermediari, care mai de care mai dogmatici, mai sfinți, mai păcătoși; direct, părinte, poate scap. Găsec un loc într-un neuron primordial... Încerc, părinte, conexiunea... Cred că știu rostul meu pe lume. Dar poate mă înșel... Nu iubesc, nu urăsc, sînt singur, suficient mie, ziuă... Noaptea, cînd scriu cartea pe care vrei să o uit, mă gîndesc la mintea care mă Gîndeste... Care îmi dictează paginile ce te oripilează... Trăiesc într-un kilogram și ceva de piftie: creierul. Prins între douăzeci și două de oase: sînt capul din Cap. Literă din romanul Lui nescris. Încerc să aflu ce mi se întimplă acolo..."

"C-un psihiatru ai vorbit vreodată?... Un psihanalist... încercă..."

Spovedania către un laic! Preotul, era limpede, se dovedea neputincios; încerca să scape de mine. Ezechiel, în locul lui, ar fi făcut totul pentru a mă salva.

"Aberațiile dumitale..." a zis.

"Despre Dumnezeu nu se poate vorbi rațional! Îl cuprinzi dumneata, părinte? Episcopul nu știu care? Telescopul de nu știu unde? Papa? Sonda *Voyager*? Gîndul? Doar încercăm, părinte, să facem raționamente... Fiecare celulă din noi e legată de EL; nu pot să-ți demonstrez, ia asta ca o axiomă... Aștept: un impuls primar poate declanșa o vagă revelație... Vii dumneata cu canoane și vrei să mă prinzi în ele. Să mă sufoci în dogmă. Și eu sînt fiul LUI. Iubit/urît. Uitat pe cruce. Cu hainele jucate de soldați la zaruri: și soarta mi-au jucat-o: sînt născut în vreme de război, unul pierdut. Puteam să fiu un cîștigător. Poate chiar sînt... Într-o povestire am schimbat soarta războiului. Americanii în loc să arunce bomba atomică la Hiroșima au aruncat-o la Moscova. Fața Europei, a devenit alta... În povestirea mea... America a fost aproape distrusă de un cataclism, tot acolo... Mi-am dus restul zilelor în Madagascar."

Era bine să ne vedem mai puțin.

(Fragment din romanul *SIGMA*)

CRONICA DRAMATICĂ

de Marina
Constantinescu

Pe balerină o întreține Contele

DE DOUĂ LUNI de zile teatrul românesc este cutremurat de conflicte de tot felul, majore cum este cel de la Nottara. Dezamăgirea, tristețea și neputința au coborât adânc în sufletele oamenilor de teatru. Totuși, pe ici, pe colo ies spectacole care mai au forța să ne întoarcă la bucuria inegalabilă pe care o provoacă farmecul teatrului. Nici nu ne dăm seama ce nevoie avem de această bucurie, de această diversiune, de acest miraj. Locuitorii Venetiei din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea îmi vine să spun că știau mai bine decât noi cei de astăzi că nu se pot lipsi de teatru. Și de aceea poate premiera Teatrului Odeon cu *Cafeneaua* (La Bottega del caffè) de Carlo Goldoni, în regia lui Dragoș Galgoțiu și scenografia lui Vittorio Holtier a sosit ca un dar: un spectacol spumos, elegant, o comedie fină jucată impecabil de actorii trupei care n-au vrut să demonstreze

Teatrul Odeon: *Cafeneaua* (La Bottega del caffè) de Carlo Goldoni. În românește de Constanța Trifu și Lidia Sava. Regia: Dragoș Galgoțiu. Scenografia: Vittorio Holtier. Ilustrația muzicală: Dragoș Galgoțiu. Pregătirea vocală: Monica Teodorescu. Distribuția: Cornel Scripcaru, Constantin Cojocaru, Mircea Constantinescu, Ionel Mihăilescu, Camelia Maxim, Laurențiu Lazăr, Marius Stănescu, Dan Bădăru, Anca Neculce, Oana Ștefănescu/Diana Gheorghiu.

nimic altceva decât profesionalism. După o perioadă dominată nu de multe împliniri, regizorul Dragoș Galgoțiu rămâne plener în atenția publicului și a specialiștilor cu două spectacole: *Furtuna* de Shakespeare de la Teatrul Maghiar din Cluj - pentru rolul Caliban din această montare Bogdan Szolt a fost nominalizat la categoria *cel mai bun actor* în cadrul Galei UNITER - și acum, în această stagiune, *Cafeneaua* de Goldoni. Întilnirea regizorului cu ambele trupe, de la Cluj și Odeon, a fost benefică pentru toată lumea. Și asta se vede pe scenă. Țesătura specială a lucrului în echipă - regizor, actori, scenograf - este detectabilă în aceste două montări, iar "desenul" realizat este de cea mai bună calitate estetică. Din cînd în cînd artistul traversează o perioadă de criză, un purgatoriu care nu înseamnă altceva decât o perioadă de reșezare, de re-ordonare a propriei identități, a structurilor care o definesc. Spectacolul de teatru este pentru Dragoș Galgoțiu "un răspuns imediat la lumea în care trăim și la felul în care trăim în această lume". Discursul său teatral este, cu precădere în ultimele puneri în scenă - *Furtuna* și *Cafeneaua* - unul de tip sincretic în care actorul devine suportul gestului, cuvîntului, al plasticității corpului și spațiului, al unei anumite cromatice, al anumitor sunuri și fraze muzicale.

Puțini sint regizorii care au cheie la comediiile lui Carlo Goldoni. Mai presus

Cafeneaua - regia: Dragoș Galgoțiu. Foto: Mihai Musceleanu

de toți, desigur, Giorgio Strehler ale cărui spectacole sînt tot atîtea studii teatrale, cercetări pe tărîmul dramaturgului italian. La noi, Vlad Mugur și Silviu Purcărete au realizat spectacole memorabile, dacă ar fi să amintim aici doar două: *Mincinosul* făcut după '89 de Vlad Mugur la Teatrul Odeon și *Piateta* - antedecembristă - a lui Silviu Purcărete de la Teatrul Tineretului din Piatra-Neamț. Putem spune că, prin *Cafeneaua*, și Dragoș Galgoțiu a știut să intre în spațiul goldonian realizînd cu adevărat o comedie savuroasă, structurată pe lanțul clasic ale *qui-pro-quo*-uri, cu un ludic conținut, nu gros și ostentativ, reușind să nu alunece în facil, în manierism, eliminînd seria de trucuri ieftine care să stîrmească rîsul cu orice preț. *Cafeneaua* strînge laolaltă oameni, povești, istorii mărunte, afaceri, soluții pentru existență. Încercăturile provocate nu sînt altceva decât sarea și piperul, ieșirea din rutină și plictis. *Cafeneaua*, hanul altor secole, devine martorul întretăierii unor destine, dedublărilor mascate sau nu, agitate din cînd în cînd de vîntul

Canalelor, de freamătul apelor lovite de pontoane, de muzica ființei explodînd în canțonete sau arii celebre din opere italiene la fel de celebre. Atmosfera venețiană și deopotrivă goldoniană se află, timp de 2 ore, pe scena Teatrului Odeon, în *Cafeneaua* lui Dragoș Galgoțiu. Rolurile actorilor, împlinite pînă la capăt într-o diversitate laudabilă, se cuvine a fi remarcate, neomițînd pe nimeni din distribuția atît de bine aleasă: Marius Stănescu, absolut impecabil, Cornel Scripcaru - invitat de la Teatrul Bulandra și integrat perfect în trupa Odeonului -, Constantin Cojocaru, Mircea Constantinescu, Ionel Mihăilescu, Camelia Maxim, Laurențiu Lazăr, Dan Bădăru, Oana Ștefănescu, Anca Neculce. Și nu în ultimul rînd, spectacolul se bucură de un caiet-program distins și de o invitație la joc: puneți-vă masca oferită de teatru și nu veți fi doar privitori ca la teatru, ci vă veți putea amesteca printre actori și personaje.

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel
Șuşară

RECENTA expoziție pe care Alexandra Nechita a deschis-o la București - și mai apoi la Cluj -, ambalată în nesfîrșite extazieri oficiale și în suspinuri mediatice pline, cum se spunea, pînă nu demult, „de aleasă simțire românească”, a readus în discuție gravele noastre probleme de psihologie și de comportament. Acest eveniment ne-a dezvăluit, așadar, încă o dată, acele bizare trăsături de caracter care ar stîrni un haz nebun de la distanță, dacă de aproape nu ne-ar transforma zîmbetul în rictus și hohotul în scîncet. Într-o ordine întîmplătoare, ele sunt cam acestea: mai întîi, lipsa de discernămint a factorilor de putere și amatorismul lor enciclopedic, în al doilea rînd, dorința tacită, dar nu mai puțin fermă, de a păstra funcția propagandistică a culturii, în al treilea rînd vocația delirului și, legată de aceasta, setea de miracol întretînută la cote maxime prin mecanismele bine unse ale unui scenariu pseudomistic. Evaluate în bloc, aceste vechi disfuncții arată limpede că nici acum, după zece ani, societatea românească nu s-a eliberat încă din captivitatea aceluia fenomen pervers și degradant numit Cîntarea României. Elogiul ipocrit al „puterii de creație a poporului”, localizarea acesteia în oricare altă parte, însă în nici un caz în spațiul profesionist, cu alte cuvinte contrapunerarea talentului frust, vopsit strident etnic și ideologic, muncii de creație calificate și sistematice, clamarea unicității,

a programului genetic irepetabil și transformarea tuturor acestora în succese politice majore, iată un element de continuitate greu de contestat. Acestui oportunism demagogic și ridicol i se mai adaugă astăzi și cîteva elemente mult mai grave care au contaminat, asemenea unei boli devastatoare, întregul organism social; în cultură, ca și în economie ori, mai cuprinzător, ca și în viață, se cultivă insidios visul cîștigului spontan, lenea mentală și pasivitatea și s-a creat o stare de așteptare fără nici un sfîrșit previzibil. Așa cum un popor întreg întreg așteaptă indolent (și orbit de speranțe tulburi) tot felul de salvări miraculoase venite din afară, prin grațiile hazardului sau prin bunăvoința vreunui gest mesianic (vezi delirul Caritas și, mai nou, explozia epidemică a jocurilor Bingo), și o parte semnificativă din clasa noastră politică și din lumea mediilor de informare percepe cultura și performanța culturală ca întrupare, ca act revelat, ca dar al lui Dumnezeu sau ca o erupție de lumină din adîncurile firii. Într-un asemenea orizont înnegurat, cvasimistic și iresponsabil din punct de vedere moral, profesionalismul, rigoarea, mințile creatoare dinamice și acțiunile conștiente nu au nici o relevanță. Ceea ce contează pentru acești administratori și propagandiști ai abisului sînt răbufnirile exemplare, epifaniile, monstruozițiile pozitive, cu alte cuvinte *naturile geniale*. O astfel de pasivitate, de aspirație încordată și de smerenie ipo-

crită, de o asemenea trăire exemplară prin delegație și vagă năzuință spre dizolvarea în unicat, nu sînt altceva, într-un plan cultural propriu-zis și într-unul simbolic mai larg, decât variantele unui Bingo metafizic, dezangajări leneșe în speranța unor compensații prin milostivenia transcendentă. Alexandra Nechita, pe care Președintele României a păstorit-o personal, cu un amestec de evlavie și paternalism, este întruparea contextuală a acestui suflet de rentier pe care românii, într-un procentaj care ar trebui să îngrijoreze, și-l tot afișează cu o mîndrie timpă și o iresponsabilitate sinucigașă.

Victimă a unei familii rapace și a unui mediu care transformă totul, chiar și inocența, într-o afacere lucrativă de multe ori cinică, Alexandra Nechita este purtată prin lume nu ca un artist, pentru că ea nu este nici pe departe un artist, ci ca un fenomen bizar, ca un exponat de bilci, cum ar fi, de pildă, omul cu limbă de bou sau femeia jumătate șarpe. Dar dacă în cazurile acestea din urmă interesul vine din sincretismul om-animal, din întepătrunderea a două regnuri care țin de planul larg al zoologiei, în cazul Alexandrei Nechita curiozitatea se naște din pricina sincretismului, să-i zicem așa, stihial. Ea nu este comercializată ca o marfă culturală clasică, ci ca un copil-miracol, ca o entitate paradoxală, ca un amestec de frăgezime biologică și de vulcan în combustie care eliberează spontan marile energii creatoare ale maturului exemplar:

cu alte cuvinte ca Micuța Picasso. Dacă în Statele Unite acest paradox este un simplu fenomen comercial, care va dispărea natural, exact la fel cum a și apărut, odată cu inevitabila creștere a Alexandrei, pe malurile Dîmoviței el este o bingotă. Adică *lozul cel mare, biletul cîștigător, darul lui Brenciu, al lui Tociu și al lui Palade*, dovada irefutabilă că „energia creatoare a poporului român” a fost încă o dată confirmată (după cum bine s-a văzut și pe teren, începînd cu emisiunea lui Dan Diaconescu și sfîrșind cu ospitalitatea lui Emil Constantinescu, via Florin Călinescu ș.a.m.d.), că genialitatea ne pște din pempârși, că avem mari șanse în istorie deși geografia ne creează dese coșmaruri din pricina vecinătăților. Și în tot acest timp de așteptări desfrîinate și de pusee delirante, mai mult sau mai puțin sistematizate, artiștii adevărați, profesioniștii care fac în mod real cultura națională, care modelează spiritul acestei țări și îi perpetuează chipul în timp, pășesc rătăciți, pe undeva pe la periferia tranziției, autiști și neinteresanți pentru că și-au pierdut de multă vreme atît calitatea de pericol public, de amenințare pentru sistem, cît și stricta utilitate propagandistică. Dacă acesta este, în mare, chipul moral pe care Alexandra Nechita l-a dobîndit în lumea politică românească, și nu numai, asupra expoziției sale vom arunca o privire mai atentă săptămîna viitoare.

Doamne, nouă redă-ne...

LA CEA de-a patra ediție, Festivalul Filmului European - organizat de către Delegația Comisiei Europene din România în colaborare cu Uniunea Cineaștilor din România - ne-a adus un pom al cunoașterii cinematografice bogat: din 17 țări, doi cineaști de prestigiu și 25 de filme, multe laureate cu distincții importante.

Ascultând tăcerea gravă ce a cuprins publicul la sfârșitul proiecției inaugurale, inspirat plasată la Sala Mare a Palatului, am avut revelația acestui titlu la care nu am mai putut renunța pentru că în fiecare seară am căpătat noi argumente, această simbolică rugă impunându-se la răscrucea de milenii. De aceea am îndrăznit să-l rog pe Krzysztof Zanussi - oaspete și al Cineaștilor Române - să comenteze butada "Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc", ferindu-mă să-l pomenesc însă pe Malraux, cel oricum aflat sub influența lui Nietzsche care declarase categoric "Dumnezeu a murit!"

Zanussi dixit

RAȚIONALIST elevat ce și-a construit propria operă ca pe o accedere la grația divină prin meditație, Zanussi a ținut să menționeze că Malraux a negat că ar fi afirmat acest lucru, dar că oricum formularea corectă ar fi "Secolul XXI va fi spiritual sau...". Personal, cineaștilor polonezi speră ca viitorul să rezerve omenirii bucuria unor revelații excepționale, ținând de misterul existenței însăși. La finalul neașteptat al minunatului său film *În plin galop* (Polonia, 1995), acest răspuns aveam să-l primesc și într-o altă formulare, întărind cuceritoarea pledoarie pentru cunoaștere și măsură a compromisului inevitabil. Un film dominat de Maja Komorowska, inger păzitor al unui puști (autorul însuși!) pe care-l inițiază în tainele supraviețuirii în demnitate, la vreme de stupidă restricție. Originala ecranizare polemică a piesei scrise de Ioan Paul II *Frate al Dumnezeului nostru* (Polonia, 1997) enunță interogații legate de o veche dilemă - credința în Artă sau în Dumnezeu, dar și privind descoperirea vocației: creația cu trufie demiurgică ori caritatea și umilința conform preceptelor Sfântului Francisc de Assisi.

Susținând și la București ceea ce a declarat peste tot în lume unde a colindat cu filmele sale *Viața lui Isus* (Franța, 1997) și *Umanitatea* (Franța, 1999), Bruno Dumont se realizează vrînd-nevrînd cineaștilor moralști, înțelegînd în sens romantic revelarea virtuților umane prin opera de artă, cinematograful fiind efectiv pentru tinărul cineaștilor francezi un mijloc de existență de exprimare, o formă propice dezvoltării demonstrațiilor filosofice. Practica profesorală îl ajută să-și elaboreze un vast discurs cathartic paralel cu intriga propriu-zisă. În *Umanitatea* investigarea unui oribil viol este făcută de un polițist de provincie retardat, de fapt un ins hipersensibil, empatic chiar, care suferă pentru toate relele lumii înconjurătoare, asumîndu-și christic o vinovăție generică. Vezi sărutul apăsător dat criminalului: milostenia lui Dumnezeu pentru om și a omului pentru Dumnezeu. Interesat nu de realitate, ci de adevăr, Dumont lucrează cu neprofesioniști din orașelul său natal din Flandra, unde-și localizează alegoriile.

Dogme autoimpuse

ÎNTREBÎNDU-L cum se plasează față de Dogma '95, Bruno Dumont mi-a răs-

puns că apreciază foarte mult direcția inițiată de cineaștii danezi și acceptă că există similitudini cu demersul său inițial. *Petrecerea* (Danemarca, 1998) lui Thomas Vinterberg (cu o apariție fugitivă în chip de șofer de taxi!) a ilustrat excelent pentru cineaștii români manifestul nonconformist ce amintește de neorealismul anilor '50, "un legământ de castitate" estetică făcut pentru delimitarea clară de cinematograful comercial "superficial și aseptice". Stilul nervos dezvăluie secretele unei familii onorabile inducînd o senzație de claustrofobie, de paranoia, prin mișcări de cameră simple, printr-un decupaj strict care nu lasă loc improvizăției, actorii de teatru solicitați achi-tîndu-se impecabil de sarcinile impuse de priza directă, potrivit unuia dintre precepte: "Acțiunea are loc aici și acum!"

Menită să încheie manifestarea cu o viziune tonică a toate integratoare, *Buturuga* (Franța, 1999) de Danièle Thompson înfățișează tot o familie, francezi de origine rusă, evrei, cvasi catolici ce serbează Crăciunul și practică ori savurează muzica țigănească. O versiune "clasică" a dramei comportamentale asezonată cu umor și un ingredient nu tocmai nou: adresarea directă.

Ecranizînd *Character* (Olanda, 1996) de F. Bordewijk, Mike van Diem a construit printr-un montaj simfonic un terifiant univers în manieră dickensiană în care se consumă *à rebours* înfruntarea dintre un nemilos portărel, vestit pentru cruzimea față de săraci, și fiul său nelegitim, hărțuit anume pentru a-i căli voința și a-l insensibiliza asemeni lui.

O artificialitate discret-ostentativă afișează Eva Borusovicová în *Albastrul cerului* (Slovacia, 1997) - mai exact *Raiul trist* - tragicomedia coabitării într-o casă de țară a trei femei, mama, fiica și bunica,

(Belgia, 1995), adaptare liberă după Michel Tournier. Frustrările de handicapat ale unui funcționar specializat în scrisori injurioase pentru procese de divorț dispar în grotesca aventură cu o Anita Ekberg de astă dată gulliverniană, nu felliniană. Pachidermul feminin demn de analize jungiene va fi strins de gît, protagonistul încercînd apoi să-și recăpete candoarea, organizînd împreună cu o trapezistă migronă un spectacol de circ în exclusivitate pentru copii.

Despre abisurile subconștientului își propune să se ocupe folosind chiar genul incriminal - snuff movie - *Lucrare de diplomă* (Spania, 1996). Filmul lui Alejandro Amenabar devansează într-un fel faimosul *Proiect Blair Witch*, fiind ceva mai explicit în denunțarea cercului vicios din audiovizual, dialectica ofertă-cerere în materie de violență.

Zona fierbinte a Balcanilor este străbătută de cîștigătorii unui concurs de sosii, *Elvys și Marelj* (Italia, 1998), un bulgar și o româncă ce au primit drept premiu o călătorie și un angajament în Italia, unde speră într-o iluzorie prosperitate. Cum afirmă însă chiar autorul, cineaștilor Armando Manni, diferențele dintre Est și Vest s-au pulverizat și coșmarului pustiitor al războiului îi corespunde sordidul inacceptabil. Intitulată *Jugofil* (1997), pelicula austriacă a lui Goran Rebic reverberază în Viena tensiunile interetnice dintr-o țară care nu mai există: o cădere în gol la propriu și la figurat.

Într-o amuzantă cheie, tema emigranților se concretizează și în *Mor să ajung acasă* (Portugalia-S.U.A.-Olanda, 1996) prin tribulațiile unei fantome ce suspină după pămîntul natal.

În acest mozaic cinematografic, o notă aparte a adus-o *Flamenco* (Spania, 1995) în care ca de obicei Carlos Saura l-a avut alături pe Vittorio Storaro în decantarea sublimului din frust, odată cu rememorarea istoriei unor genuri muzicale provenind din îndepărtata Indie, veritabilele tablouri din sala de dans fiind innobilate prin eclerajul savant și ritmul patetic.

Resacralizarea iubirii

Enunțat de către Zanussi printre cele câteva principii ale unei dogme personale de interes universal, acest ritual este în curs de desfășurare. O arată și trecerea în revistă a filmelor avînd tangență cu acest subiect etern. Fie că este vorba doar despre trăirea vieții la întimplare ca în filmul lui David Ondříček *Șoptește* (Cehia, 1996), care se înrudește cu *Formele nopții* (Germania-Franța, 1998) în regia lui Andreas Dresen.

Redusă la un simplu act mecanic, iubirea ajunge nu o dată să se confunde/confrunte cu un viol ca în *Capcane mici, capcane mari* (Cehia, 1998), filmul Verei Chytilová unde castrarea amendează nemijlocit politicianismul și demagogia. Condițiile vitrege din vremea războiului civil distrug o dragoste oricum începută prost pentru *Vassiliki* (Grecia, 1997). Cu intoleranța semenilor are de luptat și simpaticul pro-

Julienne More și Ralph Fiennes în *Sfârșitul aventurii*

bintuite de-a lungul anotimpurilor de nostalgia paradisiului pierdut, figurat oniric prin cuiub de barză cu oul cosmic.

Sinceritatea impusă de repetatele confesiuni trimite la o scenă similară din *Notting Hill* (Marea Britanie, 1999) a lui Roger Michell, comedie lirică de o incîntătoare convenționalitate, anume creată pentru a ne amăgi cu posibilitatea anulării barierei dintre realitate și ficțiune: iubirea imposibilă dintre o actriță americană și un librar londonez prinde avînt abia după secvența nocturnă din parc - un soi de pașiște edenică și după depășirea inerentelor crize de incompatibilitate. Alături de fermecătoarea Julia Roberts și Hugh Grant, Rhys Ifans - actor format la școala lui Shakespeare - și-a cîștigat și el simpatizantii săi.

Dușmanul tău, tu însuși!

ACEST calambur aparține aceluiași Dumont, dar se verifică și pentru eroul filmului lui Yvan Le Moine *Piticul roșu*

Maja Komorowska - În plin galop

tagonist din filmul lui András Salamon *Aproape de dragoste* (Ungaria, 1998), băiat de la țară ajuns polițist la oraș, care nu va renunța la apetitul său teribil pentru viața trăită frenetic alături de o ciine și o chinezoaică. Parfumul retro al delicatei idile în trei din *Cîntec despre dragoste și moarte* (coproducție germano-maghiară, 1999) este brutal spulberat de un intrus, nazist fără scrupule. Contrar titlului, *Pasiune* (Ungaria, 1998) este doar un arid exercițiu de stil autoimpus la a patra ecranizare a romanului lui James M. Cain "Poștașul sună întotdeauna de două ori", pariu al regizorului György Fehér ce și-a dorit o peliculă asemeni unei copii de film vechi. În schimb *Tentația* lui Joaquim Leitão (Portugalia-Brazilia, 1997) pare un episod dintr-o telenovelă de ultima oră în care un preot fără prejudecăți își urmează iubita în viciu reușind salvarea pentru amîndoi.

Datorită forței iubirii, transmisă deopotrivă prin nebulie și obsesie, peste trei generații se împlinește visul eroinei din *Oratoriul de Crăciun* (Suedia, 1996) de Kjell Åke Andersson: aducerea lui Bach într-o biserică rurală. Cum o mare dragoste ajunge să genereze o teribilă ură se dezvăluie în *Sfârșitul aventurii* (Marea Britanie, 1999) de Neil Jordan, frisonanta melodramă de largă respirație ce a deschis festivalul. A doua ecranizare a romanului autobiografic al lui Graham Green, dincolo de mimetismul anilor '40, este o modernă poveste tragică ce-și trădează resorturile abia după reluarea mereu și mereu a crîmpei-elor de amintire, întarsii ce scurtcircuitează memoria protagonistului, Ralph Fiennes, rînit în orgoliul personal. Pînă cînd află adevărul motiv pentru care amanta, delicata Julienne More, îl părăsise: legământul cu Dumnezeu care îi salvase iubitul dintr-un bombardament, readucîndu-l la viață, redîndu-i acestuia și dreptul de a contesta dumnezeirea!

"Izolată în cinema" cum se declară, Lucian Pintilie onorează la rîndul său acest proces necesar al resacralizării iubirii. Căci *Terminus Paradis* (România-Franța, 1997) prin dragostea nefericită dintre un porcar, furiosul autohton Costel Cașcaval, și o ospătăriță, dirza Dorina Chiriac, se înscrie în acest traiect existențial de redobîndire a unui echilibru individual prin raportarea la o instanță unică, cea divină. Limanul găsit în moarte coincide cu fotografia-icoană în care, dincolo de lanul în bătaia vîntului, se profilează silueta unei bisericuțe...

A fost o săptămînă în care un public numeros a putut constata cum cineaștii europeni folosesc "armele specificității împotriva uniformizării". Ca să-l citez încă o dată pe înțeleptul Zanussi.

Irina Coroiu

PREPELEAC

de Constantin Toiu

NOTE, CONTRANOTE

CÎTE zile mai calc pe pământul nesigur al Californiei bintuit de cutremure, știu că pășesc pe un teritoriu *uzurpat*. Ceea ce nu înseamnă că statul mexican de astăzi mai poate să revendice ținutul californian pierdut în secolul al nouăsprezecelea... Dacă l-ar redobîndi, să zicem, ar fi cum am cădea din lac în puț: în loc de atîtea premii Oscar, n-am mai avea pe unde să întorcem de atîtea telenovele.

Știu că asta nu se compară cu mașinaria uriașă de industrializare a peliculei. Totuși, o singură figurină *maya* sau *incașe* bate de departe Hollywood-ul cu fabrica lui artificială de iluzii cu tot.

Harta universală a marilor culturi nu coincide cu frontierele prezente. Noroc cu *Parthenonul*. Turcii, învingători vremelnici, făcură din el o pulberărie. Noroc că ei nu cuceriră definitiv Helada și că astfel nu transformară *Parthenonul* într-o pușcărie turcească special amenajată ce ar fi funcționat probabil și azi.

Los Angeles-ul are șase universități. La plecare, în 1978, prietenul meu bucureștean și coleg de universitate, Corneliu Bogdan, fost ambasador la Washington, îmi făcuse legătura cu un profesor din Los Angeles al cărui nume îmi scapă. Planul fusese să vorbesc înaintea studenților uneia din universități. Profesorul m-a primit cu o amabilitate rară. Le-am vorbit unor studenți de la o secție socială, cam despre cele de mai sus. A fost un succes neașteptat. După conferință, un grup de studenți vietnamezi din sud și de evrei europeni, dintre care unul știa bineșor românește, m-au copleșit cu simpatia lor. Mă simțeam între ei *ca acasă*. A trebuit să mă lupt cu unii care susțineau că americanii ar fi niște aroganți etc., optînd pentru lumea a treia. Blestemul nostru, - a treia! Nu avusesem timp să-i contrazic.

Cititorilor le sînt dator citeva amănunte biografice. Cu Corneliu Bogdan de exemplu făcusem parte din aceeași organizație în 1945. Nu citisem Gide, Panait Istrati... Purtam în mine idealul egalității și desființării sărăciei.

Pînă cînd în 1949, la *verificările* faimoase, mă lămurisem. Fusese o gravă eroare. Trebuia să scap cît mai repede. Demisia nu se dădeau. Atunci, am provocat ieșirea.

La comisie, în atmosfera tensionată, am spus sus și tare, cînd mi-a venit rîndul, am spus-o *din senin* după martori, că, în economie, ar mai fi mers cum ar fi mers, dar în cultură deloc. Martore sînt documentele vremii și cei ce mai răiesc. Fără să-i citez numele lui Trozki, bolșevicul genial Leiba Bronstein, a spus că o cultură nu poate fi dirijată și că nici *cultura de clasă* nou apărută n-avea sens, cultura adevărată fiind una și aceeași în întreaga și pentru întreaga omenire.

Sacrilegiu! Sala înmărmurise. După excludere, au venit la mine și m-au consolat, fiind pe ascuns de acord cu mine, cei cu care lucram... Silviu Iosifescu, Eugen Schileru, Vera Călin, Olga Zaicik, Ana Silber, și alții. Totdeauna, în cultură, în clipe mai grele, m-am înțeles cu evreii de valoare. Ei m-au și ajutat. Sînt sigur și ca să nu fiu închis. Nu ca românii noștri; sau mai rar. De unde să nu reiasă că așa fi ri general un anti-român...

Problema cu anti-semitismul, referitor la polemica încinsă în *R.I.*, cred că este următoarea:

Așa cum sînt români fanatici, bulgari anatici, maghiari și ei la fel, ori polonezi, ruși, sirbi, - fanatici pot fi, desigur, și evreii, mai ales cei *de mauvais aloi*... În cap cu Răutu, Chișinevschi și cu toți cei ce impuseră cu fervoare stalinismul la

noi. Aceștia au dat ori dau azi dovadă de același fanatism cînd nu admit să fie puși pe aceeași balanță *Holocaustul* cu *Gulagul* stalinist, în mod clar ambele condamnabile.

Pe vremea proletcultismului, de pildă, în edituri, evrei de proastă calitate intelectuală, niște învîrțiți, făceau propagandă, traduceri... Unul îmi tot vorbea, mie, de împăratul Alexandru *Macedonski*, sau de Margareta Navarskaia. Sau făcea: "Aveți voi așa, la voi, un poet Macedonski?! Între timp, în 1945-49, în timp ce făceam parte cu Corneliu Bogdan din aceeași organizație, la universitate, altă problemă era că în *celule* nu erau destui *indigeni*. Din zece, numai trei eram români: subsemnatul, Ionete Constantin, - binecunoscutul economist care mai trăiește și încă unul de care nu-mi amintesc.

Discutam totul pe față cu omul excepțional care a fost Corneliu Bogdan, conștient de unele greșeli făcute de ai săi, mai puțin reușiți, cum ar fi tupeul, imperținența, lipsa de obiectivitate, precum și un anume "spirit comunitar" îndreptat contra celor de alt neam. O dată, aflîndu-mă între ei, la universitate, unul a exclamat: "Și-acum, că am rămas *noi între noi*..." Dîndu-și seama că mai era un român de față, acela schimbă repede vorba.

Acești inși mediocri, fanatici, agresivi dintr-un complex de inferioritate, nu ar admite niciodată că ar păcătui, că ar putea face o greșală. Ei au dreptate totdeauna. Iar dacă există un genocid, acela nu poate fi decît genocidul îndreptat împotriva lor, nu și genocidul *celorlalți*, - dacă ar recunoaște că există unul. Nerecunoașterea unității omenestii, în suferință, indiferent de motive, alimentează mereu sursa dezbinărilor și sentimentelor de ură între etnii. Am stat și m-am gîndit ce perpetuează conflictul acesta milenar. Fiind milenar, o prudentă a logicii te-ar îndemna să presupui dacă nu ar exista, cumva o vină între *ambele părți*... Repet ce-mi spunea în glumă prietenul meu de altădată Belu Silber, după ce ieșise din închisoare. Era o vorbă a lui, care astăzi vîd că s-a rîspîdit, dar despre care pot să pun mîna în foc că-i aparține. Într-una din dizertațiile lui scinteietoare, el se oprise brusc ducîndu-și mina la fruntea înălțată spre cer, și strigase: "Ferește-mă, Doamne, de filosemiți, că de antisemiți mă apăr singur!"

Era și nu era un paradox. Fiindcă, trebuie să recunoști că sînt și filosemiți prefăcuți. Prietenul meu excepțional, căruia i s-ar putea spune și *Brummer*, avea oroare de sentimentele false. Nimeni nu-ți cere să fii *un deștept* - mai spunea el - dacă nu te-ai născut astfel; dar măcar să fii sincer, trăind, altă șansă neavînd. De curînd, împlinirea a făcut să mă întîlnesc, după mulți ani, la intrarea în *R.I.* cu eminentul critic plastic Radu Bogdan (nici o rudenie cu celălalt). Bucuros, el exclamase subliniind ironia cu gesturi amicale: "Uite cine se zice că-i antisemit, autorul *Galeriei!*" Într-adevăr, de la Hary Brummer, de pe vremuri, mi se trăgea faima că așa fi un *filosemit*.

Generația mai nouă, de obicei dezrădăcinată, nu știu de ce azi mă socotește *antisemit*. Exact ca pe Manolescu și Liiceanu, care, pe timpuri, erau și ei niște *jidoviți*. Dumnezeu să-i mai înțeleagă!

Se știe că extremitățile se ating. Oricît de diferite ar fi între ele. Extrema dreaptă confundîndu-se cu extrema stîngă, avînd semnul schimbat. Să nu dea Cel de sus să vină la putere, în România, o dreaptă fanatică, xenofobă; xenofobă și fanatică precum stînga, extremă...

OCHEAN

de Paul Miron

13

Chemarea lui Avraam

INGRIJORAT de destinul neamului ales de el, Cel de Sus cugetă la o nouă împărțire a vieții acestuia. S-a oprit la Ur și a descoperit pe fiul lui Terah, Avraam, și l-a convins să meargă în țara Canaan. I-a dat chiar în scris: "Ieși din pământul tău, din neamul tău și din casa tatălui tău! Din tine voi ridica un popor mare, binecuvîntat, ca să se binecuvînteze toate neamurile lumii." Avraam și-a adunat toată averea, a luat cu dînsul pe Sara, soția sa, și pe nepotul său, Lot, fiul lui Haran. După ce a străbătut toate țările, s-a oprit la Sichem unde ar fi trebuit să-l aștepte Rafael și Uriel. Sub stejarul din Mamvri s-a întîlnit cu Cel de Sus căruia i-a zidit un jertfelnic.

Dar păstoriile lui Lot și ai lui Avraam se sfădeau între ei cu toate că era pământ destul pentru toți. Și s-au despărțit. Lot și-a ales părțile cele mai frumoase ale Iordanului, la Sodoma, Avraam și-a făcut casă la Hebron, în umbra pomului sfințit.

*
* *

Trecură pe podul de piatră ca la venire. Acum nu mai erau doi, ci trei. Umbrele lor creșteau pe perdeaua pădurii ca și cum i-ar fi pictat un meșter zugrav. După ce li recunoșteai că sînt ei, remarcăi reproduce coifurile cu ornamente fine, cutele hainelor, centurile și săbiuța care nu strălucea. După ei, la trei pași, umbra lui Acachie, cu spatele prelungit de un sac care îi atîna de pe un șold pe altul, cu o chivără labîrțată în cap tîra după el cu mîndrie cele două sulite ale noilor săi stăpîni; le mai scăpa pe jos și alerga din nou ca să țină distanța.

Apropiindu-se de oraș, apreciară aroma grădinilor îmbătătoare. Străzile erau luminate, oameni în ultimul hal de beție se zbăteau bucurîndu-se de ulti-

mul ceas de plăceri care îi aștepta. Pe acoperișuri și pe părăți se vedea stema companiei magazinelor reunite, întrebînd din om în om adresa gazdei lor, simțiră că se înecă ca o tusa salbatică, ce le infunda plămîinii. Uriel susținea pe Acachie leșinat. Clopote răsunară, o ceață roșiatică se lăsa peste limbi de foc. Ardea orașul. Din ceruri tună vocea Celui de Sus. Se opriră, scăpați de flăcările ucigătoare, datorită lui Acachie care îi trase într-un canal răcoros pînă la marginea orașului.

Ne-am dus la școală cu daruri. Copiii i-au primit cu țipete de bucurie. Rideau, dar ochii le erau triști. Am rămas cu ei pînă tîrziu. Înțelegeau mai ușor legăturile dintre ei, înțelegerea momentelor, înclăștarea în ființa cetelor din care se trăgeau, unul din altul. Ei deconspirau activitatea subversivă a opoziției, dar acest lucru nu mai conta. Imperiile se stingeau ca un muc de luminare.

O delegație a tîrgoveților sinistrați se prezentă la biroul arhistrategilor (așa erau ei numiți acolo): "Vă rog să ne ascultați. E adevărat, ne-am schimbat noi, dar și ceilalți, inclus și Maria ta, s-au schimbat." - "Cînd ați fost ultima dată aici? Nu mai știți? Ei, bine, eu mi-aduc aminte. Am stat de vorbă la plăcintăria din față. Pe atunci laudați Sodoma și Gomora ca cele mai frumoase tîrguri din țara Iordanului. De ce le-ați dat foc? Dăm dijma noastră comunității și comunitatea ne distruge." Uriel ceru sfatul lui Rafael: "Așa ni se cere. Noi sîntem soldați și ascultăm, aveți vreo pretenție?"

Dar cel ce întrebuse dispăruse de mult între concetățenii lui. Noaptea, într-o patulă, cei doi înaintau prin întunericul orașului. Pe alocuri auzeau ce se vorbea în case și în grădini. Vîntul aduse părerea unui tîrgoveț: "Cred că Cel de Sus a exagerat. Ai remarcat satisfacția lui la prăpădul cetății noastre?"

POLIROMNOUĂȚI
mai 2000*** **Cercetarea literară azi**
Studii dedicate profesorului Paul Cornea

Dorin Tudoran

Tînrul Ulise

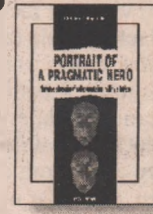
Christina Zarifopol-Illias

Portrait of a Pragmatic Hero
Narrative strategies of self-presentation
in Pliny's Letters

Françoise Bonardel

Filosofia alchimiei
Marea Operă și modernitatea

În pregătire:

F.M. Dostoievski
Cristian Tudor PopescuJurnal de scriitor (vol. III)
România abtbildComenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Brașov, str. Toamnei nr. 7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

**CĂRȚI
STRĂINE**

prezentate de
**Andreea
Deciu**

PĂCATELE POSTMODERNISMULUI

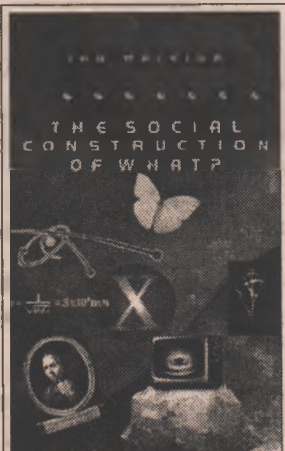
ZILELE de glorie ale postmodernismului par să fi apus aproape de tot. În ciuda reputației de care se bucură Jacques Derrida în Europa și peste ocean, de pildă, ori de succesele Juliei Kristeva în coteriile feministe și psihanaliste, o certă neglijență metodologică, poticneli de judecată și toleranță față de amatorism ori chiar impostură intelectuală care din păcate caracterizează orientarea numită în disciplinele umaniste generic "postmodernism" sînt vicii imposibil de ascuns la nesfîrșit. Postmodernismul piere pre limba sa, dacă putem spune astfel, sufocat în confuzii terminologice, solipsisme și lipsă de discernămint al ideilor. Aceasta este premisa unui important studiu dedicat de filozoful Ian Hacking evoluției principalelor metode și formule de gîndire din postmodernism. *The Social Construction of What (A cui construcție socială)* este cartea unui filozof cu portofoliu impresionant, cu reputație solidă atît între tradiționaliști cît și în rîndul radicalilor. Impactul ei, prin urmare, nu poate fi neglijat. Hacking nu declară, emfatic, postmodernismul drept impostură, cum au făcut-o Sokal și Bricmont, nici nu-l comentează răutăcios, precum Christopher Norris, hibe pe care le-a avut încă de la apariția sa. Calm, conștient de forța de seducție a unui curent de gîndire suficient de generos ca ofertă și de accesibil ca jargon, autorul acestei cărți procedează mai curînd la o demolare potolită, dar meticuloasă, axată pe o singură ramificație a postmodernismului, însă una cu rădăcini extrem de puternice: constructivismul social.

În românește conceptul de constructivism social nu a devenit uzual încă, poate datorită faptului că scrierile

unui Stanley Fish, de pildă, sau ale unor feministe radicale așteaptă să fie traduse. Dar dacă termenul în sine poate suna cumva a barbarism, conținutul său semantic ne este deja bine cunoscut, intrucît el se referă la acele idei sau concepute a căror valabilitate depinde de norme și cutume sociale sau istorice, neavînd consistență sau adecvare pe cont propriu. După ce Roland Barthes a anunțat moartea autorului, postmoderniștii de generație mai tînără se referă la "autorul" unui text literar ca fiind simplă convenție necesară receptării acelui text. Numai că pentru o anumită categorie de adepți ai postmodernismului aproape orice poate trece drept convenție sau construct social: sentimentele umane, sexul, boala, cunoașterea, adevărul, istoria, realitatea, alfabetismul, copilaria, tinerețea, bătrînețea, crima, chiar postmodernismul însuși. Într-un amestec puțin dezorientant de concepte importante sau simple aglutinări intelectuale efemere, dicționarul postmodernist de "convenții/constructe sociale" se transformă promițător într-un fel de panaceu universal pentru toate dilemele umanității.

Acuza cea mai la îndemînă pentru asemenea ambiții e evidentă: aroganță naivă. Departe de a rezolva însă problema, ea ne distrage atenția de la faptul că postmodernismul e, în parte, o chestiune de morgă, o atitudine filozofică și apoi o filozofie. Hacking califică, indirect, această atitudine drept belicozitate gratuită. Citînd cartea lui Sokal și Bricmont ai fi tentat să crezi că o serie din temele postmoderniste cele mai la modă au fost lansate pur și simplu ca reacție la sobrietatea analitică și productivă a filozofilor tradiționaliști sau a oamenilor de știință. Dintr-o competitivitate ușor ridicolă, filozoful postmodernist se ocupă de regimul social al quarck-ului doar pentru că astfel poate aspira să intre într-un dialog cu fizicianul. Dialogul, însă, e imposibil nu numai datorită unui dispreț reciproc, cît mai ales din pricina unei neînțelegeri fundamentale privitoare la obiectul conversației. Quarck-ul la care se referă Andrew Pickering, de exemplu, în studiul său *The Social Construction of the Quarck (Construcția socială a quarck-ului)* nu reprezintă același lucru cu fenomenul care captivează imaginația fizicianului.

Criticînd ideea că anumite concepte esențiale

Ian Hacking, *The Social Construction of What*, Harvard University Press, Massachusetts and London, 1999, 261 pag.

pentru gîndirea noastră și pentru universul în care trăim ar fi simple convenții sau constructe sociale, Ian Hacking propune, de fapt, în subsidiar, o reconciliere a celor două tabere, oamenii de știință și cei din lumea umanioarelor. Nu o reconciliere bazată pe descoperirea unui țel sau aspirații comune suficient de importante încît să merite efortul unei unificări metodologice, oricît de dificile, ci mai degrabă un fel de armistițiu încheiat tocmai în numele diferenței ireductibile. A protesta împotriva afirmației că sănătatea mintală e un construct social nu înseamnă nimic, ne reaminteste Hacking, cel puțin nu atîta timp cît nu înțelegem că la limită totul poate fi declarat construct social, pur și simplu în virtutea faptului că sîntem făcături ancorate în istorie, și ca atare în practici sociale supuse legilor schimbării și subiectivității aferente. Construc-

tivistul este, în forma sa radicală, un troțkist animat de idealuri naiv-utopice, iar în forma blîndă un simplu istoric dotat cu prea multă conștiinciozitate. Sexul, boala, adevărul, cunoașterea sau bătrînețea sînt atît realități, solide și incontestabile, cît și convenții constitutive ale lumii în care trăim. Aparatul paradox este lesne rezolvabil, iar soluția nu-i aparține lui Hacking, ci lui John Searle. În cartea sa dedicată construcției realității sociale (atenție!, nu construcția socială a realității), Searle distinge între faptele obiective din punct de vedere epistemologic și cele obiective din punct de vedere ontologic. Regulile unui meci de fotbal, de exemplu, sînt obiective din punct de vedere epistemologic în măsura în care gestul marcării unui gol este socotit drept avantaj pentru echipa marcatore de către oricine privește jocul, nu doar de către jucătorul care a marcat. Cîtă vreme mingea a intrat în poartă, marcarea golului e o chestiune obiectivă, nu dependentă de părerea cuiva (chiar dacă arbitrii și jucătorii își dispută de atîtea ori părerile proprii în domeniu). Dar jocul de fotbal în sine nu are obiectivitate ontologică pentru că existența lui depinde de existența noastră, a unor jucători și spectatori.

Păcatul postmodernismului, așa cum îl vede Ian Hacking, este că e ancorat prea adînc într-un proiect de contestare a obiectivității ontologice, dar se războiește numai cu obiectivitatea epistemologică.

EDITURILE ALL
BD. TIMIȘOARA NR. 58, BUCUREȘTI,
TEL.: (01) - 402 26 20; FAX: (01) - 402 26 10;
E-mail: comenzi@all.ro; http://www.all.ro

**INTRODUCERE
ÎN
FILOZOFIE**
Autor:
**William
James Earle**
328 pag.,
preț:
79 000 lei

*Fiecare capitol oferă
o perspectivă generală, la zi, asupra
problematicilor fundamentale
ale acestui domeniu: natura filosofiei,
epistemologia, filosofia științei și a religiei,
metafizica, filosofia minții și a limbajului,
etica și estetica.*

TELE-

COMANDO

Cine are nevoie de Vacanța mare? (II)

Răspunsul este foarte simplu: Florin Călinescu, personajul prin care a pătruns la PRO TV un tip de comportament mediatic pînă la el cu totul necunoscut. Amestec ciudat de opacitate și de inteligență, de talent și de izbucniri fruste, de sfii de paradă și de narcisism agresiv, de gesturi curtenitoare și de revărsări plebe, de antierou și de dictator *in nuce*, Călinescu a impus, în scurt timp, o prezență publică onctuoasă, glisantă, greu de fixat într-o imagine anume. Cu o cultură superficială și lipsită de nuanțe, al cărei prototip autoritar este Ion Cristoiu, dar și cu un curaj sinucigaș în abordarea celor mai diverse teme, el și-a găsit o foarte eficientă formă de protecție: relativizarea, pregătirea din timp a terenului pentru pasul înapoi, jocul de-a taclaua care nu implică responsabilități. De aici și pînă la bagatelizarea problemelor grave ale societății românești, pînă la suspendarea autorității și pînă la hîrjoana de maldan cu demnitarii, cu persoane publice importante și cu nenumărați oameni de cultură nu mai era decît un pas. Și el a fost făcut cu multă dezinvoltură. Concomitent, Florin Călinescu s-a individualizat lexical, a încercat acreditarea unei retorici inconfundabile și a reușit chiar să-și construiască o stilistică proprie: vulgaritatea șoptită, licențiosul mai mult sau mai puțin coafat, aluziile sexuale bine conturate. Singur și redundant pe vastul patinoar catodic, el risca, în această situație, să ajungă la fel de vizibil, înlănțuit cu propriile-i obsesii, precum un boschetar pe ringul de dans al Operei din Viena. Și atunci a fost găsită salvarea, barca miraculoasă, pluta căzută din cer sau ce-o mai fi ea: *Vacanța mare*. Bășcălia de Cișmigiu a lui Călinescu s-a transformat acum în cinism, relativizările sale au devenit adevărate incendii, glumele insinuante s-au preschimbă în insulte grosolane, iar licențele în adevărate pornografii. Sub această cupolă de materii descompuse, prin care nu mai răzbat decît furtuni de hi-

drogen sulfurat, Florin Călinescu a renăscut; el pare acum imaculat precum Albă ca Zăpada, sobru ca un academician, îngrijorat ca un ministru de Finanțe și zglobiu ca cei șapte pitici. Este el responsabil, în vreun fel, că această patologie publică numită *Vacanța mare* a primit acreditarea morală prin apariții la ore de vîrf pe cel mai important post de televiziune? Răspunsul cinstit este unul singur: nu se știe exact, dar de aici așa se vede! (P.Ș.)

Sex cu Nadine?

Mărturisesc sincer că mi-l închipuiam altfel. Mult mai pasional, exotic, amestec de supunere și de sălbăticie, de prăbușiri în genune și de navigări line, vapoaroase, ca pe Internet. Pentru că, trebuie spus fără nici un pic de ipocrizie, Nadine promitea. Trupul ei bine modelat, cu volume ferme, ieșite parcă din mîinile lui Bourdelle, via Medrea, ochii mari, mult mai potriviți pentru a citi în ei uimirea decît inteligența, buzele senzuale, al căror suris este păcat să-l sacrifici pretinzîndu-le să și cuvînteze, pielea ambiguă, sonoră și luminoasă în același timp ca un abanos altoit în Suedia, totul, dar totul, promitea imaginației cele mai uluitoare desfătări. Și tocmai de-asta e bine ca de multe ori să stai naibii acolo, în imaginație, unde totul este inalterabil și etern și să nu cobori pe pămîntul electronic unde Nadine, întrupată într-un soi de hibrid Tucă/Diaconescu, vrea să arate cu tot dinadinsul că posedă și darul vorbirii. Evident, despre sex. Și mai evident, despre sexul cu Nadine. Dar ce cuvîntează acolo Nadine nu este, din păcate, nici vorbire și nici sex. Este o rețetă de post, un fel de combinație între ipocrizie, vulgaritate, incultură, savanterii de bordel nelegalizat, declarații puritane și prostie castă (pentru ultima sintagmă a se re(vedea) emisiunea cu Dana Săvuică). Este, în ultimă instanță, doar un îndemn la evaziune pentru adolescenții visători și sfioși. La o evaziune solitară, doar cu Nadine cea adevărată, cea monumentală și tăcută din imaginație! (P.Ș.)

Cărți primite la redacție

• Fernando Pessoa, *Terapia eliberării*, prefață de José Augusto Seabra, cuvînt introductiv, selecție și traducere de Micaela Ghițescu, Editura Științifică, București, 2000, 182 p., 70.000 lei.

• Françoise Choquard, *Drumul spre Lîpari*, traducere de Aurelia Ulici, Editura Cartea Românească, București, 2000, 148p.

Danemarca

H. C. ANDERSEN ne e cunoscut tuturor din poveștile copilăriei - însă cine și-ar fi închipuit că în fantastul romantic se ascunde un temperament de reporter, un jurnalist atent la tot ce e nou în epocă - fotografie, tren, vapor cu aburi, telegraf, electromagnetism - văzând că Europa va putea fi văzută în opt zile cu o mașină de zbor, sau că Liszt, aflat în concert la Weimar, va putea fi ascultat de la Copenhaga. Călătoria marului scriitor prin Europa, începută la 31 octombrie 1840 și încheiată la 22 iulie 1841 (9 luni - perioadă simbolică pentru nașterea unui "nou Andersen") n-a fost numai efectul suferinței din dragoste (iubita sa Louise Collin urma să se mărite), nici doar o fugă de insuccesul temporar avut cu piesa de teatru *Fata maurului* la Teatrul Regal - deși asemenea supărări îi mai oferiseră o dată pretext s-o pornească la drum. Nu, Andersen n-a fost un escapist, fugind când nu era iubit - pur și simplu, dorul de călătorie, nevoia de aventură, pe care orice insular danez le are în sânge, au transformat sejurul obligatoriu în Italia (la modă pe atunci) într-o adevărată vânătoare de imagini printr-o Europă unde nici un alt scriitor danez nu se încumetase încă.

La 34 de ani, Andersen era deja bine situat, cu o pensie anuală de 400 de taleri din partea statului. Fiul de cizmar sărac venit din Odense la Copenhaga în 1819, fără un ban, devenise cunoscut, chiar dacă mai degrabă în Europa decât acasă. Nu i-a fost greu să obțină o bursă de 600 de taleri de la regele Christian, dintr-un fond special, pentru a împlini această călătorie.

Bazarul unui poet - memorii publicate la 30 aprilie 1842, prelucrând momentele esențiale din jurnalul foarte amănunțit, se împarte în două volume, reflectând două lumi distincte. Primul are drept fundal Europa Apuseană - Germania, Italia - fiind consacrat mai ales marilor descoperiri ale epocii (de exemplu, prima călătorie a lui Andersen cu trenul, la 10 noiembrie 1840) și întâlnirii cu mari personalități (Mendelssohn-Bartholdy, Schelling, Brockhaus...). Al doilea este adevăratul "bazar", oglindind drumul poetului prin Grecia, Turcia, țările dunărene, cu ultime popasuri în Austria și Germania înainte de întoarcerea acasă.

Între numeroșii călători prin țările române care au lăsat scrisori sau relatări de cancelarie nu se află până la 1840 nici un alt scriitor cunoscut. Ce-i drept, unele dintre aceste personalități au ajuns personaje literare (de exemplu, la Sadoveanu), altele au constituit la rândul lor surse de informație pentru noi călători. Andersen e deopotrivă scriitor și propriul personaj.

Un personaj întruchipând danezul obișnuit: preocupat de politică, de ecologism și "biserica-natură" (istoria palmierului din mijlocul unei mari străzi ateniene, salvat de la tăiere datorită intervenției unui danez, rămâne de pomina); modest (primul lucru care se învață la școală: "să nu crezi că ești mai presus de semenul tău"), cu mărturisită admirație față de sport și cultivarea unui corp suplu, sănătos; ironic (*det danske grin*) - ironia fiind cea mai izbutită metodă de a contrabalansa exaltarea și vorbele mari; dornic de echilibru, de evitarea izbucnirilor violente. Pornit în lumea lar-

ga într-o epocă în care marile mișcări naționale rezonau, de asemenea, cu educația daneză, Andersen folosește fiecare prilej pentru a invoca steagul cu cruce al patriei sale (faimosul *Dannebrog*, căzut din cer pe câmpul de luptă pentru a vesti victoria danezilor), sau pentru a lua partea celor asupriți, în spiritul echității cu care Danemarca se mândrește și astăzi în mod deosebit.

Desigur, era epoca marilor exemple de implicare filoelenă - Hugo, Blicher, Oehlenschläger, Byron - era chiar moda luptei împotriva "păgânilor anticivilizatori". Într-un fel, Andersen ține pasul cu această modă: descrie crime (uciderea poetului Rhigas, profanarea unei biserici), deplânge jugul otoman "sub care suspinase poporul", proslăvește eroii greci (Marko Botzaris, căpi-

tanul Miaulis), născocesc istorii emoționante (*Frăția de cruce* - poveste brodată pe un cântec popular antiotoman: "A venit turcul la noi în sat, are câini salbatici de vânătoare, o haită puternică."/ "Am să-i gonesc pe toți peste insulă, spuse tânărul căprieș, îi alung peste insule în marea adâncă"). Pe de altă parte însă, echilibrul interior, imparțialitatea specific daneză îl fac să nu omită calitățile turcilor, lăsându-se până la urmă fermecat de Orient.

È tolerant și înțelept, găsind sens fiecărui teritoriu: un spirit demn de Europa zilelor noastre (aproape două secole au trecut până ce Europa a înțeles ceea ce Andersen descoperise îndată, prin intuiția sa de poet: că Turcia nu poate fi exclusă din întregul politic, spiritual și economic al continentului). Dacă se întâmplă să "expedieze" în puține fraze unele momente - de pildă, întoarcerea prin Germania - consacră, în schimb, pagini întregi descrierii seraiului sau unui cimitir turcesc (dragostea și moartea fiind temele sale preferate), se desfășoară luxuriant în amintirea palatelor turcești, vestmintelor, mărfurilor, porturilor pline de viață. "Bazarul" poetului este cu adevărat cuceritor tocmai datorită nestematelor din Orient.

Simțind că în Orient cuvintele sunt pline de sentiment, concretețe, miez, dar se golesc apoi de sânge pe măsură ce trec, spre Apus, prin filtrul rațiunii, Andersen, care citise în 1835 *Voyage en*

Orient de Lamartine, în traducere daneză, a pornit-o pe urmele acestuia, cum spune chiar el, "ca lebăda care pornește spre soare". Chiar și în stil se vedește această coplesire de lumină orientală: danezul folosește rareori punctul, fraza curgând aproape fără sfârșit, întreruptă numai de punct și virgulă, asemenea fluidului din poveștile arabe, unde totul de leagă prin *wa* (conjunția "și"). Este evident că tot ce strălucește sub soarele mediteranean îl exaltă (ajunge chiar, la un moment dat, să afirme că nu există pe lume oameni mai cinstiți decât turcii!).

Din fericire, cumpăna interioară, care îi domolește sistematic entuziasmul romantic, introduce aici un personaj de tot hazul - un rus care o pățise, jefuit pe drumul spre Constantinople, și care

Constantinople, persanul cu turban verde ivindu-se din când în când, misterios, în diferite etape ale călătoriei, tânărul turc (poet-povestitor) care mergea în Valahia să cumpere cai de rasă, florile de cartof oferite ca rarități reginei Greciei - în astfel de schițe pentru plan secund, Andersen e neîntrecut. Rămân și trăsăturile generale - bărbații sunt toți amabili, spirituali, femeile - frumoase - încât se poate pune întrebarea cât adevăr e în ceea ce a povestit? Cât adevăr cuprind aceste memorii care înfățișează Grecia ca pe un tărâm din legendele Olimpului, Turcia ca pe o extindere lamartiniană - în Orient, spunea Andersen, e nevoie de fantezie - ori, asta avea din plin! -; Mare Neagră, sub semnul argonauților și al epistolelor lui Ovidiu (cețuri, furtuni, vijelii, corăbii scufundate); Dobrogea ca pe un ținut pustiu?

Chiar dacă uneori fantezia și temeliile culturale înlocuiesc informația reală, chiar dacă unele "ramificații" ale călătoriei sunt inventate (de pildă, poetul n-a urcat niciodată pe Pentelikon, să vadă câmpia Maratonului și carierele de marmură, ci s-a oprit, plictisit, la mijlocul drumului; n-a fost niciodată la Mehadia, dar a descris cu entuziasm acele locuri, cititorul fiind tentat să-l creadă), Andersen rămâne un reporter ale cărui relatări pot fi verificate - prin propriul jurnal, scrisorile primite și, evident, jurnalele celor pe care i-a întâlnit. Despre fluctuația între imaginar și realitate dă referință, de altfel, și stilul său, alternând relatările concrete ("am făcut, am zis...") cu sugestii, relatări impersonale, poezii și sentimentale texte de melodii (pe care poetul recunoaște a le fi compus el însuși, după cum i-a dictat muzica).

CĂLĂTORIA pe Dunăre, care interesează în mod deosebit cititorul român, este în mod evident o adevărată revelație pentru Andersen, partea "eroică" a călătoriei. Nu e de mirare, întrucât până la 1830 nu oricine s-ar fi încumetat s-o pornească în susul Dunării, neexistând încă navigația cu abur! Cu ochiul intuiției, mai clarvăzător decât al contemporanilor săi, Andersen descoperă că Dunărea este chiar o axă de simetrie, delimitând Peninsula balcanică de Europa Centrală - și nu pierde nici un prilej să observe (cu simpatie, de altfel) că pe țărmul Bulgariei sclipesc în soare minarete turcești, iar pe partea românească - turle de biserici. Din ierboasa Valahie, cea plină de lanuri ("grănarul Europei" se vedea și de pe vas!) începea Europa!

În realitate, cu excepția Dobrogei - care în acea perioadă, vorba lui Ion Barbu, "zăcea turcică", Andersen n-a cunoscut România decât din informații trunchiate, culese anterior. Reiese că a ales drumul prin Dobrogea pentru a evita două carantine (ar mai fi fost una la Galați, port înfloritor, unde se construiseră deja în acea perioadă vapoare românești cu abur, care aveau permisiunea de a circula pe Bosfor). Constanța, pe care a găsit-o încă în ruină, fusese descrisă de călătorii dinaintea bombardamentelor rusești ca o minune, cu mii de coloane de marmură... Iar drumul pe Dunăre, pe unde Andersen circula în timpul unei răscoale antiotomane născute pe teritoriul Bulgariei - care nu se extinsese și în

Într-un om

Valahia, românii nefiind constrânși religios, fiindcă își menținuseră conștiința de neam și ortodoxia - nu i-a permis poetului și incursiuni în teritoriu. Sigur că, ajungând la București, ar fi întâlnit deja palate neogotice (palatul Șuțu, casa Librecht), sau ar fi auzit despre experiențele cu mașini agricole de pe moșia Pantelimon, ar fi auzit despre falansterul fourrierist de la Scăieni - societate "agronomică și de manufactură" care i-ar fi reamintit de Danemarca... Ar fi aflat, desigur, el care punea atâta preț pe eroismul național, că după complotul de la 1840, Bălcescu se afla închis la Mărgineni...

Poate ar fi aflat și despre operă (primul spectacol se jucase în 1836 - *Semiramida* de Rossini), ar fi aflat că aparuse primul cotidian românesc (în 1837 - "*România*"), că existau deja fabrici de hârtie; ar fi aflat poate chiar că în 1841 fusese tipărită la Iași, în "*Dacia literară*" prima traducere din daneză, poezia lui! - *Vioreaua de câmpie!* (Pre-

lucrând, probabil, o talmăcire a lui Chamisso.). S-ar fi bucurat să știe că, deși el însuși nu intrase în România, o poezie a lui pătrunsese deja.

Totuși, cu toată "aținerea pe firul apei", Andersen înțelege limpede că e vorba de un teritoriu aflat la confluența a trei imperii, că din această întretăiere România a avut de suferit. În ciuda împărțirii teritoriale, are o exactă viziune asupra naționalității persoanelor întâlnite: pentru el, turcul e turc, valahul - valah, bulgarul, sârbul, ungarul etc. nu sunt "otomani" sau "austro-ungari". Se observă că știe despre latinitatea românilor; un simplu păstor dobrogean îi sugerează o întreagă galerie de prinți valahi. Avea și cunoștințe vagi despre folclorul românesc (altminteri n-ar fi compus poezia despre salcia plângătoare, evident pornind de la invocția "frunză verde"). Natura îl inspiră - se miră de ce emigrează unii în America și nu vin, în primul rând, să locuiască aceste țărături. La Orșova, unde experimentează reclusiunea ("la drept vorbind, toți

ne aflăm în carantină pe-această lume, până ni se îngaduie să facem marea călătorie spre cer") trăiește și primele momente legate de artă - asistă la o horă, ascultă muzica unor fluierași, observă elementele de arhitectură ale unei case țărănești... Ba chiar se și distrează, fiindcă negustorii de lipitori care veniseră pe același vas (negustori de lipitori, și nu de arici, cum am citit într-un fragment greșit tradus în română - viciile traducerilor prin intermediar!) își spălau și limpezeau lipitorile, atârnându-le în punji, de sfori. "Viața ca o carantină" ar putea fi, desigur, un alt titlu pentru memoriile lui Andersen, sau cel puțin pentru călătoria pe Dunăre!

Ar mai merita să amintim că, după ce de-a lungul întregii călătorii, aproape toți cei care auzeau de Danemarca o socoteau ... din America (poate datorită sonorităților apropiate - Dinamarca?), ceea ce nu putem spune că nu măgulea orgoliului atlanticului insular (dar îl și necăjea, dovedindu-i-se că țara sa nu era chiar foarte cunoscută), un copil român

a fost singurul care a știut unde e situată: "Cred că e departe de aici! Pe lângă Hamburg". Cultura, dragalășenia și mândria micului român Adam Marcu - singurul de altfel cu care a stat de vorbă - l-au impresionat profund pe Andersen: "Firea sa nobilă, chipul inteligent și nevinovat erau cel mai bun certificat de noblete".

Fără să fi cunoscut cu adevărat România, doar atingând-o în trecăt, Andersen a înțeles că prin cultură, inteligență, demnitate, dor de modernitate, acele ținuturi erau chiar prima poartă a Europei. Un român inventase deja "creionul portăreț" de cerneală, stiloul, cu care a fost semnată anul acesta începea negocierilor de integrare a României în Uniunea Europeană! Ceea ce scriitorul danez presimțise, se împlinesc astăzi.

Hans Christian Andersen

Bazarul unui poet

GRECIA

APROAPE de chei se afla o dugheană de scândură, cu pământ pe jos și grinzi ținând un tavan care acoperea jumătate, doar, din odaie; cealaltă jumătate fiind direct sub acoperiș. Era o cafenea. Jur împrejur, la măsuțe de lemn, ședea greci și străini. Deasupra unei flăcări se afla un vas cu cafea; un frumos băiat grec mesteca licoarea cu-n băț ținut în amândouă mâinile, așa încât să fie uniform consistentă; apoi o turnă fierbinte în cană.¹ Doi marinari ruși jucau la scărțiala unei viori mânuite de-un grec bătrân.

Am pătruns în oraș; ulițele erau înguste; în cea principală, care făcea înconjurul golfului, se înșiruiu dugheană lângă dugheană, ca niște cutii răsturnate, din care se vindeau haine, fesuri, papuci de safian, fructe, bucate. În fața la *Hôtel de la Grèce* stăteau, pe o verandă de lemn zugrăvită în culori vii, câțiva greci și orientali cu narghilele. N-am întâlnit decât un străin, anume un rus care a vrut pe dată să știe ce căutam în blestemata asta de țară.

- Toți sunt niște bandiți; afurisiți fie grafomanii și Lamartini care descriu ținuturile astea încât să ai chef să vii încoace! Dacă l-aș prinde pe vreunul, i-aș rupe gâtul! Am sosit din Constantinopol; am făcut drumul pe uscat de-a lungul țărâmului și am fost jefuit de albanezi - mi-au luat și ultimele boarfe! Mi-au omorât slujitorul! Acum stau aici și aștept credite și bani. E cea mai nenorocită de țară infamă, cu lume rea; ce-i fi căutând dumneata în Orient?

FRUMOASĂ primire, n-am ce zice!

Între timp m-am dus totuși la cel mai apropiat bărbier, așezându-mă pe banca de lemn de-a lungul zidului, printre greci; o curea de piele legată de zid mi-a fost prinsă în jurul gâtului, briciul ascuțit îmi zbura ca fulgul peste toată fața, care mi-a fost stropită apoi cu apă de roze. Bărbierul m-a întrebat dacă sunt englez - când i-am răspuns că sunt danez m-a strâns la piept, strigând:

- Bravi americani!

L-am asigurat că nu sunt american, ci danez, el a încuviințat voios din cap, și-a pus mâinile în dreptul inimii și mi-a povestit, pe câte am înțeles, cât de dragi le sunt americanii tuturor grecilor din vremea luptei pentru eliberare, când vapoarele americane le aduceau provizii.

¹ Nota lui Andersen: „Cafeaua în Grecia și în Orient este atât de bună, încât călătorul care se reîntoarce din aceste ținuturi nu mai găsește, la început, nici un gust în cafeaua pregătită europeaneste. E băută cu zaț, dar rămâne catifelată, iar zațul e ca o pulbere de ciocolată.”

SPRE SEARĂ m-am îmbarcat pe *Lykurg*. Marea era agitată, doi greci voioși vâsleau și de fiecare dată când valurile ridicau barca, de era cât pe-acți să cădem peste bord; chiuiau din răspuțeri.

Pe vas m-au întâmpinat chipuri străine. Soarele apunea. Am ridicat ancora și vaporul a cârmît spre nord-est de Syra, unde am întâlnit ape mai liniștite! Era o seară frumoasă, limpede-înstelată. Încă nu cunoscusem pe nimeni; stăteam pe afetul unui tun, privind marea ceaștă. Un străin în vestminte orientale se întoarse spre mine; l-am privit, și el, la rândul său, mă privi dând din cap prietenesc și atingându-și turbanul. Era persanul cu care navigasem de la Napoli! Noi doi eram singurii dintre vechii tovarăși de drum de pe *Leonidas*; părea bucuros de întâlnire, cum eram, de altfel, și eu. Călătoria și el spre Atena, iar de-acolo acasă. M-a îmbiat cu fructe, i-am oferit și eu altele, dar nici unul din noi nu izbutea să se facă înțeles prin cuvinte. Am arătat spre frumosul cer înstelat, el și-a dus mâna la turban. Simțeam totuși că trebuie să spun ceva, chiar dacă doar un șir de vorbe dintr-o limbă înrudită cu a lui; dar ce știam eu altceva decât primul verset din *Geneză* în ebraică? Face omul ce poate! Arătând către stele am zis:

- *Bereșit barah Elohim et-hașamaim veet ha-are!*
El încuviință surâzând, dorind la rândul său să spună tot ce știa dintr-o limbă pe care o credea a mea:

- *Yes, sir! Verily, verily!*
Aceasta a fost toată conversația noastră. Nici unul nu știuse să spună mai mult; dar ce buni prieteni eram!

TÂNĂRA și foarte plăcuta regină a Greciei a fost crescută, se pare, în casa ei de la Oldenburg, într-o modestie feminină; pentru că a intrat mulțumită în mica reședință iar poporul a salutat-o cu strigăte de bucurie. Mi s-a spus că la sosirea ei toate străzile erau presărate cu trandafiri, în schimb ea urmând să primească un buchet de flori mai rare, deci și mai frumoase. În Grecia fuseseră introduși de curând cartofii, iar folosul lor era resimțit din plin; așadar florile de cartof le păreau grecilor cele mai rare și mai frumoase; și de aceea, reginei care venea de la Odenburg i-a fost oferit un buchet de flori de cartof.

Prima vizită în Constantinopol, un străin ar trebui s-o facă la bazar; acolo, dintr-odată, se află în miezul orașului, copleșit de imagini, măreție, tumult; un stup unde fiecare albină e un persan, armean, egiptean sau grec. Orientul și Occidentul țin aici mare târg. Niciăieri nu mai vezi asemenea-nghesuială, atâtea costume felurite colorate, atâtea soiuri de mărfuri.

ORIENTUL

CINE străbate golful venind din Pera și ajunge la Constantinopol, va urca străduțele spre bazar, tot mai strâmte, întortocheate, șerpuitoare; parterele tuturor caselor, de fiecare parte a străzii, seamănă cu barăcile de lemn din piețele noastre; poți vedea atelierul unui cizmar sau croitor în întregul său. Totul miroase a bucate, pâine coaptă; bunătăți și aburi care se ridică din coșurile și cuptoarele caselor deschise, încât și se pare că mergi drept prin bucătării și prin brutării. Peste tot, la vedere, pâine, feluri de-ale gurii

Ne aflăm acum în afara marelui Bazar, în jurul căruia se împletesc ulițe mărunte, pe jumătate acoperite: unele pentru toate soiurile de legume și fructe, atât proaspete cât și conservate; altele pentru pește de toate formele și culorile, alături de alte fructe ale mării. Din dugheană în dugheană atârnă peste ulițe mari bucăți de pânză marinărească sau covoare vechi, asemenea unui acoperiș; pavajul e aproape distrus și un șanț pentru strângerea apei curge de-a dreptul prin mijlocul uliței.

La intrare o lungă hală din scânduri, plină de pipe și muștucuri de chihlimbar duce către bazarul în sine, care are ziduri groase și rezistente la foc. E un întreg oraș acoperit; fiecare nație are aici cartierul său - evrei, egipteni, tot așa; fiecare breaslă are ulița sa, fiecare meserie - cizmari, șelari, la nesfârșit. Peste fiecare uliță, o boltă cu flori și inscripții din Coran; pe acolo pătrunde lumina. Dugheană lângă dugheană, ca niște cutii întoarse pe dos, în al căror fundal, din interiorul zidului gros, se deschide o borbă unde sunt pastrate mărfurile încă neexpuse vânzării.

Cartierul egiptenilor: mărfuri din Misir, totul pare o mare spițerie pe două ulițe; toate miroznela Indiei și Arabiei, ierburi medicinale și culori prețioase își amestecă aici odoarea. Îndărătul tejghelei, un egiptean arămiu, cu talar lung, arată întocmai cum ne închipuim alchimistii.

Alt pasaj pare anticamera pentru sala tuturor armurilor lumii; alta e ulița șelarilor: șei și tobe de marochin, piei de bivol, de la cele mai complicate și artistice cusute, până la cele mai simple și chiar grosolane, atârnă pe pereți sau sunt răspândite pe podea și tarabe.

Altă arcadă acoperită i-a giuvaergiilor; lanțuri de aur sclipesc, brățări scânteiază, inele scumpe și giuvaeruri de preț iau vederea. Apoi ajungi între vânzători de parfumuri: aici miroase-a uleiuri de trandafir, se vând punguțe de mosc, tămâie și coada șoricelului.

(Continuare în pag. 22)

Felix Karlinger - 80

FELIX KARLINGER, care s-a născut la München, la 17 martie 1920, se înscrie în suita celor mai de seamă romaniști germani - Fr. Diez, Hugo Schuchard, M.L. Wagner, Fritz Krüger, Leo Spitzer, W. Giese, Harry Meier, care, pe lângă teme de lingvistică sau istorie literară, au cercetat și aspecte ale literaturilor populare romanice. Dar spre deosebire de aceștia, care s-au adresat culturii populare doar din când în când, Felix Karlinger și-a făcut un adevărat program din cercetarea folclorului românesc.

Interesul lui s-a îndreptat mai ales spre proza populară romanică din care a publicat, în traducere germană, numeroase volume de basme: românești, italiene, provenșale, catalane, spaniole, portugheze, mallorqueze și din America Latină. A făcut cercetări de teren în tot spațiul romanic, inclusiv la armeni, și chiar în nordul Africii. A cules material de proză populară din mânăstiri, de la călugări și călugărițe, ceea ce reprezintă o noutate absolută nu numai în studiile de romanistică, ci și în cele de folclor în general. A editat o selecție din principalele studii relative la basmul popular european, în cunoscuta serie *Wege der Forschung (Drumurile cercetării)*, incluzând și studiile de Mircea Eliade, Mihai Pop și Ovidiu Birlea. A scris o monografie despre proza populară romanică (*Einführung in die rumänische Volksliteratur*). Numărul lucrărilor de specialitate publicate de Felix Karlinger se ridică la circa 400.

Nu cred că exagerez dacă voi spune că, în cadrul preocupărilor sale, a acordat o atenție cu totul particulară folclorului românesc. Încă în 1962 își deschidea volumașul de povești romanice (*Rumänische Märchen*) cu două texte românești, în original (*Fata moșului cea cuminte* și *Lupul pârcaș*), cărora le urmau povești italiene, sarde, retoromane, franceze, provenșale, catalane, spaniole și portugheze. Masivul volum *Rumänische Volksmärchen* (312 p.), publicat în colaborare cu Ovidiu Birlea (1969), a readus în atenția folcloristicii internaționale basmul românesc după o

perioadă în care vechile colecții dispăruseră de pe piața internațională de carte. Karlinger a avut apoi foarte fericite idei de a culege el însuși și de a selecția din colecțiile altora un volum de proză populară dinafara României (*Rumänische Märchen außerhalb Rumäniens*, 1982), adică de la vorbitori de română din Istria, Banatul iugoslav, Albania, Macedonia și Grecia, dar și din Basarabia, Ucraina, ba chiar și din zona Munților Caucaz. Excelent cunoscător al basmului european în ansamblu, Karlinger face observații deosebit de interesante cu privire la locul pe care-l ocupă basmul românesc în sud-estul și în estul continentului.

Cu basmul românesc începe și a-mintitul studiu monografic asupra prozei populare romanice (*Einführung in die rumänische Volksprosa*, 1969), care reprezintă - după L. Șăineanu - prima cercetare a prozei populare românești în cadrul romanice, în deplin contrast cu studiile privitoare la balada românească, pe care J. Entwistle, E. Seeman ș.a. o exclud din cadrul romanice și o situează în perimetrul sud-est european. Karlinger subliniază masiva prezență a basmului fantastic la români în comparație cu celelalte popoare romanice, legăturile basmului românesc cu spațiul cultural bizantin și cu istoria națională. Totodată pune în evidență locul fruntaș al cercetării basmologice din România față de celelalte țări romanice.

Interesul lui Karlinger nu s-a limitat însă la basmul popular, ci s-a extins și asupra legendei românești, o specie mult mai puțin cunoscută în limbi de circulație internațională. În seria "Legende europene" a publicat, împreună cu Emanuel Turczynski, volumul *Rumänische Sagen und Sagen aus Rumänien* (Legende românești și legende din România, 1982), volum care și-a găsit locul alături de cele dedicate legendei germane, franceze, italiene, scoțiene, poloneze. Sunt aproape 200 de texte, un sfert dintre ele inedite, culese de Karlinger însuși și de alți colaboratori ai săi. Majoritatea textelor sunt publicate pentru prima oară în traducere ger-

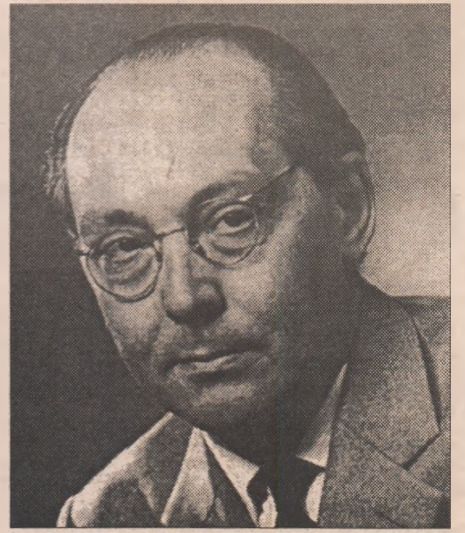
mană. Textele sunt însoțite de o consistentă introducere și de note bibliografice și comentarii științifice.

Legenda e însă un domeniu extrem de vast în cadrul literaturii populare. O parte a ei, și anume cea religioasă, s-a bucurat de o atenție specială din partea lui Felix Karlinger. Într-o perioadă în care folclorul religios nu putea fi cercetat în România, a publicat studiul despre *Povestea Maicii Domnului* (1978), prin care reintroduce tema, după studiile lui Marian, Gaster și Cartoian, în folcloristica internațională. Legendei religioase în ansamblu i-a consacrat, în 1990, volumul *Rumänische Legenden aus der mündlichen Tradition. Fragmentarische Skizzen und exemplarische Texte (Legende românești din tradiția orală. Schițe fragmentare și texte exemplare)*, în care publică legende despre crearea lumii, texte cu tematică din *Vechiul și Noul Testament*, despre sfinții canonizați și cei apocrifi, ca și povești legendare. Multe dintre ele erau cu totul necunoscute publicului de specialitate din Europa de Apus.

Felix Karlinger a fost interesat de asemenea de "cărțile populare". A organizat o "Internationale Arbeitsgemeinschaft" pentru cercetarea lor la popoarele romanice, cooptând 6 membri din România și a publicat mai multe contribuții în seria "Berichte", printre care și studii semnate de D. Simonescu, O. Birlea, M. Anghelescu, C. Velculescu ș.a.

Institutul de romanistică din Salzburg a editat seria "Studien zur rumänischen Sprache und Literatur", din care au apărut 10 volume, dedicate literaturii române vechi, Școlii Ardelene, lui Arghezi, Eliade și Sadoveanu. Un volum a consacrat Karlinger liricii religioase dintre cele două războaie mondiale, volum în care traduce și analizează texte de Voiculescu, Stamatiad, Crainic, Pillat, Maniu, Blaga, Botta și alții, înlesnind accesul cititorilor de limbă germană la literatura noastră, prin intermediul aspectului ei religios.

Într-un volum separat au fost adunate studiile lui Karlinger cu privire la Basile și Creangă, la motivul românesc

al pactului încheiat de Adam cu diavolul, care a ajuns, din Transilvania, probabil prin Austria, până pe Insula Mallorca, la funcția basmului în balada populară românească și multe altele.

Realizările lui Felix Karlinger în cercetarea literaturii populare și culte românești l-au recomandat ca pe unul dintre cei mai buni specialiști în probleme românești în deceniile 6-9 ale secolului al XX-lea în lumea germană. A fost autoritatea căreia specialiști în alte culturi, care se interesau de română, îi cereau sfaturi și informații. Din România, semnele de apreciere a activității lui s-au lăsat așteptate, în perioada comunistă. După 1990, Iordan Datcu a publicat un bun articol despre activitatea lui de folclorist (*Dicționarul etnologilor români*, 1998). Alții au scris, și pe bună dreptate, despre Felix Karlinger ca prieten al culturii române. Desigur, e frumos să ai prieteni, dar valoarea unei culturi și literaturi se măsoară după numărul celor pe care i-a fascinat, obligându-i s-o cerceteze. Karlinger, savantul, e unul dintre aceștia, iar în jurul lui s-a format un grup de cercetători care au fost și ei cuceriți de cultura română.

Știu că Fundația Culturală Română pregătește acum un volum omagial Karlinger. El va constitui o binevenită recunoaștere a meritelor celui care a cules, tradus și cercetat ca nimeni altul dintre străini folclorul românilor, dovadă că merită să te specializezi în acest domeniu. Îi doresc sănătate și putere de muncă, pentru a-și putea continua opera.

Ion Talos

Bazarul unui poet

(Urmare din pag. 21)

Intrăm sub următoarea arcadă: o grămadă de cizme și pantofi, de toate culorile și formele, papuci împodobiți cu mărgelile și broderii autentice; nu departe de aici se încrucșează cu altă uliță acoperită - pasmanterie, muselinuri, batiste brodate cu flori mari de aur, stofe de preț. Următoarea uliță e plină de arme; săbiu de Damasc, hangere, cuțite, puști și pistoale.

La un semnal dat pe-nserate, cumpărătorii și negustorii pleacă; un fel de paznici a căror slujbă e să păzească bazarurile, ferecă toate intrările, pe care le vor redeschide abia a doua zi, la un anume ceas din zori, când negustorii își vor regăsi dughenele întocmai cum le-au părăsit. În timpul zilei, dughenele sunt închise numai prin simplul fapt că stăpânul atârna o plasă în fața lor, sau niște frânghii marinărești; nu îndrăznește să intre nimeni. Magazinele arătoase din Palais Royal sunt, în comparație cu bazarurile din Constantinopole, doar asemenea unei grizete amarnic boite pe lângă fiica Orientului, în stofe bogate, cu plete înmiresmate-n ulei de trandafir și de mirt.

CĂLĂTORIA PE DUNĂRE

CÂND ne-am început călătoria pe Dunăre se făcuse trei după-amiază.

Echipajul vasului era italian; căpitanul, Marco Dobroslavici, un bătrân de toată isprava, dalmăț plin de haz, ne-a devenit tuturor în scurtă vreme drag; îi bruf-

tuluia pe marinari și cu toate astea îl simpatizau; păreau deosebit de încântați când căpătau câte-o sca-toalcă, pentru că întotdeauna avea o idee bună, pentru care merita chiar s-o iei pe coajă. În multe nopți și zile pe care le-am petrecut la bord, până la granița militară, nimeni n-a fost mai activ și mai bine dispus decât bătrânul nostru căpitan; în toiul nopții, de câte ori se putea naviga, glasul său răsună dând comenzi, mereu pe același ton, mereu gata să ardă o scatoalcă sau să născocoască ceva, iar la masa de seară era un amfitrion jovial, binevoitor. Era, cu siguranță, perla tuturor căpitanilor de care am avut parte pe Dunăre; amabilitatea lor a scăzut constant și tot în mod constant ne simțeam din ce în ce mai puțin bine; firește că aici, printre străini, ne-am legat mai tare unii de alții; dar când te-appropii de Pesta și de Viena, societatea devine atât de numeroasă, că nimeni nu se mai sinchisește de ceilalți. La taica Marco ne-am simțit însă la fel de bine ca într-o pensiune.

Pe tot drumul acelei după-amieze, dinspre Cernavodă, am trecut printre insule inundate, unde vârfulurile sălciiilor și-al câte unei colibe de stuf se ițeau din ape. Nicăieri n-am văzut Dunărea în toată lățimea ei. Am petrecut o seară veselă în cabina cochetă, bine luminată! Șampania pocnea! Gustul pâinii de seară în vinul autentic de Tokay mi-a amintit de țara secarei, îndepărtata Danemarcă. În schimb, noaptea n-a mai fost asemenea serii! Sângele nostru a fost silit să curgă lângă țărnul bulgar! În aceste mlăștinoase câmpii, arșița verii nu clocește doar molime, ci și milioane de

țânțari veninoși, care chinuie locuitorii țărnicilor și echipajele de pe vapoare în modul cel mai cumplit. Nenumărate roiuri văzuseră lumina vieții în ultimele zile, năvălind către noi din belșug prin hublurile deschise; nimeni nu se așteptase încă la asemenea prezență; roiau asupra noastră și înțepau în așa hal, încât sângele ne picura peste față și mâini.

A doua zi în zori, înainte să se crape de ziuă, ieșirăm pe punte toți, cu fața care mai de care mai însângerață și mai umflată. La miezul nopții trecusem pe lângă fortăreața turcească Silistra și acum vedeam la bord câțiva turci, care închiriaseră un loc de dormit pe punte; se culcaseră înfășurați în mari covoare și dormeau printre sacii de cărbuni.

S-a luminat de zi! Insulele Dunării, sub apă, arătau ca niște păduri plutitoare - pe punctul de a se scufunda. Toată partea valahă oferea priveliștea unei nesfârșite suprafețe verzi; singura varietate o constituiau niște gherete părăsite de paznici sau clădirea de carantină lungă, văruiată în alb, cu acoperiș roșu; nu era nici copac, nici grădină; clădirea părea singuratică asemeni corăbiei unui navigator care face înconjurul lumii pe o mare absolut calmă, de nimeni străbătută.

Între stâncile albe și verdea câmpie valahă, deasupra fluviului care își ridică valorile asemenea unui lac, se întindea un frumos curcubeu. Cât de înflăcărat, cât de minunat! Multe curcubeie s-au arcut aici, văzute de pașale și boieri, dar au fost nevoite să dispară; nici un pictor, nici un poet nu le-a văzut - marea imagine aeriană pe cerul întunecat! Mi-aș fi dorit să fiu pictor.

În românește de Grete Tartler

Ființa și gigantul

LA 16 MAI 1969, în Irlanda, a avut loc o întâlnire rămasă necunoscută pînă acum, între doi oameni legendari ai Franței secolului XX: generalul de Gaulle și Jean-Paul Sartre, reuniți acolo de prietenia ce o purtau amândoi filosofului Maurice Clavel. Această întâlnire e evocată acum în cartea *Ființa și gigantul* de Bernard Fauconnier, apărută la Editions des Syrtes. Cele două bătrîne gloriei n-au vorbit, cum ar fi fost de așteptat, despre politică și pe atunci recentul '68, ci mai ales despre literatură. Despre Malraux, Flaubert și *Lord Jim* - cartea favorită a Generalului, despre onoruri literare - Nobelul refuzat de Sartre, dar și despre... Brigitte Bardot - și ea un mit național.

Saramago răspunde

● Într-un interviu acordat lui Gérard de Cortanze și publicat în "Le Figaro littéraire", José Saramago (Nobel 1998) se dovedește și un politician lucid. Întrebat dacă venirea la putere a extremei drepte în Austria îl neliniștește, el răspunde: "Evidența gravitate a faptului că 30% din electoratul austriac a votat pentru un partid neonazist nu trebuie să ne facă să uităm că 70% nu i-au a-

cordat votul. Mai ales la asta trebuie să se gîndească Uniunea Europeană. O diabolizare a Austriei ar putea avea ca principal efect azvîrlirea ei în brațele demonilor. Trebuie să facem dovadă de fermitate, dar și de inteligență și sensibilitate. Și să nu uităm că, istoric, în acest gen de crispări central-europene, ultimul cuvînt i-a revenit totdeauna Germaniei". Cit despre decizia sa de a părăsi, în urmă cu opt ani, Portugalia și a se stabili în Canare, Saramago explică: "În 1992, guvernul portughez a interzis ca romanul meu *Evanghelia după Isus Cristos* [tradus anul trecut la Ed. Univers de Mioara Caragea, n.n.] să participe la Premiul literar european, sub pretext că i-ar ofensa pe catolici. Să emigrez la Lanzarote a fost felul meu de a protesta. Dar asta nu înseamnă că aș fi mai puțin portughez ca înainte". În privința vieții literare, îi recunoaște Portugăliei cel puțin un lucru foarte bun: "la noi nu există «papi» ai literaturii: scriitorii scriu, criticii critică și cititorii citesc".

Viața la Castel

● "Times Literary Supplement" recenzează cu entuziasm reeditarea romanului *Castelul* de William Maxwell (Ed. Harvill). Apărut în prima ediție în 1961, acest roman povestește călătoria unui cuplu de turiști americani în Franța ruinată imediat după război. "Acești americani sînt incapabili să înțeleagă exercițiul de supraviețuire galantă al unei familii franceze care știe încă să aranjeze trandafirii în stil Fantin-Latour, dar care nu are curent electric" - rezumă TLS.

Cyberpunk

● Încă de la primul ei roman, apărut în 1987, *Mindplayer*, scriitoarea americană Pat Cadigan a început să exploreze ceea ce se va numi apoi realitate virtuală, similitudinea între preocupările ei tematice și formale și cele ale mișcării *cyberpunk* (William Gibson, Lewis Shiner ș.a.) devenind evidentă odată cu următoarele trei romane, *Sintereticii*, *Punere în abis* și *Ceai dintr-o ceașcă plină* (acesta din urmă cu o in-

trigă polițistă). Se pare că "regina cyberpunk"-ului s-a cam săturat însă de SF, fiindcă mai nou a lucrat cu mare pasiune la o carte documentară despre turnarea filmului *Lost in Space* și are de gînd să recidiveze cu una despre felul cum s-a realizat filmul *The Mummy*. De fapt, nu-i nimic de mirare în această nouă pasiune a scriitoarei Pat Cadigan, Hollywoodul fiind la rîndul lui o fabrică de universuri virtuale.

Biografie Romain Gary

● Myriam Anissimov, autoare a unei foarte bune biografii a lui Primo Levi, apărută în 1996, a pornit de anul trecut pe urmele lui Romain Gary (1914-1980), pentru a-i reconstitui viața. Prin bunăvoința lui Diego Gary și a editurilor Gallimard și Denoël, ea a putut consulta documente inedite - texte și fotografii - și a adunat mărturiile de la 70 de persoane care l-au cunoscut pe romancier. Cu toate acestea, munca de documentare pentru scrierea biografiei lui Romain Gary - Emile Ajar e departe de a fi încheiată, mai mulți "martori-cheie", care au jucat un rol important în viața lui, fiind încă de negăsit. Myriam Anissimov a publicat în revistele literare anunțuri în care roagă toate persoanele ce dețin informații despre acești "martori" sau despre subiectul ei să o contacteze. Se pare că povestea vieții lui Romain Gary nu va fi tipărită decît peste vreo doi ani.

Statuia lui Sienkiewicz

● La 5 mai a fost dezvelit în parcul Lazienki Krolewskie din Varșovia un monument dedicat lui Henryk Sienkiewicz (1846-1916), romancierul care ocupă și azi locul I în preferințele de lectură ale po-

lonezilor. Statuia de bronz a premiului Nobel 1905, înaltă de 2,5 m și cîntărind peste o tonă, este opera sculptorului Gustaw Zemba, autor și al monumentului Papei Ioan-Paul II de la Cracovia.

JUMĂTĂȚILE DE ADEVĂR

ÎN POEZIA lui Baudelaire nu mai există legendă, istorie, politică, filozofie, spune Valéry (cf. I, 609). E adevărat. Prin asta, deși concepția lui de adâncime a rămas romantică, Baudelaire se deosebește de Victor Hugo. Pînă la poezia în care nu va mai exista altceva decît poezie (obiectul, în linii mari, al cărții lui Marcel Raymond *De Baudelaire au surréalisme*), sunt de făcut încă doi pași. Primul, și anume corespondențele interne, "ecourile" dintre imagini, a fost făcut chiar de Baudelaire. Însă corespondențele lui răsfrîng fie spiritualitatea, fie infernul (*le gouffre*) interior. Tot prin reflexe reciproce, mult mai minuțioase, poezia se va răsfrînge în ea însăși abia la Mallarmé. Acesta a evacuat din poezie toată impuritatea lumii, dar n-a pierdut dramatismul fiindcă a conceput poezia ca ceva *ce nu poate fi*. Satisfăcută de sine, poezia autoreflexivă ar fi devenit, cum a și devenit într-un târziu... textualism. Purtătorul de cuvînt, practicant el însuși, al poeziei multumite cu (numai) ea însăși, s-a numit tocmai Paul Valéry.

Despre Flaubert va spune că în *La tentation de Saint Antoine* "n-a perceput chemarea adâncimii" (I, 618). Flaubert, zic eu, a fost destul de adînc ca să perceapă dinauntru ei prostia - un abis. E drept, nu în *Ispită*. Acolo a fost încă prea aproape de satanismul de paradă, byronian. Diagnosticul lui Valéry este exact: Satan ar fi trebuit să fie unul din sufletele sfîntului Anton (cf. I, 619). E curios că reprezentantul unei laturi a modernității - autoreferința, în sensul de gîndire a artistului asupra artei nu în marginea operei, ci *în* ea - a înțeles, fără s-o asume, necesitatea celeilalte autoreferințe moderne: gîndirea despre rau dinauntru lui. Valéry scrie de parcă ar fi Thomas Mann: "Diavolul este, vai! natura însăși, iar ispita este condiția cea mai evidentă, mai constantă, mai ineluctabilă a oricărei vieți" (I, 618).

Dacă Valéry n-a fost mai mare ca poet (a fost *destul* de mare!), e fiindcă n-a reunit aspectele, ca predecesorul său. La Mallarmé, rîul constă în sentimentul neputinței (el a inventat ceea ce va fi un refren al literaturii moderne: a scrie că nu poți să scrii). Pare un rîu limitat, o simplă frustrare de artist. În realitate, e unul tragic. Poezia mallarméeană a neputinței este consecința, resimțită cu groază (frica de pagina albă) a "morții", în epocă, a lui Dumnezeu.

Cu inteligența lui superioară (superioară pînă și talentului său), Valéry a înțeles ceea ce n-a avut forța să încorporeze. Ce altceva decît o descifrare a secretului greu de îndurat al lui Mallarmé se percepe în această întrebare/răspuns: "Pourquoi, M. Teste est-il impossible? - C'est son âme cette question. *Elle vous change en M. Teste*" (II, 14).

VALÉRY își încheie elogiul cu o vorbă otrăvită. Principalul merit al lui

Baudelaire ar fi acela de a fi dat naștere unor foarte mari poeți (subînțelege, mai mari decît Baudelaire însuși) Rimbaud, Mallarmé și... Verlaine (cf. I, 612).

Una dintre marile resurse ale erorii este perspectiva istorică. N-ai cum să știi în ce fel vor fi văzute lucrurile peste cîteva decenii. De aceea, scriitorul care ridică piatra ca s-o arunce în criticul de întîmpinare, oricît de mult s-ar înșela acesta, păcătuiește grav. Criticul de întîmpinare ar trebui să primească o primă de pericolozitate. El este un funambul.

Problema e că Valéry l-a văzut pe Verlaine mai mare decît Baudelaire *după* ce trecuseră acele cîteva decenii. E - spus cu maxima blîndețe - uimitor.

*
* *

"Singurul real din arta este arta" (I, 613). Pe baza acestei jumătăți de adevăr care, în lipsa celeilalte jumătăți ("singurul" real din arta este chiar realul), conduce literatura într-un greu impas, Valéry îl ia peste picior pe Flaubert. Acesta n-ar fi decît un onest, respectabil, lipsit de grație și de profunzime scriitor. Nu bănuia că după o vreme vor fi asociați ca membri fondatori ai confreriei scriitorilor *artiști*.

Cine îi recitește, va constata că și această categorisire cuprinde, în ceea ce-i privește, tot numai jumătate de adevăr. Iar a face deosebire între jumătate de adevăr și neadevăr este atît de delicat încît îți vine să strigi, ca postmodernistii: adevărul, la coș! Cu adăugirea că, în practică, rar s-a întîmplat ca cineva să insiste asupra propriului său adevăr mai mult decît ei.

*
* *

Fragment superb în care Valéry reușește să dea putere unei pasiște după Kant: Mallarmé, spune el, cu gîndul la *Un coup de dés* "a încercat să ridice în sfîrșit o pagină la puterea cerului instelat" (I, 626). Ceea ce precedă e o imagine a universului uman, văzut de sus: *făcut din limpezimi și din enigme, tragic și indiferent, mut și vorbitor, cu sensuri multiple, ordonat și haotic, proclamându-l și negându-l cu aceeași forță pe Dumnezeu, conținînd o mulțime de epoci, fiecare la fel de îndepărtată ca un corp ceresc, plin de izbânzi ale omului și de inutilitatea izbânzilor lui*.

Așa e lumea, luată în general. Ea cuprinde totul. Mai tulburător mi se pare faptul că și omul, luat ca individ, poate fi așa. Chiar și epoci are omul, pînă la a-și fi străine. Mă vîd la cîte o vîrstă cu un anume fel de a gîndi - și nu-mi vine să cred. Cît despre inutilitate, cum s-o conțești dacă ai în vedere ori tăcerea spațiului infinit, ori sfîrșitul lumii, fie el și îndepărtat? Dar, vai!, de obicei inutilitatea e mult mai aproape de noi.

Curele paralele

Judith Mészáros e o excentrică în sensul etimologic al cuvântului: o personalitate neînseriabilă, trăind poezia cu o fervoare și o forță expresivă rare, dar fără nici o dorință de publicitate, onoruri, relații. Ignoră lumea literară, cu vanitățile, imposturile, ambițiile și concurențele ei, fără să-i pese că e - cu unele excepții - ignorată de cei ce stabilesc clasamente, eșaloane și împart superlative. De exemplu, dacă membrii juriului ce acordă premiile Uniunii ar dezvălui felul cum se pune în mișcare, în fiecare an, caragealeanul lanț al slabiciunilor, cu presiumi încrucișate, cum fiecare concurent e convins că lui i se cuvine de drept distincția și dacă nu o obține e victima unei flagranțe nedreptăți - am avea imaginea acestui tragicomic bilci al deșertăciunilor. De parte de el, Judith Mészáros trăiește-scrie o poezie pură și sarcastică, mistică și ludică, de o originalitate ce o ridică deasupra seriilor, promoțiilor, manifestelor și manifestațiilor. Unii critici care citesc doar cărțile ce le sînt trimise cu dedicații flatante n-au cum să știe asta. De aceea, Cronicarul s-a bucurat cînd a găsit în *VATRA* nr. 2 un text-portret dedicat de Dumitru Chioaru - el însuși poet și un bun critic de poezie - Judithei Mészáros, excepției pe care o reprezintă ea în literatura actuală: "Deși a publicat două volume: *Îngeriada* (Ed. Eminescu, 1991) și *We all live in a yellow Submarine* (Biblioteca Euphorion, 1994), foarte apreciate la apariție, Judith Mészáros lipsește din antologiile poeziei românești de azi, poate și datorită tirajelor confidențiale și existenței ei retrase în afara vieții literare. Pare o Emily Dickinson care, deși trăiește în și prin poezie, nu se preocupă de însemnătatea ei pentru alții. Și dacă va mai publica noi volume, soarta poeziei lui Judith Mészáros va rămîne, probabil, aceeași: o voce ingenuă și singură, cîntînd dumnezeiește într-o chilie ca o călugăriță". S-ar prea putea ca, din izolarea și singurătatea ei, poeta să ajungă în istoria literaturii române din sec. XXI. ❖ **CURIERUL ROMÂNESC** - Revistă a românilor de pretutindeni, editat de Fundația Culturală Română, și-a schimbat o dată cu nr. 2-3/2000 înfașurarea. Pe copertă e reproducă o hartă pe care sînt marcate zonele din afara granițelor unde trăiesc, pe teritoriile lor istorice, români, azi cetățeni ai Republicii Moldova, Ucrainei, Ungariei, Serbiei, Bulgariei, Macedoniei, Albaniei, Greciei, Croației, dar și locurile cu mici comunități românești rezultate din deportări. Ni se promite că, în numerele viitoare, vor fi prezentate pe rînd particularitățile tuturor acestor populații. În numărul de față ne-a reținut atenția un interviu cu d-na Sandra Pralong, consilier personal al președintelui Emil Constantinescu în problemele relațiilor "cu românii de pretutindeni". Departamentul, înființat în urmă cu un an, are rolul de "curea de transmisie între românii din afară și președintele țării, în ambele sensuri. Nu e singura curea, mai există și altele, știți cite? Ne spune d-na Pralong: "Există treisprezece astfel de instituții ale statului care se ocupă într-un fel sau altul de relațiile cu românii din afară. Începînd de la MAE, până la Ministerul Culturii, Ministerul Educației Naționale, Camera Deputaților, Senat - unde există două subcomisii pentru relațiile cu românii din diaspora -, Guvern. Vrem să organizăm

un spațiu unde aceste instituții ale statului să-și propună proiectele și să le discute, astfel încât să existe o perfectă coordonare în activitatea lor." Pentru ca toți cei care iau o leafă de pe aceste curele paralele să nu se calce pe picioare, d-na Pralong i-a adunat la aceeași masă: "Până la venirea mea nu exista un mecanism specific de coordonare. În cel mai bun caz se putea vorbi de niște relații personale între cei care coordonau aceste activități. În luna iunie anul trecut am adunat, pentru prima dată, la Cotroceni pe reprezentanții acestor instituții. Acolo s-a decis ca activitatea să fie împărțită pe ateliere, în funcție de centrele de interes. [...] Înșuși faptul că stăm la aceeași masă și discutăm despre proiectele pe care le avem conduce în mod natural spre o coordonare, pentru că nu suntem nebuni să facem același lucru zece persoane cînd putem foarte bine să ne împărțim domeniile de activitate." Întrebată dacă după 1996 se constată "o mai mare solidarizare a românilor din țările dezvoltate cu problemele noastre interne", consilierul personal al președintelui dă un răspuns adecvat acestei publicații de propagandă, difuzate în 57 de țări, dar cu iz demagogic, ca orice produs propagandistic în campanie electorală: "există un lucru care a schimbat percepția lor față de țară. Pentru prima oară ei pot să se mândrească cu faptul că sunt români. Nici sub Ceaușescu, nici sub Iliescu ei nu aveau nimic de care să fie mândri în Occident. Consecvența cu care se dezvoltă politica statului român, faptul că a fost abandonată prevalența minciunii (minerii prezentați ca apărători ai democrației) au făcut din România un interlocutor privilegiat al comunității europene - a fost invitat să înceapă negocierile de aderare la UE, a primit președinția OSCE - și un partener strategic al SUA, care nu neglijează însă nici relațiile cu Rusia. Această politică unanim apreciată face ca pentru prima dată românii din afara granițelor țării să se poată mândri cu originea lor. Prin însuși acest fapt ei sînt solidari între ei și față de țară."

Ion Cristoiu și ziarele cotroceniste

Nici în săptămîna care s-a încheiat presa cotrocenistă n-a fost în criză de subiecte bombă. Pe prim-plan, adică în partea de sus a paginii întii a cotrocenilor s-a răsfatat "Afacerea Albumului" care a devenit, rapid, "Afacerea Costea". Pentru editorialistul de la *AZI*, Ion Cristoiu, situația e cum nu se poate mai simplă. Presa cotrocenistă, scrie dl Cristoiu, l-a luat în brațe pe Adrian Costea de cînd acesta a început să facă declarații prin care incriminează PDSR-ul și furnizează documente menite a demonstra că relațiile sale cu Emil Constantinescu s-au rezumat la ușele sfaturi. Documentele sînt documente, chiar dacă ele nu sînt pe placul d-lui Cristoiu în al cărui ziar, în săptămîna care a premers precizărilor venite din partea d-lui Adrian Costea, marele vinovat al întregii afaceri era actualul președinte. Dl Cristoiu se aventurează pe teritoriul purei speculații scriind *Le Figaro* din 13-14 mai 2000 avertizează că scandalul atinge imaginea a trei candidați la Președinție: Ion Iliescu, Teodor Meleșcanu și Emil Constantinescu. E limpede că Adrian Costea îi are la mînă pe toți trei. Cum însă unul dintre aceștia, Emil Constantinescu, singurul, de altfel, în stare să-i ușureze si-

Afacerea Costea și imaginea președinției

DEZVĂLUIRILE tot mai numeroase despre amploarea afacerii Costea, cu incontestabile implicații politice în rîndurile puterii de pînă în 1996 fac din ea o afacere de partid. Un partid din care s-a desprins alt partid. Dar la momentul în care omul de afaceri Adrian Costea avea legături politice și de afaceri în România, PDSR-ul se ocupa de gestionarea țării. Iar președintele de atunci, Ion Iliescu, era somat chiar de oameni din PDSR-ul încă nefructurat să se delimiteze de corupții din acest partid, în vederea alegerilor. Dl Iliescu se află acum în situația jenantă de a declara că nu știe cum s-au cheltuit fonduri publice pentru apariția în străinătate a unor cărți ale domniei-sale, din ce bani s-au achitat afișele electorale care îl reprezentau în campania la prezidențialele din '96. Fostul președinte al României crede și azi că dezvăluirile care au loc în urma înființării comisiei rogatoriale româno-franceze, la cererea magistraților francezi, sînt o diversiune.

Subsemnatul ar fi fericit dacă în acest caz s-ar mai putea vorbi de o diversiune politică. Din păcate, nu se mai poate și instituția președinției e serios atinsă în prestigiul ei de neștiința declarată a d-lui Iliescu, în beneficiul căruia s-au făcut afaceri necurate. În acest caz neștiința nu e o scuză. În presa străină se scrie și se vorbește tot mai insistent despre dl Ion Iliescu, care în calitate de fost președinte al României a tras anumite foloase de pe urma afacerilor pe care le investighează în prezent magistrații veniți din Franța. Și nu mai e vorba, acum, de publicații de felul deochetei *Zavtra* din Rusia, ci de cotidiene cu greutate din Franța sau din Elveția despre care nu se poate spune că ar avea ceva de cîștigat colportînd informații false despre România. Fapt valabil și despre agențiile de știri care se preocupă de afacerea Costea și de implicațiile ei.

Evident ca declarațiile pe care le face la această oră dl Adrian Costea trebuie privite cu prudență, chiar cu maximum de prudență. În vizorul justiției franceze se

află acest om de afaceri și el e cel care ar putea trage ponoasele în urma anchetei. Totuși e de remarcat că declarațiile sale foarte precise la capitolul relațiilor pe care le-a avut cu diverși politicieni din România provoacă declarații contradictorii din partea acestora din urmă. Declarații care conțin amenințări voalate nu împotriva d-lui Costea, ci la adresa politicianilor din România. Mai simplu spus, Costea e acuzat că minte cînd vorbește despre implicarea personală a lui X sau Y, în răspunsurile acestora, dar i se dă dreptate cînd vorbește despre Z. Caz în care Z e de acord cu implicarea lui X și Y, socotindu-se pe sine în afara suspiciunilor.

Cine citește cu atenție interviurile și declarațiile d-lui Adrian Costea despre relațiile pe care le-a avut în România cu oameni politici de frunte din PDSR nu poate contesta faptul că omul către care merg toate firele unor afaceri care au ca punct de plecare România lui Ion Iliescu își asumă aceste relații, precizînd și pînă la ce dată au funcționat afacerile sale cu România, pentru care e incriminat azi de justiția franceză. Pînă în 1996. Asta spune cam totul.

Ar fi ridicol să îl privim pe dl Costea drept un kamikadze în slujba actualului regim din România. Fiindcă dl Costea n-are de-a face cu Justiția română, ci cu aceea din Franța. Iar în calitate de strict consilier prezidențial, dl Costea putea oferi în continuare sfaturi Cotroceniului despre modalitățile în care poate fi abordat convingător Occidentul. Și, cum se știe, relația sa cu Cotroceniul după instalarea lui Emil Constantinescu, n-a fost una de afaceri. Astfel că nu există compatibilitate la acest capitol între d-nii Iliescu și Constantinescu. Afacerile sînt una, iar sfaturile, simplele sfaturi, cu totul altceva.

Ceea ce nu îndepărtează întrebarea cine i l-a recomandat pe dl Costea, ca persoană de încredere, actualului președinte. Dar despre asta, mai trăim și mai aflăm.

Cristian Teodorescu

tuția în fața justiției franceze, și-a dovedit loialitatea, Adrian Costea îl protejează. Deocamdată. Fabulăm? Un răspuns la această chestiune l-am putea avea doar dacă Președinția ar face gestul mult așteptat de a se delimita public de Adrian Costea." Gestul mult așteptat de dl Ion Cristoiu s-a consumat însă înainte de apariția editorialului din *Azi*. Numai că dl Cristoiu a văzut atunci în delimitarea președinției o dovadă că de fapt lucrurile stau exact invers. Cit despre afirmația d-lui Cristoiu că Adrian Costea l-a contactat personal, aceasta nu se susține, fiindcă omul de afaceri s-a adresat unor publicații și posturi de televiziune de mare audiență. Ziarul condus de dl Cristoiu nu intră în această categorie. Iar despre onestitatea cu care dl Ion Cristoiu citește informații apărute chiar în ziarul pe care îl conduce e grăitor următorul citat: "Dintre cei trei candidați la prezidențialele din noiembrie implicați în scandal, președintele Constantinescu este cel mai puțin atins. Totuși scandalul îl vizează în măsura în care în martie 1999 a reînnoit mandatul de «consilier extraordinar» al lui Costea în timp ce omul de afaceri fusese deja inculpat de justiția franceză, iar Parchetul român știa de acest lucru." Iar titlul pe care îl dă *Azi* articolului din *Le Figaro* e unul care n-are nici o legătură cu cel apărut în ziarul citat. În *Azi* apare următorul titlu redacțional: «Le Figaro» din 13-14 mai se întreabă: "Cine profită de pe urma crimei?". Or, titlul din cunoscutul cotidian francez era *Nori negri deasupra candidaturii lui Ion*

Iliescu. Tot în *Azi* e publicat *Istoricul legăturii dintre Emil Constantinescu și infractorul Adrian Costea în care Azi* citește o complicitate în care n-ar crede nici cei mai inversunați adversari ai actualului președinte. ❖ Ziarele învinuite de cotrocenism de dl Ion Cristoiu nu se lansează în speculații, ci pornesc de la mărturii, dovezi palpabile și în general de la informații, nu de la speculații. Cit de cotrocenist e *ROMÂNIA LIBERĂ*, ziar în care actualul președinte a fost atacat fără menajamente, dar onest, în ultimii doi ani? Cit de cotrocenist e și *EVENTIMENTUL ZILEI*, ziar care n-a lăsat nesancționată nici o gafă a actualului președinte, e adevărat că fără a-l ierta nici pe fostul președinte Iliescu. Să fi devenit cotrocenist *ADEVĂRUL* care publică declarații prin care dl Adrian Năstase - vicepreședinte al PDSR - recunoaște că ar fi trebuit să fie mai atent cu atențiile de care s-a bucurat din partea lui Adrian Costea? ❖ Apropos de ziare cotroceniste, cităm titlul din *CURIERUL NAȚIONAL* despre Afacerea Costea văzută prin ochii străzii - cu marginalul *Sondaj C.N.*: "Nu vor fi implicații, pentru că trăim într-o țară aiurea". Cu alte cuvinte, dacă n-am trăi într-o "țară aiurea" această afacere ar trebui să aibă implicații asupra alegătorilor. Dar de unde vine speranța *Curierului național* că trăim într-o țară aiurea titrînd astfel? Poate că nu trăim într-o țară aiurea.

Cronicar